

کویزہ بانہ

(حہ و تم)

لہ سونہ تی صہ حیجی پیغہ مہری خودا ﷺ

نامادہ کردنی

عبدالوالی عبدالرحیم علی قزلجی

چاپی سیہم

چاپیکی زیادکراوو بژاردمکراو

۱۴۳۳ ک ۲۰۱۲ ز

اقرا الثقافي

www.iqra.afhamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.afhamontada.com

گوٲزه بانہ

(حوتہ)

لہ سونہ تی صہ حی حی پیغہ مہری

خودا (ﷺ)

نامادہ کردنی

عبدالوالی عبدالرحیم علی القزلی

زیادکراو وہ بڑاردہکراو

چاپس سن ۱۳۸۵

۲۰۱۲ زاینی

۱۴۳۳ کوچی

ناوی نامیلکه : گوڙه‌بانہ لہ سوونہ تی صہ حیجی
پیغہ مہردا (ﷺ).

ناوی نامادہ کار : عبدالوالی عبدالرحیم علی قزجی.

ژمارہی سپاردن : (۳۴۶).

نۆرہی چاپ : سی^۶ یہم.

سالن چاپ : ۱۴۳۳ ک - ۲۰۱۲ ز.

تیراژ : ۱۰۰۰ ادانہ.

چاپ خانہ :

بنکەہی بلاوکردنہ وہ : (کتیبخانہہی سیما -

چہمچسہ مال) - (کتیبخانہہی سسونہ -

سلیمانی) - (کتیبخانہہی نیمان - سلیمانی) - (کتیبخانہہی

زانست - کہلار) - (کتیبخانہہی پیشین - ھەولیر).

پیشہ کی چابی یہ کہہ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ
أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ
فَلَا هَادِيَ لَهُ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ﴾ [سورة آل عمران ۱۰۲].

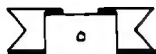
﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ
مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي
تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [سورة النساء : ۱].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ
أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ
فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [سورة الأحزاب : ۷۰، ۷۱].

أَمَّا بَعْدُ:

فإن خير الحديث كتاب الله، وأحسن الهدي هدي محمد (ﷺ)، و شر الأمور محدثاتها، وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار.

ثاينی پیروزی ئیسلام هه ستاوه به چاودیږی کردنی
 مروڤه کان هه ر له سه ره تای هاتنه ناو دونیاوه و پاشان
 قوناغی گه نجی و وورده ورده چونه ناو ته مه نی پیږی وله
 کو تایشدا مردنی، چونکه وه ک ناشکرایه دروست بوونی مروڤ
 و پاشان ژیان و مردنی به بی ھو ڼیه و هه روا به خوږای ڼیه،
 به لکو مه به ست له هاتنه بوونی ھو ڼیه کی پوون و ناشکرایه،
 نه ویش بریتی یه له په رستنی خوی گه وره به وشيوه یه ی که
 وویستی له سه ره، له ژیر پوښنای ناردنه خواره وه ی په یام و
 هه لېژاردنی پیغه مبه ران (عليهم من الله أفضل الصلاة وأتم
 السلام)، مروڤیش له هه موو ئاسته کانی ژیانیدا پټو یستی به
 هه ندیک یاسا و حوکم و ئاراسته کردن هه یه هه تا بتوانیت له و
 پټیه وه پټگای راست و دروست بگریته بهر و خوی گه وره له
 خوی پازی بکات .

ئەم کتیبەش که له بەرده سست دایه، باسی قوناغیکي کاتي دهکات له ماوه ی ژيانی مروڤدا، که ئەویش ساتی هاتنه ناو دونیا یه تی هه تا حه و ته م پوڙی له دایک بوونی.

که واته پيوسته موسولمان هه ستیت به جی به جی کردنی ئەو مافه ی که حه قیکی مندا له که یه تی به سه ریه وه له و چه ند پوڙه ی سه ره تاي ژيانی که شهرع بوی دیاری کردوه.

ئەویش بریتی یه له ئەجامدانی گوڙه بانه و کۆمه لای کاری تر که له ناوه پوکی کتیبه که دا پوون کراوه ته وه، به پشت به ستن به سه حيجي سوښنه تي پيغه مبري خوا (ﷺ)، هه روه ها بوچونی راستی زانایانی پیشین، ئەوه نده ی که خوی گه وه توانای داوه.

خوینه ری خوشه ویست: به هوی نه بوونی نووسراویکی پیک و پیک و تاپاده یه ک نزیك له سوښنه ته وه ده رباره ی گوڙه بانه به زویانی پارای کوردی، وه وه کو ئەرکیکی سه رشانی خوّم به خزمه ت کردنی شه رعی خوا و پوون کردنه وه ی، هه ستام به نووسینی ئەم چه ند په ریه، وه کو

ئامۆژگاری و بیرخستنه وهیهك بۆ خۆم و سه رهجه م
موسولمانانی كوردستان.

داواكارم له خوای گه وه كه بیکاته مایه ی خیر و چا كه
بۆ نووسه ره كه ی وه بۆ ئه و كه سانه ی كه بلاوی ده كه نه وه،
وه بۆ ئه و كه سانه ی ده یخویننه وه و هه لده سن به جی به جی
كردنی ناوه پۆكه كه ی، وه هه رچه كه كه تییدا بوو له حه ق
ئه وا له خوای گه وه وه یه و فه ضلی خۆیه تی، وه هه رچی
یه کی تییدا بوو له به تال و ناحه قی ئه وا له خۆمه وه یه و له
شه یتانی به د كاره وه یه .

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد و علی آله وصحبه اجمعین.

کتبه: عبدالوالی عبدالرحیم علی القزلی.

به شی یه کهم :

**ئه و کارانه ی که له پیش له دایک بون و کاتی له دایک
بوونی منداڵدا ههیه**

✦ **فه رمان کردنی شهرع به موسوڵمانان بو زۆر**

خستنه وهی وه چه و منداڵ.

✦ **نهینی یه کهم قیژه و گریانی ساوای له دایک بوو .**

✦ **مژده دان به و که سه ی چاوه پێی منداڵ دهکات.**

✦ **ئه و پیرۆزبای یه ی که له تازه بووک ده کریت وه پێی**

ده ئین (به دایکی کور بیت) پیشه و کاری سه رده می

نه فامی و پیش هاتنی ناینی ئیسلامه .

هه رمان کردنی شهرع به موسولمانان بو زور خستنه وهی وه چه و منداڵ
 ئاینی پیروزی ئیسلام هانی موسولمانان ده دات به وهی که
 هه ولێ نه ر: بدهن وه چه و نه وهی زور و باش بخه نه وه، بو
 ئه وهی ئوممه تی ئیسلام هه میشه له به ره و پیش چوون و
 ده سه لات و هیژدا بیّت، هه تا دوژمنانی ئیسلام ترس و بیمی
 موسولمانان له ناودل و ده روونیاندا بو ساتیکیش جیا
 نه بیته وه.

له وانه یه بو ترێ زوری موسولمانان چ ده ورێکی هه یه
 ئه گه ر توانای ماددی و لوجستیان که م بیّت؟!، له وه لامی
 ئه م پرسیاره دا ده لێین: ئه گه ر موسولمانان له پووی ژماره وه
 زور بوون و بیروباوه ریان پته و بوو به خوای خوایان ئه وای
 گومان کاریگه ریه کی گرنگی ده بیّت له سه ر داها تووی
 موسولمانان، هه ربۆیه پیویسته گوێ نه گرین له و بیرو بۆچونه
 هه لّه یه ی که داوا ده کات پیژیه منداڵ بوون که م بکریته وه،
 به بانگه شه ی ئه وهی که په روه رده و فیژکردنیان کاریکی
 گرنکه و هه روا ئاسان نی یه.

نه خیر هه رگیز له گه ل ئه و بوچونه دا نین وه کو
موسولمان، وه پیشمان وایه که تاینی ئیسلام هه ستاوه به
چاره سه رکردنی په روه رده کردنی مندال به تایبه تی و مروؤ به
شیوه یه کی گشتی، وه کومه لیک ناداب و ئاکاری بو داناوه،
هه ر له هاتنه ناو دونیاوه ی هه تا کوتا پله کانی ژیانی.

به لکو له سه رمان پیویسته که هه ستین به جی به جی
کردنی ئه و فه رمانه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) که هانی
موسولمانان ده دات به وه ی که نه وه ی زور بخه نه وه.

وه له چنده ها فه رموده دا ئاماژه ی پی کردووه له وانه:
(كُزُواْ الْوَدُوْدَ الْوَلُوْدَ لِإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمْ الْإِمَمَ))^۱.

واته: با ئه و ئافره ته ی ده چنه داخواری که سیکی خاوه ن پیز
وخوشه ویست بیت، وه له هه مان کاتدا توانای مندال بوونی
هه بیت، وه من دل خوشم به زوریتان له چاو ئومه ته کانی
تردا له پوژی دوایدا.

^۱ صحیح: أخرجه أبو داود (۲۰۵۱) وقال شيخنا الألباني: حسن صحيح برقم

(۲۰۵۰) في صحيح سنن أبي داود، والنسائي (۶۵/۶-۶۶)،

والحاكم (۱۶۲/۲)، وابن حبان (۱۰۵۹)، وصححه الحاكم، و وافقه الذهبي .

له وانه یه بوتړی ئیمه چۆن بزانیڼ که ئه و ئافره ته مندالی
نۆری ده بیټ؟ ده لیڼ: پروانه دایکی و پوری و خزمانی
نزیکی.

وه خودای په روه ردگار ده فهرمویت: ﴿فَالْتَنَ بِشِرْوَهْنَ

وَأَيْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ البقرة: ۱۸۷.

واته: له مه و دوا بۆتان هیه بچنه لای خیزانه کانتان،
که مه به ست پپی شه وانی په مه زانه، وه به و نیازه بچنه لایان
که خودای گه وره ئه وهی که نویسیویه تی له چاره تان پیتانی
ببه خشی، که له سهر بۆچونی هه ندیک له زانایان وهك (مجاهد
و الحكم و عكرمة و الحسن البصري و السدي و الضحاك)
بریتیه له مندال، وه دایکمان عائشه (په زای خوای لیبیټ)
ده فهرمویت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) ده فهرمویت: ((ثَن
هینان سوننه تی منه، وه هه رکه سیك کرده وه به سوننه تی
من نه کات، ئه وه له من نیه، ثَن بهینن، من شانازی به

زۆریتانه وه ده کهم له بهرام بهر ئوممه ته کانی تر دا له پۆژی
دوایدا))^۲.

نهینی یه کهم قیژه و گریانى ساواى له دايك بوو

ئه بو هورهیره په زای خواى لیببیت بۆمان ده گێریتته وه له
پیغه مبرى خوداوه (ﷺ) که فهرمویه تی: ((صباح المولود
حين يقع {وفي رواية يولد} نزعاً من الشيطان))^۳.

واته: ئه و قیژه یه ی که مندال ده یكات له کاتی له دايك
بونیدا به هۆی ئه و تیوه ژه نینه ی شهیتانه وه یه له و کاته دا که
له دايك ده ببیت، شهیتان ئاماده یه و ئه کیشیت به هه ردوو
که له کهیدا و ئازاری پی ده گات، هه ر بۆیه منداله کهش ده ست
ده کات به گریان، ته نها عیسا نه ببیت (سه لامی خواى

^۲ صحیح لغیره: أخرجه ابن ماجه (۱/۵۹۲/۱۸۴۶) من طریق عیسی بن میمون
عن القاسم عن عائشة قالت: قال رسول الله (ﷺ): (لذكره)، وقد جاء مفرقا في
الحديث، وقد جمعها وخرجها شيخنا العلامة الألباني رحمه الله في الصحيحة
(۲۳۸۳).

^۳ أخرجه البخاري (۳۲۴۸)، و مسلم (۱۲۸/۱۵) - نووي، والطبراني في
الصغير (۲۹)، والرواية الأخرى له، وابن حبان (۶۱۵۰-۶۲۰۱-۶۲۰۲).

له سه‌ربیت)، چونکه شه‌یتان کاتیک ویستی لی‌ی بدات له پشته‌وه لی‌یاندان نه‌یتوانی ئازار به عیسا (سه‌لامی خودای له سه‌ربیت) بگه‌یه‌نیت.

جا باشه هیشتا ئەم مندالە هیچ نازانیت ئەم دوژمنه سه‌سه‌خته‌ی ئاوی لی‌ ده‌کات، وه ئەوه‌نده رقی لی‌یه‌تی، ئە‌ی باشه که وورده وورده گه‌وره بووه چوه ته‌مه‌نه‌وه ده‌بیت چی لی‌ بکات؟!، په‌نا به‌خوا له شه‌ری شه‌یتان.

وه هه‌رده‌رباره‌ی گریان‌ی مندال ئیبن قه‌یم په‌حمه‌تی خودای لی‌بیت ده‌فه‌رمویت: ((وه گریان‌ی مندال له کاتی له‌دایک بونیدا به‌لگه‌یه له‌سه‌ر له‌ش ساغی، و به‌هیزی، وتوندو تۆلی نه‌و مندالە))^۴.

مژده‌دان به‌و که‌سه‌ی چاوه‌ڕێی مندال ده‌کات

خوا‌ی گه‌وره له قورئانی پیرۆزدا باسی مژده به‌خشینی کردوه به‌و که‌سانه‌ی که مندالیان پی‌به‌خشراره له لایه‌ن خوا‌ی گه‌وره‌وه له چنده‌ها ئایه‌دا، وه ئەو مژده‌دانه ده‌بیت

^۴ تحفة المردود بأحكام المولود، لایه‌ره: (۴۶۰).

به هوی دروست بوونی سۆز و خوشه ویستی له نیوان موسولماناندا، خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿يَزَكِّرْآ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اَسْمُهُ يَحْيٰى﴾ مریم: ۷، هه روه ها ده فه رمویت: ﴿فَبَشِّرْنٰهُ بِغُلَامٍ حَلِیْمٍ﴾ الصافات: ۱۰۱.

خوی گه وره له م دوو ئایه ته دا مژده ده دات به هه ردو پیغه مبه ره که ی (زه که ریا و ئیبراهیم) (سه لامی خودایان له سه ر بیّت)، که وا مندالی پی به خشیون.

(وه له بهر نه وه ی مژده دان مرۆژ دلّ خوش ده کات و ئاسوده ی ده کات، سوننه ته بۆ موسولمان که هه ستیّت به مژده به خشین و دلّ خوش کردنی برای موسولمانی، وه خوش حالّی بکات به و شتانه ی که پیّ خوشه،... خو ئه گه ر پیش نه و مژده که یان پێدا سونه ته پیروزیای لیّبکات، وه جیاوازی مژده دان و پیروزیای کردن نه وه یه که: مژده دان ئاگادار کردنه وه یه تی له و شته ی که خوشحالّی ده کات، وه پیروزیای کردن دۆعا کردنه بۆ نه و که سه به وه ی که خه نا

خیرو چاکه ی توش بکات له و شته ی که پیشتەر هه والیان داوه تی^۵، هه روه ها دروسته و کاریکی جوانه که نه و که سه ی مژده که ت ده داتی شتیکی پی بیه خشی^۶، هه روه ک چۆن (که عبی کوری مالیک) عه باکه ی خۆی دا به و که سه ی که مژده ی لی خۆش بوونی خوایی بو هیئا، وه پیویسته وه کو موسولمان حه ز به خۆشی و شادی موسولمانان بکهین و دل ته نگ و نار په حه ت ببین به ناخۆشیان.

ووتنی به دایکی کور بیت پیروزیای سه رده می نه قامه کان بووه

نه م جوړه پیروزیای کردنه کاریکی خراپه و پیشه و کاری سه رده می نه قامیه، وه دروست نیه و پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه می لی کردووه، وه ک (حه سه ن) بۆمان ده گیریتته وه و ده فه رمویت: ((أَنْ عَقِيلَ بْنِ أَبِي طَالِبٍ تَزُوجَ امْرَأَةً مِنْ جِشْمٍ لَدْخَلَ عَلَيْهِ الْقَوْمُ فَقَالُوا: بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ، فَقَالَ: لَا تَفْعَلُوا ذَلِكَ (فَإِنْ رَسُولَ اللَّهِ لَهِيَ عَنْ ذَلِكَ)، قَالُوا: فَمَا نَقُولُ يَا أَبَا زَيْدٍ؟

⁵ تحفة المودود بأحكام المولود للإمام ابن قيم الجوزية رحمه الله، ص: (٥٨-٥٩).

⁶ أخرجه البخاري (٤٤١٨)، ومسلم (٢٧٦٩).

قال: قولو: بَارَكَ اللهُ لَكُمْ، وَ بَارَكَ عَلَيْكُمْ إنا كذلك كنا
لؤْمَنٌ^۷.

واته: (عه قیلی کوپی ئه بی طالیب) ژنیکی خواست له
قهومی (جشم)، کاتیک که خزمه کانی هاتن بۆلای پێیان ووت:
به دلی خوش بێت و به دایکی کوپ بن، ئه ویش ووتی: وا
مه لێن چونکه (پێغه مبه ری خوا ﷺ) نه می کردوه له ووتنی
ئه و قسه یه)، ئه وانیش ووتیان: ئه ی بلێن چی ئه ی باوکی
زه ید؟ فه رمووی: بلێن: خوای گه وره به ره که ت بخاته
هاوسه رگیریتانه وه، خوای گه وره به ره که تی خوی برژینیت به
سه رتاند، ئیمه فه رمانمان پی کراره که ئاوا بلێن.

⁷ رواه النسائي (٩١٢)، و ابن ماجه (٥٨٩١)، و الدارمي (١٣٤٢)، و
البیهقي (١٤٨٧)، و أحمد (رقم : ٤٥١٣٧٣٩)، ((قال الإمام
الألبانی رحمه الله في ادا ب الزلف ص : ١٧٦ - طبعه دار السلام : (تقری
مجموع الطرق)).

دوو پرسیاری گەرم

پرسیاری یەکەم: ئایا دروستە سنووردارکردنی

خستنه‌وه‌ی منداڵ؟

وه‌لام: ئەم سنووردارکردنە یەکێکە لەو بەلایانە یەکە

موسولمانان پێوه‌ی گیرۆدە بوون، لەگەڵ ئەوه‌ی کە ئەم

سنووردارکردنە چەندەها شیوه‌ی هەیه‌، بۆ نمونە ئەگەر

ئەودیارێ کردنە ی منداڵ بوونە لە ژمارە یەکێ کە مەدا

بگەرێتە وه‌ بۆ ئامۆژگاری پزیشکە موسولمانە دڵسۆزەکان،

وه‌کو ئەوه‌ی کە ئامۆژگاریان بۆ ئەو ژن و میژدە ئەوه‌ بییت

کە سنووردارکردنی منداڵیان لەبەر خاتری تەندروستی

ئافەرەتەکیە کە بەهۆی وه‌ زیانی پێدەگات، ئەگەر ئەم

ئامۆژگاری یە لە لایەن پزیشکیکی زیرەکی موسولمانە وه‌ بوو

ئەو کاتە ئەمە عوزریکی شەری یە بۆ ئەو ئافەرەتە کە

نەهێلێت منداڵی ببێت، مەدەم زیانی پێدەگات، ئەم جورە

لە نەهێشتنی منداڵ بوون لە دوا ی چەند دانە یە ک دروستە، با

نمونه‌یەکی تەرباس بکەین کە پێچەوانە ی نمونه‌کە ی

پيشتره، ئه گهر هاتوو ژن و ميترديك هه زيان كرد ئيتير
 منداليان نه بييت يان منداليان زور نه بييت، به هوي ترسي
 هه ژاري، بو نمونه ده ليت من و ژنه كه م دووان، دوو
 منداليشمان هه يه ئه وه چوار، پينجه ميشمان
 سه گه كه مانه... هه ريه كيك له م ئه داما نه چنده پوژانه سهرف
 ده كات و چه ندي پتويسته (كه ئه مهش سيفه تي گاورد و
 جوله كه يه)، ئه و پارهي يه به هوي فرمانبه ريه وه وه ري
 ده گرين سه ري مانگ هه ر ئه وه نده يه كه به شي ئه م پينجه مان
 بكات، ئا ئه م بيته و به رده يه له ئيسلامدا هه رامي و دروست
 ني يه، له به ر ئه وه ي پالته ر بو نه هيشتنى مندال بوون ليژدها
 بريتى يه له و بير كردنه وه نه فام و خراپه ي پيش هاتنى ئاينى
 ئيسلام كه خواي گه وره موسولمانانى لى ئاگادار ده كاته وه و
 ده فه رموويت: ﴿وَلَا تَقْلُواْ أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ

وَلِيَاكُمُ﴾ الإسراء: ۳۱.

واته منداله كانتان مه كوژن له ترسي هه ژاري ئيمه پرزي
 ئيوه و ئه وانيش ده ده ين، هه روه ها كه سى باوه پدار و

موسولمان باوه پى وایه که نه و منداله پیش نه وهی بیته نه م
 دونیایه وه هر له ناو سکی دایکیدا پزقه که ی دیاری کراوه،
 هه روه که له فهرموده ی سه حیجی پیغه مبهردا (ﷺ) هاتوه،
 که واته نه هیشتنی بوونی مندال، یان دیاری کردنی به
 ژماره یه که دروست نی یه، و حرامه مه گهر له بهر هوی
 نمونه ی یه که م نه بیته^۸.

پرسیاری دووهم: نایا دروسته به کاره یێنانی چه پی

نه هیشتنی مندال بوون (حبوب المنع)؟

وه لām: دروست نیه به کاره یێنانی نه و جوره چه پانه، ته نها له
 حاله تیکى زۆر پێویستدا نه بیته، نه ویش کاتیک که پزیشکی
 شاره زا بریار بدات به وهی که سک پرپوونی نه و ئافره ته
 ده بیته هوی زیان گه یاندن به ته ندروستی و مردنی دایکه که ی
 لی ده که ویته وه، به لām به کاره یێنانی نه و چه په بۆ دواخستنی
 ماوه ی سک پر بوون دروسته بۆ ئافره تیک نه گهر پێویستی
 پی بیته، وه که نه وهی که ته ندروستی و لاشه ی توانای نه وهی

⁸(الحارثی من فهارى الشيخ الألبانى لاپهره: ۳۳۲).

نه بیټ که هه موو سالیڤ مندالی بیټ، یاخود به هوی
 شیردانی مندالی بچوکی یه وه نه توانی، به و مه رجی نه و
 حه په ی به کاری ده هیئت پئی له سک پر بوون نه گریت، به لکو
 ته نها ماوه ی سک پرپوونه که دوا بخات، نه مه ش کاتیڤ ده بیټ
 که سه ردانی پزیشکی شاره زا بکات و نه و بریار بدات به وه ی
 که پیویسته نه و حه په به کار بهیئت^۹.

^۹ (المتقی من فتاوی فضیلة الشیخ صالح الفوزان (۱۷۵/۳)).

بہشی دووہم :

نہ و کارانہ ی کہ لہ یہ کہم پوژی لہ دایک بوونی

مندالدا دہ کریت

♣ **شیرین کردنی مہ لاشووی.**

♣ **سوودی مہ لاشوو شیرین کردن (التحنیک).**

♣ **بانگ دان بہ گوی ی مندالہ لہ دایک بووہ کہدا.**

شیرین کردنی مه لاشووی

(تحنیک): بریتی به له جووینی شتیك و پاشان شته جوراوه كه بخړیته ناو ده می منداله كه وه، وه بسویتیته مه لاشووی.

وه له پوی زمانه وانیه وه: مجدالدین الفیرزو آبادي ده لیت: (الحنك) محرکه: باطنُ أعلى الفم من داخل، أو الأسفل من طرف مُقدّم اللّحیین، واته: به شی سهره وهی ناو پویشی ده م، یاخود به شی خواره وهی ئه م لاولای به شی پییشه وهی هه ردو لاچه نگ، و (حنك) (كحتنكه) والصبي: مضغ تمرأ أو غیره فدلكه بحنكه، واته: بؤمندال: بریتی به له جوینی خورما یان هه رشتیكي تر نه رم و تفتی بكات به شه ویلگه كانی^{۱۰}.

به لگه ش له سهری:

¹⁰ بېروانه: معجم القاموس المحيط دائراوی: مجدالدین محمد بن یعقوب الفیرزو آبادي، جاپی دار المعرفه لاپه ره: ۳۳۰، ماده دهی: (حنك)، هه رواها بېروانه: معجم الصحاح للإمام إسماعیل بن حماد الجوهري، جاپی دار المعرفه، لاپه ره: ۲۶۹، ماده دهی (حنك).

۱. فەرموده‌که‌ی (أبي موسى الأشعري) (خودا لئی پازی بیت) ده‌فرمویت: ((ولد لي غلام، فأتيت به النبي فسماه إبراهيم، فحنكه بتمره، و دعا له بالبركة، و دفعه إلي، و كان أكبر ولد أبي موسى))^{۱۱}.

ئه‌بو موسای ئه‌شعری ده‌فرمویت: ((کوڕێکمان بوو، منیش بردم بۆلای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، ئه‌ویش ناوی نا ئیبراهیم و مه‌لاشووی شیرین کرد به‌خورمای جوراوی ناو ده‌می خۆی و دۆعای خێر و به‌ره‌که‌تی بۆ کرد، پاشان دایه‌وه ده‌ستم، وه ئه‌و منداڵه‌ کوڕه‌ گه‌وره‌ی (ئه‌بو موسا) بوو)).

ده‌بینین له‌ دوا‌ی له‌ دا‌یک بوونی ئه‌و منداڵه‌ باوکی هه‌ر زوو هه‌ینای بۆلای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، وه له‌ دوا‌ی ناوانانی مه‌لاشووی شیرین‌کرد به‌ خورما.

که‌واته ئه‌گه‌ر که‌سیک نه‌یتوانی گوته‌بانه‌ بکات یان نه‌یویست بیکات پتویست ناکات ناوانانه‌که‌ی دوابخات بۆ پۆژی چه‌وته‌می، هه‌روه‌ها شیرین‌کردنی مه‌لاشووی منداڵ

^{۱۱} رواه البخاري(۵۴۶۷)، ومسلم(۲۱۴۵).

مه رج نيه حه و ته م پوژ بېت، به لكو دروسته و سووخته ته هوا
جه دواى له دايك بوونى مه لاشووى شيرين بكریت.

۲. عن أسماء بنت أبي بك (رضي الله عنها) أنها حملت بعبدالله
بن الزبير بمكة، قالت: ((فخرجت و أنا متم، فأتيت المدينة
فنزلت قباء، فولدت بقباء، ثم أتيت رسول الله (ﷺ) فوضعت
في حجره ثم دعا بتمر فمضغها ثم تفل في فيه فكان أول شئ
دخل جوفه ريق رسول الله (ﷺ)، ثم حنكه بتمر ثم دعا له
فَبَرَكَ عَلَيْهِ))^{۱۲}

نه سمائی کچی نه بوبه کر (خوا لیان پازی بیت) سک پر
بوو به (عبدالله) وه، وه باسی به سه رهاتی خوئی ده کات و
ده فه رموویت: له مه ککه وه کوچمان کرد بو مه دینه، وه سکم
نو مانگ بوو، کاتیک که گه یشتینه مه دینه له (قوباء) لاماندا
ر له وی منداله که م بوو، پاشان بردم بولای پیغه مېری
خوا (ﷺ)، نه ویش خستی به کوشیه وه و داواى خورمای

^{۱۲} أخرجه البخاري (۵۴۶۹)، ومسلم (۲۱۴۶)، والرمذي (۳۸۲۶)،

کرد، ئنجا خورماکه‌ی خسته ناو ده‌میه‌وه و جووی، پاشان هه‌ندیکی خسته ناو ده‌می منداله‌که‌مه‌وه، وه ئه‌وه یه‌که‌م شت بوو که چوو ده‌یه‌وه، هه‌ر به‌ خورکامه مه‌لاشووی شیرین کرد و دۆعای خیری بو کرد و ده‌ستی هینا به‌ لاشه‌ی دا)).

۳. قالت عائشة رضي الله عنها: ((أتي النبي بصبي يحنكه فبال عليه، فأتبعه الماء))^{۱۳}.

واته: مندالکیان هینا بۆلای پیغه مبه‌ر (ﷺ) بو ئه‌وه‌ی ناو ده‌می شیرین بکات، منداله‌که‌ میزی کرد به‌ کۆشیدا و پیغه مبه‌ریش (ﷺ) ناوی کرد به‌ شوینی میزه‌که‌ دا.

۴. فهرموده‌که‌ی ئه‌نه‌سه‌ی کوپی مالیک (په‌زای خوای لیبیت): ده‌رباره‌ی که‌لحه (په‌زای خودای لیبیت) تیدا هاتوه: ((فقال لي أبو طلحة: احمله حتى تأتي به النبي (ﷺ)، وبعثت به بتمرات، فأخذه النبي (ﷺ)، فقال: ((أمعه شيء؟)) قالوا:

^{۱۳} (فتح الباري - ۵۴۶۸).

نعم تمرات، فأخذها النبي (ﷺ)، فمضغها، ثم أخذها من فيه، فجعلها في في الصبي، ثم حنكه، وسماه: ((عبدالله))^{۱۴}.

واته: ئه بوته لحه پئی وتم: ئه م منداله هه لېگره هه تا ده یبه ته لای پیغه مبهر (ﷺ)، وه چه ند ده نکه خورما یه کی وشکیشم له گه لیدا نارد، پیغه مبهری خودا (ﷺ) منداله کی لی وه رگرتم و فه رموی: ((هیچی له گه لدا هاتوه؟)) وتیان: به لی چه ند ده نکه خورما یه کی وشک، ئه ویش خورما کی وه رگرت و جووی، پاشان هیئایه دهر له ناو ده میدا، وه خستیه ناو ده می منداله که وه، پاشان مه لاشو تاو ده می پی شیرین کرد، وه ناوی نا: عبدالله.

ئهم فه رموودانه ی که باسما ن کرد به سه بو پوونکردنه وه ی ئه و کاره، که بریتیه له شیرین کردنی مه لاشووی مندال، وه بزانی ن که سووننه ته و پیویسته پئی هه ستین.

^{۱۴} أخرجه البخاري (٥٤٧٠)، ومسلم (٢١٤٤).

ئيمامي نه وه وهی ده فهرمووئت: ((نه مفرمودانه چهند سووډيکي لي وهرده گيري، له وانه سوننه ته مه لاشووي منډال شیرين بکريت به تيکړای زانايان، هه روه ها که سيکي خاوه ن بيروباوه پاك و کردار و ووته جوان هه ستيت به و کاره ئيتر پياو بيت يان ئافره ت، هه روه ها سوننه ت وايه که مه لاشووي به خورما شیرين بکريت به لام نه گه ر به غه يري خورماش مه لاشوويان شیرين کرد هه رده بيت، هه رچه نده خورما چاکتره،... هه روه ها پازي بوون به و ناوه ي نه و که سه ي که مه لاشووي شیرين ده کات))^{۱۵}.

سوودي مه لاشو شیرين کردن (الحكمة من التحنيك)

زانايان قسه وباسيکي زوريان کردوه دهر باره ي حیکمت له مه لاشو شیرين کردن، وه باسي زوريک له و بوچونه جياوا زانه يان کردوه دهر باره ي نه و مه سه له يه له گه ل نه وه ي که هيچ کام له و بوچونانه پالپشتيکي نيه له شه رعدا.

¹⁵ (شرح صحيح مسلم لنووي ۳۷۲/۱۴).

ئىمام (العيني) له ((عمدة القارئ)) دا دەفەر موویت:
 ((ئەگەر بۆلەت سوودی مەلاشوو شیرین کردن چی یە ؟ ئەوا
 دەلێم: هەندێک لە زانایان دەفەر موون بۆ ئەو یە کە ئەو
 مندالە پابێت و پەراوە بێت بۆی هەتا بتوانێت نان
 بخوات، (سبحان الله) لەم بۆچونە سارد و سپرە، کە ی ئەمە
 پاستە لە کاتی کە مەلاشوو شیرین کردن دوا بەدوای لە دایک
 بوونیەتی و نان خواردن زیاتر لە دواى دوو هەم سالی دەست
 پێ دەکات، یان کە مەتر یاخود زیاتر، بە لکو حکمەت تێیدا
 کە شەبەن بوونە بەو ی کە ئەو مندالە باوەردار بێت لە بەر
 ئەو ی خورما بەرەمە ی ئەو درەختە یە کە پىغەمبەرى
 خو (ﷺ) شوبەهاندوویەتی بە ئیماندارەو (....) ^{۱۶}.

بانگ دان بە گۆی مندالە لە دایک بوو کە دا

هەموو ئەوانە ی کە باسی ئەم مەسەلە یان کردووە یاخود
 شتیان نووسیوە زۆر بە یان دەلێن بانگ دان بە گۆی مندالدا
 سۈننەتە، بە لām لە پاستیدا وانیە، چونکە هەموو ئەو

¹⁶ عمدة القارئ بشرح صحيح البخاري (۲۱/۸۴).

فه رموودانه ی دهرباره ی بانگ دان هاتوو هه ره مووی
 لاوازه، وه له کتیبی (أحكام المولود) دا که نووسراوی هه ردوو
 قوتابی عیلم (سالم علی راشد الشبلی) و (محمد خليفة محمد
 الرباح) ه له لاپه ره (۳۴-۳۹) دا به شیوه یه کی تیرو ته سه ل
 باسی نه و فه رموودانه کراوه و لیکنۆینه وه یه کی باشی له سه ر
 کراوه، منیش له بهر گرنگی باسه که به پیویستم زانی که
 بوئی نقل بکه م هه رچه نده دوور و دریژه:

دهرباره ی بانگ دان به گوئی مندالدا سی فه رمووده
 هاتوو:

یه که م: عن أبي رافع مولى رسول الله (ﷺ) قال: ((رأيت
 رسول الله (ﷺ) أذن في أذن الحسن بن علي باصلاة حين
 ولدته فاطمة رضي الله عنها)).

واته: پیغه مبهری خودام بینى (ﷺ)، بانگی دا به گوئی
 هه سه نی کوپی عه لیدا هه روه کو بانگی نوێژ، کاتیک که
 فاطمه بوی (په زای خوايان لیبتت).

أخرجه أبوداود (٥١٠٥)، و الترمذي (١٥١٤/٤)، و البيهقي في ((الكبرى)) (٣٠٠/٩)، والشعب (٣٨٩/٦-٣٩٠)، والطبراني في ((الكبرى)) (٩٣١-٢٥٧٨)، والدعاء له (٩٤٤/٢)، وأحمد (٩/٦-٣٩١-٣٩٢)، وعبدالرزاق (٧٩٨٦)، والطيالسي (٩٧٠)، والحاكم (١٧٩/٣)، والبقوي في ((شرح السنة)) (٢٧٣/١١). وقال الحاكم: صحيح الإسناد ولم يخرجاه. و تعقبه الذهبي فقال: قلت ((عاصم ضعيف)). وقال الترمذي: هذا حديث حسن صحيح، كلهم من طريق سفيان الثوري عن عاصم بن عبيد الله عن عبيد الله بن أبي رافع عن أبيه به.

وأخرجه الطبراني في ((الكبرى)) (٢٥٧٩، ٩٢٦)، و أورده الهيثمي في ((مجمع الزوائد)) (٦٠/٤) من طريق حماد بن شعيب عن عاصم بن عبيد الله عن علي بن الحسين عن أبي رافع بزيادة: ((أذن في أذن الحسن والحسين، و قال في آخره: ((و أمرهم بذلك)).

ففي هذا لإسناد حماد بن شعيب، ضعفه ابن معين، وقال البخاري: منكر الحديث، وفي موضع آخر: تركوا حديثه، وقال الهيثمي في المجمع: (٦٠/٤) فيه حماد بن شعيب وهو ضعيف جدا. قلنا: وفيه أيضا عاصم بن عبيد الله وهو ضعيف وقد خالف حماد هذا سفيان الثوري سندا و متنا، حيث رواه عن عاصم عن علي بن الحسين عن أبي رافع بإبدال

عبداللہ بن ابی رافع یعلی بن الحسین و زاد لفظة (الحسین) و الأمر بالأذان، وحمّاد هذا ممن لا یقبل حدیثه إذا انفرد لما علمت من ضعفه کیف وقد خالف من هو أوثق منه و أضبط وهو الثوري، فعلى هذا یكون حدیث حمّاد منکرا، لضعفه أولا و لمخالفته الثقة ثانيا، أما الطريق الأولى وهي طریق سفیان ففيها عاصم بن عبد اللہ. قال ابن حجر في التقریب: ((ضعیف)) و ذکر في ((التهذیب)) (٤٢/٥) أن شعبه قال: ((كان عاصم لو قيل له من بنی مسجد البصرة لقال: فلان عن فلان عن النبی ﷺ أنه بناه)). قال الذہبی في ((المیزان)) (٣٥٤/٢): قال أبو زرعة و أبو حاتم: منکر الحدیث و قال الدارقطني: یترک، وهو مغفل، ثم ساق له حدیث ابی رافع أن رسول اللہ ﷺ أذن في أذن الحسن و (الحسین)) أنتهى.

فالحدیث على هذا ضعیف لأن مداره على عاصم و قد عرفت حاله، و قد ذکر ابن القيم في كتابه تحفة المودود (١٧) حدیث ابی رافع ثم أورد حدیثین أحدهما عن ابن عباس و الآخر عن الحسین بن علی و جعلهما شاهدين لحدیث ابی رافع و بوّب على هذا بابا سماه استحباب الأذان في أذن الصبی، و ليس هذا بجید منه لما ستعلم قریبا انشاء اللہ تعالی.

أما حديث ابن عباس _ دووم _ فأخرجه البيهقي في شعب الإيمان (٨٦٢٠/٦) عن محمد بن يونس عن الحسن بن عمرو بن سيف السدوسي نا القاسم بن مطيب عن منصور بن صفيه عن أبي معبد عن ابن عباس: ((أن النبي أذن في أذن الحسن بن علي يوم ولد فأذن في أذنه اليمنى و أقام في أذنه اليسرى)) واته: پتغه مبه ر(ﷺ) بانگی دا به گوئی حه سه نی کوپی عه لیدا (په زای خوايان لیبیت) نه و پۆژه ی که له دایک بو، بانگی دا به گوئی راستیدا وه قامه تی دا به گوئی چه پیدایا. ثم قال البيهقي في إسناده ضعف.

قلنا: هو موضوع وعلة الحسن بن عمرو هذا قال في ((التقريب)) ((متروك))، وقال ابن أبي حاتم في ((الجرح و التعديل)) ((٢٦١/٢٦)) ترجمة رقم (١٠٩): ((سمعت أبي يقول رأيناه بالبصرة ولم نكتب عنه وهو متروك الحديث)). وقال الذهبي في الميزان: ((كذبه ابن المديني، و قال البخاري كذاب و قال الرازي متروك)).

وكما هو معلوم من قواعد مصطلح الحديث: أن الحديث الضعيف لا يرتقي إلى الصحة أو الحسن، إلا بمجيئه من طريق أخرى، بشرط ألا يكون في هذا الطريق من يشتد ضعفه فضلا عن أن يكون فيه كذاب أو متروك، فالحديث و الحالة هذه يبقى على ضعفه ولا يرتقي إلى رتبة الإحتجاج به، فالذي تقتضيه الصناعة الحديثية أن حديث ابن عباس

لا یصلح أن یكون شاهدا لحديث أبي رافع فیبقى علی ضعفه و یكون
حدیث ابن عباس موضوعا.

وأما حدیث الحسین بن علی _ سئ یم _ فهو من رواية یحیی بن
العلاء عن مروان بن سالم عن طلحة بن عبیدالله عن الحسین بن علی
قال: قال رسول الله (ﷺ): ((من ولد له مولود فأذن فی أذنه الیمنی و
أقام فی أذنه الیسری لم تضره أم الصیان)).

واته: ههركه سئك مندالتکیان بو وه بانگیدا به گوئی پاستیدا، وه
قامه تیدا به گوئی چه پیداء، ئه وا جنؤكه ناتوانن زیانی پی بگه یه نن.
أخرجه البیهقی فی ((شعب الإیمان)) (٦/٣٩٠)، وابن السنی فی
((عمل الیوم و اللیل)) (ح - ٦٢٣)، و أورده الهیثمی فی ((مجمع
الزوائد)) (٤/٥٩) وقال: رواه أبو یعلی و فیہ مروان بن سالم الغفاری
وهو متروك. قلنا وهو عنده برقم (٦٧٨٠).

وقال محققه: إسناده تالف و یحیی بن العلاء متهم بالوضع ثم قال:
((كما یشهد له {أي لحديث أبي رافع} حدیث عبدالله بن عباس ذكره
ابن القیم فی تحفة المودود (ص ١٦)، وأخرجه البیهقی فی الشعب و به
یتقوی حدیث أبي رافع و لعله لذلك قال الرمزى: هذا حدیث حسن
صحیح أي لغيره والله أعلم أه. (١٥١/١٢-١٥٢).

قلنا: وليس الأمر كما قال فحديث ابن عباس فيه كذاب ولا يصلح أن يكون شاهدا لحديث أبي رافع كما تقدم البيان والله أعلم.

وحديث ابن سنن بن علي هذا (موضوع) وفيه يحيى بن علاء و مروان بن سالم يضعان الحديث كما ذكر هذا الشيخ الألباني رحمه الله في ((سلسلة الضعيفة)) (٣٢١)، و أورد حديث ابن عباس في الضعيفة تحت رقم (٦١٢١) وهذا هو الذي يقتضيه البحث العلمي الصحيح و يبقى حديث أبي رافع على ضعفه لأنه كما قال الحافظ ابن حجر في التلخيص (١٩٤/٤): ((و مداره على عاصم بن عبيد الله وهو ضعيف)). وقد أورد الإمام الألباني رحمه الله حديث أبي رافع في صحيح سنن الترمذي تحت رقم (١٢٢٤)، و صحيح سنن أبي داود (٤٢٥٨)، و قال حديث حسن. و قال في الإرواء (٤٠١/٤): هذا حديث حسن إن شاء الله.

وقال الشيخ الألباني رحمه الله في ((سلسلة الضعيفة)) (٤٩٣/١) مضعفا هذا الحديث: ((قد روى الترمذي بسند ضعيف عن أبي رافع قال: رأيت رسول الله ﷺ أذن في أذن الحسين بن علي حين ولدته فاطمة بالصلاة)).

وقال الترمذي: حديث صحيح ((والعمل عليه)) ٥.١، ثم قال الشيخ الألباني رحمه الله: ((يمكن تقوية حديث أبي رافع بحديث ابن عباس {ثم ذكره} أخرجه البيهقي في الشعب.

قلت_ أي الشيخ الألباني_ رحمه الله: ((فلعل إسناده هذا خير من إسناده حديث الحسن (والصواب الحسين) بحيث يصلح أن يكون شاهداً لحديث أبي رافع والله أعلم. فإن كان كذلك فهو شاهد للتأذين فإنه الذي ورد في حديث أبي رافع وأما الإقامة فهي غريبة والله أعلم)).

ثم قال الشيخ الألباني_ رحمه الله_ في ((الإرواء)) (٤٠١/٤): قلت وقد روى الحديث عن ابن عباس أيضاً بسند ضعيف أورده كشاهد لهذا الحديث عند الكلام على الحديث الآتي بعده في ((سلسلة الأحاديث الضعيفة)) رقم (٣٢١) و رجوت هناك أن يكون شاهداً لهذا والله أعلم.

ثم قال الشيخ_ رحمه الله_ في الضعيفة: (طبع مكتبة المعارف) (٤٩٤/١) رقم: (٣٢١) ((و أقول الآن وقد طبع الشعب إنه لا يصلح شاهداً لأن فيه كذاًبا و متروكاً فعجبت من البيهقي ثم من ابن القيم (وكذلك شيخه ابن تيمية) كيف اقتصروا على تضعيفه، حتى كدت أن أجزم بصلاحيته للإستشهاد فرأيت من الواجب التنبيه على ذلك و تخريجه فيما يأتي (٦١٢١)) ه.أ.

به‌شی سی'یه‌م :

نه‌و کارانه‌ی که پێویسته‌ پۆزی ده‌وته‌م جی' به‌جی' بکری‌ت

♣ گوێزه‌بانە (النسيكة أو العقيقة).

♣ تاشینی سه‌ری مندالی له‌دايك بوو.

♣ ناوانانی.

♣ خه‌ته‌نه‌کردنی.

گوڙه بانه (النفسیکه او العقیقه)

ووشه ی گوڙه بانه له چی یه وه هاتووه ؟

(العقیقه) به و شیوه ی که فه تحیه ک له سهر پیتی (ع) دایه ،

ده که پښته وه بۆ ئه و ئاژه له ی که سهرده بریت بۆ مندالی تازه له دایک بوو .

له گه ل نه وه ی که جیاوازی هیه ده رباره ی بنچینه و

بنه مای نه م ووشه یه ، (أبو عبید و الأصمعی) ووتویانه : نه صلی

ئه و ووشه یه بریتیه له و قره ی که له سهری مندالی تازه له دایک

بوودا پوواوه کاتی که له ناو سکی دایکیدا بووه ، وه

(زه مه خشه ری) یش و که سانی تر له ئه هلی عیلم نه م

بۆچونه یان به لاهه په سنده .

هه روه ها هه ندیکي تر ده لښ : ناوی (حه وتم) به و ئاژه له

ده لښ که سهرده بریت بۆ ئه و منداله له وکاته دا ، له بهر نه وه ی

له کاتی سه ربړینه که دا قری ده تاشری .

وه ئیمام نه حمده په حمه تی خوی لیبت ده فه رموویت :

((نه م ووشه یه وه رگیراوه له دوولت کردن و برین ، (ابن

عبدالبر) و کۆمەڵێک هەمان بۆچونیان هەیە، خطابي ده‌فه‌رموویت: (گوئزەبانە) ناوی ئەو ئازەڵە یە کە سەر دەبەریت لە پای ئەو مندالە ی کە تازە لە دایک بوو، وە بۆیە دەوتریت: (عقیقة) لە بەر ئەوێ شوینی دیاری کراو لە ملی ئەو ئازەڵە لێدەکریتەو و دەبەریت.

(ابن فارس) ده‌فه‌رموویت: ((ئەو حەیانە ی کە سەر دەبەریت و قژی ئەو ساوایە ی کە دەتاشریت بە هەردووکیان دەوتریت (گوئزەبانە)، هەندیکێ تر دەڵێن: گوئزەبانە بەو شویئە دەوتریت کە وولاخە کە ی تیدا سەر دەبەریت.

حافظ ابن حجر ده‌فه‌رموویت: ((دەربارە ی ئەوێ کە بەو ئازەڵە دەڵێن گوئزەبانە (عطاء) لە (ئەبن عەبباسە) وە بە مەرفوعی هیناویەتی: ((بۆ کوپ دوو گوئزەبانە، بۆ کچ یە ک گوئزەبانە)^{۱۷}.

^{۱۷} أخرجه الزار، وقال لا نعلم بهذا اللفظ إلا بهذا الإسناد أ. ه. وقد ذكره لبيهقي في السنن الكبرى (۳۰۱/۹) و وقع في عدة أحاديث: ((عن الغلام شاتان و

هـروهـا (العق) له زمانه وانی دا: به مانای برپین و
پچراندن (قطع) دیت، هـروهـك دهوتریت دهرباره ی نهو
كه سه ی كه په یوه ندی ده بریت له گه ل دایك و باوكی دا (العاق
لوالیدیه) (أي قطع صلتها).

وه (الجوهري) دهـفرمویت: (عق عن ولده يعق عقا):
دهوتریت گوڙه بانه ی بو مندالهی كرد كاتيك ئاژه ل
سـردهـبریت له حهـوتهـم پوژدا.

وه نهـم ناوـهـش واـهـه (گوڙه بانه) هـموو سـهـربرینـك
ناگریتـه وه، تـهـنـهـا نهـوه نهـبیت كه له دواى له دایك بوونی ساوا
سـهـرـدـهـبریت، وه نهـمـه بوچونی زانای كوچ كردوو (شیخ
محمد بن صالح العثيمين) هـ په حمه تی خواى لی بیت.

كهـواـهـه (گوڙه بانه) له شهـرعدا: بهـو ئاژه له دهوتریت كه
بو ساواى له دایك بوو سـهـرـدـهـبریت وهـكو سوپاس و ستایشـك

بو خوای گه وره به مه به ست و نیازی عیبادت و مه رجی
تایبه ت^{۱۸}.

واجبیتی گوئزهبانه (وجوب العقیقه)

گوئزهبانه زۆربه ی زۆری زانایان فه توایان داوه به وه ی که
حوکمی نه و کاره هاتوه و جیگیر بووه له شه رعدا و
دروستی تی نه و کاره هیچ گومان یکی تیدا نیه، له وانه (ئیین
عه بباس و ئیین عومه ر و عائیشه و شاره زایانی تابعین و
پیشه و زانایانی شاران (پهزا و پهحمه تی خویان لی بیت)،
وه کۆمه لێک فه رمووده له و باره یه وه هاتووه له وانه:

۱. قال علیه الصلاة والسلام: ((مع الغلام عقیقه، فأهريقوا
عنه دما و أمیطوا عنه الأذى))^{۱۹}.

^{۱۸} بهوانه: العین لا: ۶۲، قاموس المحیط لا: ۶۱۶ مادة (عقت)، المنجد فی اللغة
لا: ۵۱۷ مادة (عق)، فتح الباری جزء: ۹، لا: ۷۲۶.

^{۱۹} صحیح: أخرجه البخاری (۵۴۷۲/۹ _ فتح)، و أبوداود (۲۸۳۹)، و الرمذی
(۱۵۱۵)، و ابن ماجه (۲۸۱/۲)، و النسائی (۱۶۴/۷)، و الدارمی (۸۱/۲)، و
أحمد (۱۸/۴ _ ۲۱۴ _ ۲۱۵) و غیرهم.

واته : هه موومندالێك كه له دایك ده بیئت گوئزهبانه ی خوی له
كه لدايه ، جا خوینی بۆ برپژن (به سه ربړینی سه یوان) وه
نازار و ناپه سه تی لی دوور بخه نه وه .

٢. هه روه ها فه رموده كه ی (سه موره) كه پیغه مبهری
خوا (ﷺ) ده فه رموویت: ((كل غلام رهین
بعقيقته... الحديث))^{٢٠}. واته : هه موومندالێك كه له دایك
ده بیئت بارمه ته یه هه تا نه و گوئزهبانه ی بۆ نه كریت.

٣. وه فه رموده كه ی (السيدة عائشة) (رضي الله عنها) كه
ده فه رموویت: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رمانی پی کردوین
كه وا گوئزهبانه بكه ین بۆ مندالی كور دوو شهك و بۆ مندالی
كه شه كێك))^{٢١}.

²⁰ رواه أبو داود (٢٨٣٨/٣)، والرمذی (١٥٢٢/١٠١٤)، والنسائي (٤٢٢٠/١٦٦/٨)، وابن ماجه (٣١٦٥/١٠٥٦/٢)، و أحمد (٨٧٥/٨)، وصححه شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) (١١٦٥)، و في ((صحيح ابن ماجه)) (٢٥٦٣).

²¹ رواه الرمذی (١٥٤٩/٣٥/٣)، وابن ماجه (٣١٦٣/١٠٥٦/٢)، و صححه شيخنا في ((الإرواء)) (١١٦٦)، و في ((صحيح ابن ماجه)) (٢٥٦٢).

بۆچوونی زانایان

ئیمامی شافعی دەفەرموویت: دوو کەس لە بابەتی گوێزەبانه دا پۆچوون یەکیکیان دەلێت: ئەو کارە بیدعەیه، وە ئەو هی تریان دەلێت: واجبه.

ئەو کەسە ی کە ئیمامی شافعی باسی دەکات بەو هی کە دەلێت واجبه مەبەستی پێی ئیمام (اللیث بن سعد) ه، لە گەڵ ئەو هی کە تەنها ئەم پێشەوا بە پرێزه و نافەرموویت بە تەنها بە لکو (حسن و داود) یش دەفەرموون واجبه، وە ئەو کەسە ی کە دەلێت بیدعەیه، مەبەستی پێی ئیمام ئەبو حەنیفەیه، (ابن منذر) دەلێت: هاوەلانی ئەبو حەنیفە کە بە ئەهلی پەنئی ناسراوون ئینکاری ئەو دەکەن کە گوێزەبانه سوننەت بێت، بەم بۆچونەشیان پێچەوانە ی ئەو هەموو فەرمووده پاست و دروستەن کە باس کراوه.

وە بە لگە ی ئیمام ئەبو حەنیفە و هاوەلانی ئەو فەرمووده ی پێغمەبەرە (ﷺ) کە پرسباری لی کرا دەر بارە ی گوێزەبانه بە لە فزی (العقیقة) ئەو یش فەرمووی: ((لا یحب الله

العقوق)) كانه كره الاسم _ و قال: ((من ولد له ولد فأحب أن ينسك عنه فلينسك، عن الغلام شاتان مكافتان وعن الجارية شاة))^{٢٢}.

واته: خوای گه‌وره شه‌و ناوه‌ی پی‌خۆش نیه (چونکه وه‌ك ووتمان ووشه‌ی (العقیقه) له (عَقُّ) وه‌ه‌ه‌اتوو‌ه كه به مانای ئازار و ناره‌حه‌تی دیت) ئنجا فه‌رمووی: ((هه‌ر كه‌سیك له ئیوه مندالیان بوو وه‌ وویستی هه‌یوانی بۆ سه‌ربه‌پریت شه‌وا با بۆ مندالی كورپ دوو مه‌ر كه‌ له‌یه‌كه‌وه‌ نزیک بن وه‌ بۆ مندالی كه‌چ به‌ك مه‌ر.

به‌لام شه‌م فه‌رمووده‌یه به‌ هه‌یج شه‌یوه‌یه‌ك نابیتته به‌لگه‌ بۆیان و هه‌یج كاریگه‌ری به‌کی نیه له‌ گۆرینی حوكمی گوئزهبانه.

²² حسن: رواه مالك (٢١٨٣/٢)، و ابوداود (٢٨٤٢)، و النسائي (٧٥/٣ الكبری)، و البيهقي (٣٠٠/٩)، و الحاكم (٢٣٨/٤)، و غيرهم و حسنه الإمام الألباني رحمه الله _ في ((الإرواء)) (٣٩٢/٤).

حافظ ابن حجر ده فهرموويت: ((ئهم فهرمووده يه ته نها
 نه وه ي لي وه رده گيري كه باشر وايه له باتي نه وه ي بوتري
 (عَقِيْقَة) بوتري (نَسِيْكَة)، هه روه ها (ابن أبي الدم) پيوايه تي
 كردوه له هه نديك له هاوه لانه وه كه فهرموويانه باشر وايه
 بوتري (نَسِيْكَة) هه روه ك چون باشر وايه بوتري (العشاء) له
 جياتي (عَتَمَة).

وه ئيبن قهيم په حمه تي خوي ليبيت ده فهرمويت:
 ((وه نه و ته يه ي پيغه مبهري (ﷺ) كه ده فهرمويت: ((عه قيقه م
 پي خوش نيه))، نه وه ته نها ئاگادار كردنه وه يه له سه ر خراپي
 نه و ناوانه ي كه دل لي پي راده كات و پي خوش نيه، وه
 پيغه مبهري خوا (ﷺ) زور دل ته نگ ده بو به و شتانه، هه تا
 نه وه ي كه هه مو ناويكي ناخوشي ده گوري به خوش، وه
 وازي ده هينا له و شوينا نه ي كه ناوه كانيان ناخوش بو وه
 تييدا دانه ده نيشت، وه تيغه ده په پي به نيوان دو شاخ كه

ناوه کانیان ناخوش بویه، وه هزی به ناوی خوش و تیوانینی باش بو))^{۲۳}.

هروه ها (محمد بن حسن) ده لیت: گویند بانه
حکمه کی له شهر عدا نه ماوه و نه سخ بووه ته وه به به لگی
فه رموده ی: ((لسخ الاضحی کل ذبح))^{۲۴}.

واته: قوریانی کردن هه موو سه ربینه کانی تری لابر دوو
نه بهیشت، به لام ئه م فه رموده یه لاوازه هه روه ک (حافظ ابن
حجر) ده فه رموویت^{۲۵}.

هروه ها نه بی رافیع بۆمان ده گێرپته وه که: ((لما ولدت
فاطمة حسنا قالت: یا رسول الله ألا أعق عن ابني بدم؟ قال: لا

²³ تحفة المودود لابن القيم_ رحمه الله_ ص: (۹۰).

²⁴ أخرجه الدارقطني من حديث علي و في مسنده ضعف.

²⁵ (فتح الباري، جزء ۹، لا: ۷۲۸).

ولكن احلني رأسه و تصدقي بزنة شعره فضة، ففعلت، فلما ولدت حسينا فعلت مثل ذلك))^{2٦}.

واته: ((كاتيک که (فاطمة) _ خوالیی پازى بیت _حه سه نى بوو، ووتی: ئەى پیغه مبهرى خوا (ﷺ) ئە توانم گوێزەبانه بۆ ئەم کوپه م بکه م و حەیانى بۆ سەربېرم؟ فەرمووی: نەخێر، بەلام سەرى بۆ بتاشه و بەقەد کیشى قره کهى زیو بکړه و بیده به هه ژاران، (فاطمة) ده فەرموویت: منیش هه ر به و جوړه م کرد، وه کاتيک که حوسه ینیشم بوو هه ره مان شتم بۆکرد.

به هه مان شیوه ئەم پووداوه ش نابیته به لگه بۆ ئەوانه ی که ده لێن گوێزەبانه سوننه ته.

حافظ ابن حجر له (فتح الباري، جزء ٩، لا : ٧٣٧) دا ده فەرموویت: ((ماموستاکه م له شه رحى (سنن الترمذی) دا

^{2٦} حسن: أخرجه ابن أبي شيه (٤٨/٨)، و أحمد (٣٩٠/٦-٣٩٢)، والبيهقي في (الكبرى) (٢٩٩/٩)، والطبراني في (الكبرى) (٩١٧-٩١٨-٢٥٧٦-٢٥٧٧)، انظر الصحيحة (٤٥٧/٣) وقد حسنه الإمام الألباني رحمه الله.

دەفەر موویت: تەفسیری ئەم فەرموودەیە بەو دەکرێت کە
 پێغەمبەری خوا (ﷺ) گوڭزەبانە ی بۆ حەسەن و حوسەین
 کردبێ وە پاشان (فاطمە) داوا ی ئیزنی لێ کردوو بەو ئەو ی
 خۆشی گوڭزەبانە یان بۆ بکات، هەربۆیە نە یهێشتوو، منیش
 دەلیم (ابن حجر): لەوانە یە هۆی پێگری پێغەمبەر (ﷺ)
 لە (فاطمە) بۆ ئە نجامدانی گوڭزەبانە بۆ کوپەکی بۆ ئەو
 بگەرێت وە کە ئیمامی عەلی ئەو کاتە هەزار بوویت، هەر
 بۆیە پێنووما ی کردوون بۆ جوړیک لە خێر و صەدەقە کە لە
 حەیان سەر بپین ئاسان تر بوو، وە پێغەمبەر (ﷺ) خۆی
 پاش ماوێ ک دەسلاتی هەبوویت و گوڭزەبانە ی بۆ کردب.
 هەر وە ها فەرموودە یە کە: ((کان یۆتی بالصبيان
 لیرک علیهم و یحکهم))^{٢٧}

²⁷ رواه مسلم (٢١٤٧ - نوي)، وأبو داود (٥١٠٦)، وأبو عوانه (٢٠٢١)، و
 أحمد (٢١٢٦)، والبخاري (٢٧٢١١).

واته: کاتێک که مندالیاڻ له دایک بپوویه ده‌یان هینا بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌ویش دۆعای خیری بۆ ده‌کردو مه‌لاشووی شیرین ده‌کرد.

به‌هه‌مان شیوه ئه‌م فهرمووده‌یه‌ش به‌لگه‌ نیه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که گوێزه‌بانه سوننه‌ته، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌م فهرمووده‌یه به‌لگه‌ی تیدا نیه که ئه‌و مندالانه گوێزه‌بانه‌یان بۆ نه‌کراوه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی باسی نه‌کردوه، وه قاعیده‌یه‌کیش هه‌یه ده‌لێت: ((نه‌بوونی زانیاری ده‌رباره‌ی شتی‌ک مانای ئه‌وه ناگه‌یه‌نی که ئه‌و شته نیه)). هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) واجب نیه له‌سه‌ری گوێزه‌بانه بۆ ئه‌و مندالانه بکات به‌لکو واجبه که‌س و کاری منداله‌که بۆی بکه‌ن، خو ئاشکرايه که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سه‌ری هیچ مندالێکی نه‌تاشیوه ئه‌کرێ بلێن سه‌رتاشینی مندال دروست نیه یان نه‌هاتوه.

که‌واته پوون بوویه‌وه که ئه‌نجامدانی گوێزه‌بانه واجبه و ده‌بێت که‌س و کاری ئه‌و منداله پێی هه‌ستن، ئه‌گه‌ر توانایان هه‌بوو، وه پێشینه‌ی ئه‌م ئوممه‌ته به‌رده‌وام هه‌ستان به

جی به جی کردنی ئەم حوکمه شه رعی یه و په یوه ست بوون پیوه ی، ئەوه تا (یحیی الأنصاری) ده فهرموویت: ((گه شتم به زۆریک له پیشین و ژیا م له ناویاندا، هه رگیز وازیان له ئەجامدانی گوێزەبانه نه ده هینا و هه یوانیان بۆ منداڵی کوڕ و کچیان سه رده بپی)).

وه (ابن منذر) ده فهرموویت: ((زانایان بۆچونیان جیاوازه ده رباره ی واجبیتی گوێزەبانه، هه ندیکیان ده فهرمون: گوێزەبانه واجبه، چونکه پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمانی پیکردوه، وه فهرمانه که شی واته فهرزه.

وه هه سه نه ی به صـری_ په حمه تی خوای لیبت_ ده رباره ی پیاویک که گوێزەبانه ی بۆ نه کرابیت ده فهرمویت: ((خۆی بۆخۆی ده کات)).

وه (ابن الزناد) ده فهرمویت: ((گوێزەبانه کاریکه له کاره کانی موسولمانان، ئەو موسولمانانه ی که پێیان ناخۆش بو که وازی لیبهین)).

وه ئیمامی مالیک ده‌فه‌رموێت: ((هي سنة واجبة))، واته‌: گوێزه‌بانه‌ کاری پێغه‌مبه‌ری خوايه (ﷺ) و واجبه‌.

ئێین قه‌یم_په‌حمه‌تی خوای لیبیّت_ده‌فه‌رموێت: ((سوننه‌تی واجب له‌لای هاوه‌لانی مالیک ئه‌وه‌یه که پێی ده‌وتری سوننه‌تی موئه‌که‌ده، وه‌ حه‌زیان به‌ وازلیه‌ینانی نه‌کردوه، هه‌ربۆیه‌ ناوی ده‌نێن واجب واته‌ سونه‌ته‌ واجبه‌کان، هه‌ربۆیه‌ ده‌لێن: خوشۆردنی جومعه‌ سوننه‌تیکی واجبه‌، وه‌ قوربانی کردن سوننه‌تیکی واجبه‌، وه‌ گوێزه‌بانه‌ سوننه‌تیکی واجبه‌))^{٢٨}.

وه‌ ده‌رباره‌ی ئیمام ئه‌حمه‌د_په‌حمه‌تی خوای لیبیّت_له‌ بابه‌تی گوێزه‌بانه‌دا دو‌ پێوايه‌تی لیوه‌ کراوه‌ له‌سه‌ر واجب بونی، هه‌روه‌ک هاوه‌لانی لییانه‌وه‌ گیراوه‌ته‌وه‌، به‌لام ده‌قیکی پون و ئاشکرا نیه‌ لیوه‌ی له‌سه‌ر واجب بونی.

²⁸ تحفة المودود لابن القيم، ص: (١٠١).

ژماره‌ی نه‌و چه‌یوانه‌ی بۆ کوپ و کج سه‌رده‌بریت

ئه‌وه‌ی که له فه‌رمووده‌کاندا هاتوو به‌ریتی به‌ له

سه‌برپینی دوو ئازهل بۆ کوپ وه‌ یه‌ك دانه بۆ کج.

۱. عن يوسف بن مارك أنهم دخلوا على حفصة بنت

عبدالرحمن فسألوها عن العقيقة؟ فأخبرتهم أن عائشة أخبرتها

أن رسول الله (ﷺ): ((أمرهم عن الغلام شاتان مكافئتان و عن

الجارية شاة))^{۲۹}.

واته: پرسیاریان کرد له (چه‌فصه) _خوالی پازی

بیّت_ده‌رباره‌ی گوئزهبانه؟ ئه‌ویش پپی پاگه‌یاندن که

عائیشه _خوالی پازی بیّت_هه‌والی داوه‌تی که پیغه‌مبه‌ری

خوا(ﷺ): ((فه‌رمانی پی کردووین که بۆ کوپ دوو مه‌پی

هاوچه‌شن و بۆ کچیش به‌ك مه‌پ سه‌ربپن)).

²⁹ صحیح: أخرجه الرمذی (۱۵۱۳)، و ابن ماجه (۳۱۶۳)، و البیهقی (۳۰۱۱۹)

و غیرهم، و صححه شیخنا الألبانی لی ((الإرواء)) (۱۱۶۶).

۲. عن أم الكرز قالت سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: ((عن الغلام شاتان و عن الجارية شاة لا يضرکم ذکرانا کن أم إنالا))^{۳۰}.

واته: گویم له پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) ده فیه رموو: ((بو مندالی کوړ دوو مبه ری هاوچه شن وه بو مندالی کچ یه ک مبه وه نه و نازده لای که سه ری ده بېن نیر بیت یاخود می بیت ناساییه و هیچی تیدا نیه)).

مه روه ها پیغه مبه ر (ﷺ) له فه رموده یه کدا ده فه رموویت: ((فأهريقوا عنه دما)) له م پړوايه ته دا به شیوه یه کی نادیار ده فه رموویت خوینیکې بو بېژن، به لام له چه ند فه رموده یه کی تر دا نه و خوین پشته دیاری کراوه و پوون کراوه ته وه، به نمونه ش نه و فه رمودانه ی که پیشتی باسما ن کرد.

³⁰ صحیح: أخرجه أبو داود (۲۸۳۴_۴۸۳۵)، و الرمذی (۱۵۱۶)، و النسائي في ((الکبری)) (۷۶/۳)، وابن ماجه (۳۱۶۲)، والیهقی (۳۰۰/۹_۳۰۱)، وصححه شیخنا الالبانی رحمه الله في ((الإرواء)) (۴/۳۹۰_۳۹۱)، و غیرهم.

هه روه ها پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له پریوایه تیکی تردا ده فه رموویت: ((مع الغلام عقیقه))، واته: هه موو مندالیک گوێزه بانه ی خوێ له گه لدایه، هه ردوو پیشه وا (حه سه ن و قه تاده) تیگه یشتنیان بو ئه م پریوایه ته وه هایه که ته نها مندالی کوپ گوێزه بانه ی بو ده کریت و گوێزه بانه بو مندالی کهچ نا کریت، به لام بوچونی تیکرای زانیان پیچه وانه ی ئه و بوچونه یانه و ده فه رموون: گوێزه بانه بو کچیش ده کریت، وه به لگه شیان ئه و هه موو فه رموده پوون و ئاشکرایانه یه که باسی گوێزه بانه ده کات بو کهچ.

ئه به وه ره یه به مه رفوعی ئه م فه رموده یه مان بو ده گێریت وه له پیغه مبه ری خوا وه (ﷺ): ((إن اليهود تعق عن الغلام كبشا ولا تعق عن الجارية فعقوا عن الغلام شاتان مكافتان و عن الجارية شاة))^{۳۱}.

³¹ أخرجه البيهقي (۳۰۱/۹-۳۰۲) عن أبي حفص سالم بن غنيم عن أبيه عن عبد الرحمن الأعرج عن أبي هريرة مرفوعا وقال شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) (۳۹۳/۴) وسالم هذا وأبو لهزم لم أر من ذكرهما، ثم قال: والحديث في

واته: جوله که گوڙه بانه بؤ منداليان ده کهن به
 سه ربړيني به رانيک نه گهر کوږ بوو به لام گوڙه بانه بؤ کچ
 ناکه، نه مجا فهرمووی: ئیوه ش (واته موسولمانان)
 گوڙه بانه بکهن بؤ کوږ دوو به رانی هاوچه شن وه بؤ کچ
 به رانيک.

وه نه م فهرمودانه به لگه ن بؤ کوډهنگی زانایان که
 ده فهرموون دوو به یوان بؤ کوږ وه یه که به یوان بؤ کچ.
 ده بینین کاتیک پیغه مبهري (ﷺ) زانی که جوله که تهنه
 به وتم بؤ کوږ ده کهن وه بؤ کچی ناکه ن وه کو موخاله فه یه که
 بؤ جوله که فهرمانی دا له بری ناژه لیک بؤ کوږ دوو ناژه ل
 سه ربړین وه بؤ کچ به یوانیک چونکه جوله که به یوانیان بؤ
 کچ سه رنه ده بری نه مه ش گرنگی و بایه خی ئاینی ئیسلام
 ده رده خات به رامبه ر به ئافره تان، که چی که سانی دل
 نه خو ش ده یانه ویت تانه و ته شه ر له ئاینی ئیسلام بده ن

به وهی که مافی ئافره تانی پیشیل کردوه، به لام له راستیدا جوله که و شوین که وتوانی جوله که مافی ئافره تانیان پیشیل کردوه و ئافره تانیان کردوه به یارییه که به دهستی خویانه وه و ده یانه ویت به نیازی پیس و گلاویان بیان که ن به میوه ی سه رمیز و ئاره زو و شه هوه تیان به وان پرپکه نه وه .

به لام ئیمامی مالیک ده فهرمویت بۆ هه ردوکیان وه کو یه ک، واته هه ریه که یان هه یوانیک، وه به لگه شی ئه و فهرمووده یه که ده لیت: ((أَنَّ النَّبِيَّ عَقَى عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ كَبْشًا كَبْشًا))^{۳۲}.

واته: پيغه مبهري خوا(ﷺ) بۆ هه سه ن و حوسینی کچه زای، یه کی به رانیکی بۆ سه ربپین، وه ئه مه ش نابیته به لگه چونکه له پیاویه تیکی تر دا که (عکرمه) له (ابن عباس)

³² صحیح: أخرجه أبو داود (۲۸۴۱)، و ابن الجارود (۹۱۱، ۹۱۲)، و الطبرانی في الكبير (۲۵۶۷ و ۱۱۸۵۶)، و الطحاوي في مشكل الآثار (۱۰۳۹)، و غيرهم، وقال شيخنا الألباني رحمه الله - في ((الإرواء)) (۳۷۹/۴) وهذا إسناد صحيح على شرط البخاري.

پێوایه‌تی کردوه ده‌فه‌رموویت: ((کبشین کبشین))، واته دووبه‌ران^{۳۳}.

هه‌روه‌ها چه‌ند فه‌رموده‌یه‌کی ترممان هه‌یه که باسی نه‌وه ده‌که‌ن که پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) دو ئاژه‌لی بو هه‌ریه‌کیکیان کردوه به‌ گوێزه‌بانه.

وه شیخ ئه‌لبانی په‌حمه‌تی خوای لیبیت_ ده‌فه‌رموویت: ((خوینه‌ری به‌پێژتی بی نی نه‌وه ده‌کات که پێوایه‌ته‌کان جیاوازن ده‌رباره‌ی ژماره‌ی ئه‌و ئاژه‌لانه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کردونی به‌ گوێزه‌بانه بو حه‌سه‌ن و حوسین_ په‌زای خوایان لیبیت_ له هه‌ندیکیاندا هاتوه که یه‌ک به‌رانی کردوه به‌ گوێزه‌بانه بو هه‌ریه‌کیکیان، وه له‌ پێوایه‌تی تردا هاتوه که دوو به‌رانی کردوه به‌ گوێزه‌بانه، وه من وای

³³ أخرجه النسائي (١٩٨/٢)، والطبراني في ((الکبیر)) (٢/١٣٧/٣) دون الزيادة، وقال شيخنا الألبانی رحمه الله في ((الإرواء)) وإسنادهما صحيح، إسناد الأول على شرط البخاري.

ده بينم که نه مه ی دوه م ده بېټ وهر بگرين و وه پشتي پي
ببه ستين، نه ویش له بهر دو هو:

یه که م: نه و پړوايه تانه ی که باسی دو ئاژهل ده که ن
زیاده یه کی له خو گرتوه به سهر نه و پړوايه تانه ی پیشوتر، وه
زیاده ی که سی متمانه دار قه بوله، به تاییه ت که نه و پړوايه تانه
له چن پڼگه یه کی جیاوازه وه هاتون.

دوه م: پړوايه تی دو ئاژهل هاوتایه له گهل نه و فهرمودانه ی
تر که له باسی گوڙه بانه دا هاتون وه بریتین له قه ولی
پیغه مبه ر خوی (ﷺ)، که پیویستی کردوه دو ئاژهل بو
مندالی کور سهر بېرېټ^{۳۴}.

که واته نه گهر مړوف نه یتوانی له مه پڼک زیاتر بکرېټ یان
ده سستی نه که وت، نه واهر دروسته و گوڙه بانه ی پي
ده کرېټ، به لام نه گهر که سیڅ خوی گه وره مال و سامانی
دابوویه و توانای هه بو نه و دوو حه یوانه که چاکتره و

³⁴ ((ارواء الغلیل)) لشیخنا الألبانی_رحمه الله_ (۴/۳۸۴).

باشتره و ئه‌وه‌ش سوننه‌ته وه ئه‌مه بۆ چوونی زانای پایه به‌رز (محمد بن صالح العثیمین) یشه په‌حمه‌تی خوای لیبت.

ئایا بۆ گوێزه‌بانه بیجگه له مه‌رو بزن ئاژه‌لی تریش ده‌بی‌ت؟

زانایان بۆچونیان جیاوازه: که ئایا جگه له مه‌رو بزن ئاژه‌لی تر دروسته بکری‌ت به گوێزه‌بانه؟

(ابن منذر) ده‌فه‌رمو‌یت: بۆچونی زانیان جیاوازه ده‌رباره‌ی گوێزه‌بانه‌کردن به ئاژه‌لی تر واته جگه له مه‌رو بزن، وه پیاویه‌تمان کردوه له ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه: که به و‌شتر گوێزه‌بانه‌ی کردوه بۆ منداڵه‌که‌ی.

هه‌روه‌ها له ئه‌بی به‌که‌روه پیاویه‌ت هاتوه: که بۆ عبدالرحمنی کوپی و‌شتری سه‌ری‌پیه، وه زۆریک له خه‌لکی به‌صره‌ی بانگ کردوه و لی‌یان خواردوه.

هه‌ر (ابن منذر) ده‌فه‌رمو‌یت: له‌وانه‌یه به‌لگه‌ی ئه‌وانه‌ی که ده‌لێن گوێزه‌بانه به و‌شتر و مانگا دروسته، ئه‌و فه‌رموده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر بی‌ت (ﷺ) که ده‌فه‌رمو‌یت: ((منداڵ گوێزه‌بانه‌ی

خۆی لە گەڵدایە، خۆی ئێکی لە باتی بڕژن))، وە باسی جوړی ئەو خۆینەى نەکردووە و جیای نەکردووە تەووە لە جوړی تر (واتە باسی ئەو ئازەلەى نەکردووە کە چى بێت)، کەواتە هەر ئازەلێک سەر بپردریت بۆ ئەو مندالە بە پێى پوکەشى ئەم فەرمودەیه دروستە.

وە پاشان دەلێت: ((وە دەشیئت کە سێک بلیت: ئەم فەرمودەیه (موجملە)، وە ئەو فەرمودەیهى پێغەمبەر (ﷺ) کە دەفەرمویت: ((بۆ کوڕ دو مەپ، وە بۆ کچ یەك مەپ))، پونکەرەوێ ئەو فەرمودەیه بێت، وە ئەوش کە پونترە لە پیشترە تا ئەوێ کە پون نیە^{٣٥}.

بەلام لە فەرمودەکاندا تەنها ناوی مەپ و بزى و بەران هاتووە ئەمەش مانای وایە کە تەنها دوو جوړ دەبێت بۆ گوێزەبەنە، وە ئەوێش هەمان بۆچونى (ابن عباس و عائیشە و نىمامى شافعى و احمد و اسحاق و ابى ثور، هەر وەها ابو شيخ الاصبهانية)یه.

³⁵ تحفة المودود لابن القيم، ص: (١٣٦-١٣٧).

ئەبی موله یکه دهفه رموویت: ((نفس لعبدالرحمن بن أبي بكر غلام فقيل لعائشة يا أم المؤمنين عقي عنه جزورا، فقالت: معاذ الله، و لكن ما قال رسول الله: ((شأتان مكافئتان))^{۳۶}.

واته: عبدالرحمنی کوپی ئەبو بەکر مندالیکیان بوو، گوئزه بانه یان بۆ کردوو به عائیشه یان_په زای خوای لیبت_ ووت: ئەهی دایکی ئیمانداران ووشتی بۆ کردوو به گوئزه بانه، ئەویش فه رموو: په نا به خوا ئەهی پیغه مبهری خوا(ﷺ) نه یغه رموو: ((دوو مه پری هاوچه شن)).

کۆمه لیک له زانایان دهفه رموون که پیغه مبهری خوا(ﷺ) دهفه رموویت: ((بۆ مندالی کوپ دوو مه پ، وه بۆ کچ یه ک دانه))، واته: به هیچ شیوه یه ک دروست نییه له غه پری (مه پ و بز) به کار به یتریت بۆ گوئزه بانه وه ووشتو مانگا له بریان ناکریت به گوئزه بانه.

³⁶ حسن: أخرجه الطحاوي في ((المشکل)) (٤٥٧/١)، و البيهقي (٣٠١/٩)، و إسناده حسن كما قال الإمام الألباني في ((الإرواء)) (٤/٣٩٤).

هه روه ها حافظ ابن حجر ده فهرمويت³⁷: ((به بؤچووني
من ته نها مه پو بزن دروسته، له گه ل³⁷ ته وهى زورځ له زانايان
ده لځن غه يري مه پو بزن دروسته، وهكو ووشتر و مانگا،
به لگه شيان ته و فهرمووده يه كه (ته نه س) به مه رفوعى
ده فهرمويت: ((يعنى عنه من الإبل والبقر والغنم))³⁸، واته:
گوڙه بانه ي بؤ ده كريت له ووشتر و مانگا و مه پو بزن، به لام
ته م فهرمووده يه لاوازه هه روه ك ئيمام ته لباني په حمه تي
خوای ليبيت ده فهرمويت له ((الإرواء)) (4/393) دا.

كاتي سه رپرښي ناڙه له كه كه يه؟

هه موو ته و فهرموودانه ي كه هاتووه باسى ته وه ده كه ن
كه سه رپرښي حه يوانه كه ده بيت حه و ته م پؤڅ بيت هه روه ك له
فهرمووده كه ي (سه موره)، هه روه ها فهرمووده كه ي (عمرو بن

³⁷ (فتح - 9/ 740).

³⁸ وهو عند الطبراني و أبي الشيخ.

شعیب عن ابیه عن جدّه): ((أمر بتسمیة المولود یوم سابعه و وضع الأذی عنه والعق)).³⁹

واته: پیغه مبهری خوا(ﷺ) فه رمانی کرد به ناوانانی مندال له پۆژی هه وته میدا و تاشینی سه ری و گوێزەبانه کردن بۆی.

که واته دروست نیه ئه نجامدانی گوێزەبانه له پیش هه وته م پۆژ، یان دواخستنی چونکه ئه و کاته کاتیکی دیاری کراوه بۆ ئه و عیباده ته.

به لام ئه گه ر نه یتوانی له هه وته م پۆژدا، ئه و دروسته له هه ر کاتیکی تر دا ئه نجامی بدات به بی ئه وه ی تایبه تی بکات به پۆژیکه وه، وه کو چوارده هه م پۆژو بیست و به که م پۆژ، چونکه ئه و فه رموده یه ی که ده لێت گوايه پیغه مبهری خوا(ﷺ) فه رمو بیستی: ((تذبح لسبع ولأربع عشرة ولإحدى و عشرين)).

³⁹حسن: أخرجه الرمذی(٢٨٣٢)، وابن شیهه(٥٢/٨)، و حسن الإمام الالبانی رحمه الله فی صحیح سنن الرمذی (٣٧١/٢) برقم: (٢٦٩) وهذا لفظ الرمذی.

واته: هه وته م پۆژو و چواردهیه م پۆژو و بیست و یه که م پۆژ دروسته سه ربړینی هه یوانه که، چونکه نه م فه رمووده یه لاوازه و نابیتته به لکه⁴⁰.

وه ده رباره ی حکمه تی سه ربړینی منداڵ له هه وته م پۆژدا یه بن قه یم په حمه تی خوای لیبیت ده فه رمویت: ((حیکمه ت تیدا خواش زاناته ره نه وه یه که منداڵ کاتیک له دایک ده بیت مانه وه ی له نیتوان له ش ساغی و نه خۆش که وتنی و مردنی ناجیگیره، وه نازانریت که ئایا له وانه ده بیت که ده ژنی یان نا؟ هه تا ماوه یه ک دیت به سه ر له دایک بونیدا که به هۆیه وه بتوانریت شایه تی بۆ بدریت له سه ر ساغی لاشه ی و ته ندروستی جهسته ی، وه بوتریت که

⁴⁰ضعیف: وهو من حديث بريدة الأسلمي، أخرجه الحسين بن يحيى بن عياش أبو عبدالله القطان في ((حديثه)) (من ١/٥٩) وعنه البيهقي في ((السنن)) (٩/ ٣٠٣) والطبراني في ((المعجم الصغير)) (ص: ١٤٩)، و ((الأوسط)) (١/ ١٣٤) من طريق إسماعيل ابن مسلم عن قتادة عن عبدالله بن بريدة عن أبيه به، وله طريق آخر من حديث السيدة عائشة أخرجه الحاكم (٤/ ٢٣٨-٢٣٩). فالحديث ضعيف الإسناد كما قال الإمام الألباني رحمه الله في ((الارواء)) (٤/ ٣٩٥).

ئومیدی ژبانی لیدہ کریت، وه خوی پەروردگار ئه و ماوه یه ی به حوت پوژ دیاری کردوه، چۆنکه ههفته به تیپه پ بونی پوژ دروست ده بیټ، وه سالیش به تیپه پ بونی مانگ.

وه ئه م حوت پوژ ههش ئه و ماوه یه یه که خوی گه و ره بریاریدا که ئاسمان و زهوی تیدا دروست بکات،... وه پوژی ته و او بونی دروست کراوه کانی کرده ئه و پوژ هه وه، وه پوژی کۆبونه وه ی دروست کراوه کانه و جه ژن ئیماندارانه، تیدا کۆده بنه وه بۆ په رستنی و یاد کردنی، و باس کردنی، هه مد کردنی،... وه باس کردنی ئه و شتانه ی له کۆتای ههفته دا پویداوه له سه ره تای دروست بونی دنیا، وه ئه وهش که پوو ده دات تیدا له پوژی گه رانه وه دا، هه روه ها هه وه ته م پوژ ئه و پوژ هه یه که خوی پەروردگار له سه رو هه رشه که یه وه به رزبویه وه، وه ئه و پوژ هه یه که خوی گه و ره باوکمان ئاده می تیا دروست کرد، وه ئه و پوژ هه یه که تیدا جیگیر بو له ناو به هه شتا، وه هه ر له و پوژ هه شتا ده ری کرد له ناو به هه شت، وه هه ر له و پوژ هه شتا دنیا کۆتای پی دیت، وه قیامه ت

هه‌ڵده‌سیت، وه هه‌ر له‌و پۆژه‌دا خودا موسا و گه‌له‌که‌ی پزگار کرد، وه هه‌ر له‌و پۆژه‌دا خودا دیت و لیپرسینه‌وه له بنده‌کانی ده‌کات، وه له‌و پۆژه‌دا خه‌لکی به‌هه‌شت ده‌چنه ناویه‌وه، وه خه‌لکی دۆزه‌خ ده‌چنه ناو دۆزه‌خه‌وه⁴¹.

به‌مه‌رج نه‌گیراوه ئه‌و که‌سه‌ی که گوێزه‌بانه‌که ده‌کات

حه‌یوانه‌که به‌ده‌ستی خۆی سه‌ربه‌پریت

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: (یذبح)، ئه‌م کرداره که سه‌ربه‌پرینه بکه‌ر نادیاره، ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌ی لیوه‌رده‌گیرێ که مه‌رج نیه ئه‌و که‌سه‌ی که حه‌یوانه‌که سه‌رده‌پریت ده‌بی‌ت خاوه‌ن گوێزه‌بانه‌که بی‌ت به‌لکو ده‌گونجی که‌سیکی تری شاره‌زا سه‌ری به‌پریت.

کی ده‌بی‌ت هه‌ستیت به‌ ئه‌ نجامدانی گوێزه‌بانه‌؟

گوێزه‌بانه سوننه‌ت وایه باوک پیتی هه‌ستیت، به‌لام ئه‌گه‌ر باوکی نه‌ما‌بوو ئایا خزمه‌ نزیکه‌کانی بۆی ده‌که‌ن یاخود دایکی؟ لی‌ره‌دا ده‌لێین ئه‌گه‌ر ئه‌و مندا‌له پیش له‌دایک بوونی،

⁴¹ تحفة المودود لابن القيم الجوزية_ رحمه الله _ (ص: ١٥٦-١٥٧).

باوکی وه‌فاتی کرد، له‌و کاته‌دا دایکی لیپرسراویه‌تی وه‌رده‌گریت و له‌ جیاتی باوکی منداڵه‌که‌ی هه‌ڵده‌ستیت به‌ ئه‌نجام دانی - ی‌یزه‌بانه‌ بۆی.

وه‌ئ‌ه‌مه‌ بۆچوونی شافیعی مه‌زه‌به‌که‌نه‌ که‌ ده‌لێن: گوێزه‌بانه‌ حه‌قیکه‌ له‌ ئه‌ستۆی ئه‌و که‌سه‌دایه‌ که‌ هه‌ڵده‌ستیت به‌ به‌خیۆکردنی منداڵه‌که‌ له‌ پووی خواردن و جل و به‌رگ و جیگاوه‌، هه‌روه‌ها حه‌نبه‌لی مه‌زه‌به‌که‌ن ده‌لێن: گوێزه‌بانه‌ حه‌قیکه‌ له‌ ئه‌ستۆی باوک دایه‌، ئه‌گه‌ر مرد یان نه‌یتوانی ئه‌وا که‌سیکی تر.

وه‌ ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی که‌ باسی سه‌ره‌برینی حه‌یوان ده‌کات له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌ری خواوه‌ (ﷺ) بۆ حه‌سه‌ن و حوسین، واته‌ ئه‌و هه‌ستاوه‌ به‌ کردنی گوێزه‌بانه‌که‌، ئیمامی ((نه‌وه‌وی)) په‌حه‌مه‌تی خۆی لیبتیت - لیكدانه‌وه‌ی بۆ فه‌رمووده‌که‌ به‌ وجۆره‌یه‌ که‌ ده‌فه‌رموویت: ((ده‌گونجی له‌و کاته‌دا ئیمامی عه‌لی هه‌ژار بوو بێت یاخود له‌و حه‌قه‌ی خۆی خۆش بوو بێت بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، یاخود (عق)

به‌مانای فه‌رمان بی‌ت، واته‌ فرمانی کردووه به‌سه‌ر ب‌پینی دوو
حه‌یوان بۆ هه‌ریه‌که‌ له‌ هه‌سه‌ن و هه‌سێن (خوا لێیان پازی
بی‌ت)، یاخود ئه‌و کاره‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تاییه‌تی خۆیه‌تی
هه‌روه‌ک چۆن هه‌ستاوه به‌قوربانی کردن له‌ باتی ئه‌و
که‌سانه‌ی که‌ ناتوانن قوربانی بکه‌ن له‌ ئومه‌ته‌که‌ی^{٤٢}.

هه‌بوونی توانای له‌ نه‌ نجامدانی گوێزه‌بانه (القدره)

زانایانی شافیعی مه‌زه‌ب به‌ مه‌رجیان گرتووه ئه‌و
که‌سه‌ی که‌ گوێزه‌بانه ده‌کات ده‌بی‌ت توانایی و ده‌سه‌لاتی
هه‌بی‌ت، هه‌نبه‌لیه‌کان ده‌فه‌رموون: سوننه‌ت وایه‌ باوک
هه‌ستیت به‌و کاره‌ با هه‌ژار و که‌م ده‌ستیش بی‌ت، وه‌ قه‌رز
ده‌کات ئه‌گه‌ر توانای دانه‌وه‌ی هه‌بوو، ئیمامی ئه‌حمه‌د
ده‌فه‌رموویت: ((ئه‌گه‌ر پارهی نه‌بوو هه‌تا گوێزه‌بانه بکات،
ده‌توانیت قه‌رز بکات، وه‌ داواکارم له‌ خوای گه‌وره‌ جیگه‌ی
ئه‌و پارهی پ‌ر بکاته‌وه‌، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌و که‌سه‌ هه‌ستاوه‌
به‌زیندوو کردنه‌وه‌ی سوننه‌تیکی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ).

⁴² (فتح الباری: جزء ٩، ص: ٧٣٧).

به لآم ئه وهی که پوون و ئاشکرایه له لای هه مووان ئه وهیه که هه موو عیباده تیک که شهرع فه رمانی پیکردووه هه بوونی تواناو ده سه لات تییدا په چاو کراوه، چونکه ئایینی ئیسلام ئایینی ئاسانی و ئاسوده ی و خوشیه نه ک قورسی و ناپه حه تی و زۆر لیکردن. که واته که سیکی هه ژار که توانای نیه مه رجه گوڙه بانه که له کاتی خو ی دا بکات؟ شیخ عییمین_ په حمه تی خوای لیبیت_ ده فه رمویت: ده لئین ئه گهر ئه و که سه هه ژار بوو وه نه یتوانی گوڙه بانه بکات مه گهر ئه وهی که قه رز بکات، له م حاله ته دا ئیمه پیی نالئین برۆ قه رز بکه، وه ئه گهر نه توانینه که ی بۆ ماوه یه کی کاتی بوو، واته ده یتوانی پاش ماوه یه ک گوڙه بانه بکات، وه کو ئه و فه رمانبه ره ی که مووچه وه رده گریت: بۆ نمونه یه کی که له و فه رمانبه رانه مندالیان ده بییت له ناوه پاستی مانگدا، به هو ی ئه وهی که مووچه که ی ته نها به شی پۆژانه ی ژیا نی ده کات له و کاته دا پا ره ی ئه و تو ی پی نیه، به لآم سه ری مانگ مووچه وه رده گریت وپا ره ی پی ده بییت، له م حاله ته دا ئایا

گوڙه بانه که به قهرز بکات یا خود چاوه پښ بکات تاسه ری مانگ به پاره ی خوی بیکات؟

شیخ عثیمین_ په حمه تی خوی لیبت_ ده فهرمویت:
 ((چاکتر وایه که چاوه پښ بکات تا سه ری مانگ، چونکه به و جوړه چاکتره و حقی که س نایه ته گهر دنی، چونکه مړوځ نازانیت له ماوه ی نیوان له دایک بوونی مندالی، تا سه ری مانگ چی لی به سه ر دیت، بو نمونه: نه خوش ده که ویت، یان سه یاره که ی ده شکیت، که نه مانه هه مووی پاره ی ده ویت، که واته باشت وایه که قهرز نه کات، چاوه پښ بکه و په له ت نه بی.

**نایا پوځی جهوتهم له یه کهم پوځی له دایک بوونی
 مندالوه حساب ده کړیت؟**

(جهوتهم پوځ) واته له یه کهم پوځی له دایک بونیوه وه؟ وه
 نایا یه کهم پوځی له دایک بوونی حسیب ده کړیت؟
 (ابن عبد البر) ده فهرمویت: ((نیمامی مالیک پوخته ی
 قسه ی نه ویه که نه و جهوت پوځه ده ست پی ده کات له

پۆژێك لە دواى لە داك بوونى، بە لām ئە گەر هاتوو پیش
هەڵهاتنى بەرە بە یانى ئەو پۆژە لە داك بوو ئەو پۆژەى بۆ
حسیبە، بە هەمان شیوە (البوطي) هەمان بۆ چوونى لە
ئیمامى شافعیەو وە نقل کردوو.

دروسته پیاو یا خود ئافرەت گوێزەبانە بۆ خۆى بکات ؟

بە ئی دروستە گوێزەبانە بۆ خۆیان بکەن مادەم بە
مندالی بۆیان نەکراوە.

(ئەنەس) لە پیغەمبەرى خواوە (ﷺ) بۆمان دەگێڕیتەو
کە دەفەر مووێت: ((عق عن نفسه بعدما بعث بالنبوة))^{٤٣}.
واتە : پیغەمبەر (ﷺ) گوێزەبانەى بۆ خۆى کرد لە دواى
ئەو هی که بوو بە پیغەمبەر (ﷺ).

(رافعی) دەفەر مووێت: ((ئەگەر مندال گەیشته تەمەنى
پێگەشتن (بلوغ)، وە ئەو کەسەى که پێویستە گوێزەبانەى بۆ

⁴³حسن: أخرجه الطحاوي في ((المشکل)) (٤٦١/١)، و الطبراني في ((الأوسط))
(١/ ٥٢٩)، و أبو الشيخ في ((العقيقة))، وابن حزم في ((المغلی)) (٧/ ٥٢٨)،
والضياء المقدسي في ((الأحاديث المختارة)) (٥/ ٢٠٤ - ٢٠٥/ ١٨٣٢ و ١٨٣٣)،
وحسنه شيخنا الألباني - رحمه الله - في ((الصحيحة)) (٦/ ٥٠٢ - ٥٠٦).

بکات بۆی نه‌کرد بوو، ئیتر ناتوانی‌ت گوێزه‌بانه‌ی بۆ بکات، به‌لام خۆی ده‌توانی‌ت گوێزه‌بانه‌ بۆ خۆی بکات، (ابن سیرین) ده‌فه‌رمووی‌ت: ئه‌گه‌ر بزانی گوێزه‌بانه‌م بۆ نه‌کراوه‌ ئه‌وا خۆم بۆ خۆمی ده‌که‌م، وه‌ (قفال)یش ئه‌م بۆچوونه‌ی به‌لاوه‌ په‌سه‌نده‌.

وه‌ ئیمامی ئه‌حمه‌د په‌حمه‌تی خوای لبیبی‌ت ده‌رباره‌ی که‌سی که‌وره‌ که‌ خۆی بۆخۆی بکات به‌چاکی زانیوه‌، هه‌روه‌ک له‌ ((مسائل المیمونی))یدا هاتوه‌.

خۆ ئه‌گه‌ر بوتری‌ت: با ئه‌وه‌فه‌رموده‌یه‌ش راست بی‌ت ده‌گونجی ئه‌و کاره‌ تایبه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خۆی بی‌ت، هه‌روه‌کو وتوتراوه‌ ده‌رباره‌ی قوربانی کردنی بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی ناو ئومه‌ته‌که‌ی که‌ ناتوانن قوربانی بۆ خۆیان بکه‌ن له‌به‌ر هه‌ژاری، که‌ ئه‌و کاره‌ی تایبه‌تی خۆیه‌تی⁴⁴.

له‌ وه‌لامدا ده‌لێین: ئه‌م ئه‌گه‌ره‌ په‌سه‌ند نیه‌ له‌به‌ر دو

هۆکار:

⁴⁴ قاله‌ الحافظ ابن حجر رحمه‌الله _ لی ((فتح الباری)) (٩/٥٩٥).

١_ ئه‌و شتانه‌ی که تایبه‌تن به پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) په‌یوه‌ستن به بونی به‌لگه‌وه، واته به‌لگه‌یه‌کی راست و راشکاوانه هه‌بیت له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که ئه‌و کاره تایبه‌تی خۆیه‌تی.

٢_ هه‌ندیک له زانایان و پیاوچاکانی پێشین کاریان به فهرموده‌که‌ی ئه‌نه‌س کردوه‌و وه فه‌توایان پێداوه، که ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که ئه‌و کاره تایبه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خۆی نیه، ئه‌وه‌تا موحه‌ممه‌دی کو‌ری سیرین ده‌فه‌رمویت: ((ئه‌گه‌ر بزانه‌م گوێزه‌بانه‌م بۆ نه‌کراوه، ئه‌وا خۆم گوێزه‌بانه‌م بۆخۆم ده‌کرد))^{٤٥}.

وه حه‌سه‌نی به‌صری ده‌فه‌رمویت: ((ئه‌گه‌ر گوێزه‌بانه‌ت بۆ نه‌کرا‌بو، ئه‌وا خۆت بۆخۆتی بکه، ئه‌گه‌ر بو بویت به‌ پیاویش واته‌گه‌وره‌ بوبویت))^{٤٦}.

⁴⁵ أخرجه ابن أبي شيبة في ((المصنف)) (٢٣٥/٨_٢٣٦/٢٣٨٨).

⁴⁶ أخرجه ابن حزم في ((المحلى)) (٣٢٢/٨) بإسناد حسن شيخنا رحمه الله في ((الصحيحة)) (٥٠٦/٦).

واتای ووشه‌ی (مکافئ) چیه ؟

عن ام كثر الكعبيۃ قالت: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول:
 ((عن الغلام شتان مكافئتان {مكافئتان}، و عن الجارية شاة)).
 قال ابو داود: سمعت احمد قال: ﴿مكافئتان﴾ مكافئتان،
 مستوتيان أو متقاربتان ﴿مقاربتان﴾.

واته: گویم له پیغه مبهری خوا بوو (ﷺ) ده‌یفه رموو: بۆ
 مندالی تازە له‌دايك بوو نه‌گه‌ر كوچ بوو نه‌وا دوومه‌ری
 هاوچه‌شن وه بۆ كچ يه‌ك مه‌ر، نه‌بو داود ده‌فه‌رموویت: گویم
 له‌ئیمامی نه‌حمدبووده‌یفه‌رموو: مه‌به‌ستی به‌ (مكافئتان)
 واته: له‌یه‌كه‌وه نزيك بن، هاوچه‌شن بن.

وه (داود بن قيس) ده‌فه‌رموویت: ((پرسیم له‌ زه‌یدی
 كوپی نه‌سڵه‌م ده‌ریاره‌ی ووشه‌ی (مكافئتان) له‌
 فه‌رمووده‌كه‌دا، نه‌ویش فه‌رمووی واته له‌یه‌كه‌وه نزيك بن.

هه‌روه‌ها شیخ (محمد بن صالح العثيمين) په‌حمه‌تی
 خوای لیبت ده‌فه‌رموویت: ((وه پتویسته‌نه‌و دوومه‌په‌ی‌كه‌

سهرده بېرېت هاوچه شن بن له پړوي ته من و قه باره و ويك
چوون و قه له وي يه وه، وه هه تا له يه كه وه نزيكتر بن چاكتره.
وه (خطابي) ده فهرمويت: ((واته هاوتابن له ته مه ندا،
به لام له هه موو نه و بوچوونانه به هيژترو له پيشتر ته و بو
چوونه يه كه (سعيد بن منصور) پړوايه تي كردوه له
فه رموده كه ي (ام كزر) له (عبدالله بن ابي زيد) كه نه مه
ده قه كه يه تي: ((شائان مثلان))، واته: دوو مه پړي هاوچه شن،
له پړوايه تيكي تردا كه (طبراني) هيټاويه تي: ((قيل: ما المكافئان؟
قال: المثلان)).

پيغه مبهري خوا (ﷺ) ده فهرمويت: (اميطوا عنه الأذى) واته

ناره حه تي لي دوور بخه نه وه

نه بو داود پړوايه ت ده كات له (سعيد بن ابي عروبة و ابن
عون عن محمد سيرين) كه ده فهرمويت: نه گهر مه به ستي به
روشه ي (الأذى) تاشيني سه ري منداله كه نه بيت نه وا نازام
ده بيت چي بيت، (الأصمعي) فه توای داوه به وه ي كه نه و
ناره حه تيه بريتيه له تاشيني سه ري، هه روه ها (حه سه ن) يش

مه‌مان بۆچونی مه‌یه^{۴۷}، مه‌روه‌ها دایکی ئیمانداران عائیشه ده‌فه‌رموویت: ((وَأَمْرَ أَنْ يَحْاطَ عَنْ رُؤُوسِهِمَا الْأَذَى))^{۴۸}.

واته: پیغه‌مبه‌ری خوا^ﷺ فه‌رمانی کرد به‌وه‌ی که سه‌ری مندالی تازه له دایک بوو بتاشریت و ئه‌و ئازار ناپه‌حه‌تی‌ه‌ی لیّ دوور بخریته‌وه، به‌لام ئه‌م فه‌رمووده‌یه لاوازه و نابیّت به‌ به‌لگه‌ مه‌روه‌ک ئیمامی ئه‌لبانی ده‌فه‌رموویت^{۴۹}، به‌لام مه‌رج نیه مه‌به‌ستی به‌لابردنی ئازارو ناپه‌حه‌تی ته‌نها لابردنی قرئی منداله‌که بیّت، ئه‌وه‌تا ئیبن عه‌بباس_په‌زای خوای لیبیت_ده‌فه‌رموویت: ((وَيَحْاطُ عَنْهُ الْأَذَى وَ يَحْلَقُ رَأْسَهُ))^{۵۰}.

⁴⁷ (کما اخرجه ابو داود بسند صحيح عنه).

⁴⁸ اخرجه البيهقي في ((الكبرى)) (٨ / ٣٢٢)، وفي الشعب (٨٦٣٨)، واحمد في ((المسند)) (٦ / ١٥٨ - ٢٥١)، وابن حبان (٧ / ٣٥٦)، و الحاكم في المستدرک (٤ / ٢٣٧) وغيرهم.

⁴⁹ به‌رواله: الارواء (٤ / ٣٨١)

⁵⁰ رواه الطبراني في ((الأوسط)) (١ / ٣٣٤ - ٣٣٥).

واته: ئەو ناپه‌حه‌تی و ئازاره‌ی لیّ دوور ده‌خړیته‌وه و سه‌ری بۆ ده‌تاشری، به‌لام ئەم فه‌رمووده‌یه‌ش قسه‌و باس له‌سه‌ر سه‌نه‌ده‌که‌ی هه‌یه‌و به‌که‌یک له‌ پراوی فه‌رمووده‌که‌که (رواد بن الجراح) ه‌ضه‌عیفه‌.

به‌لام وه‌لامی پاست و دروست ئەوه‌یه‌که (إمطة الاذی)، به‌تاشینی سه‌ری مندالی تازه له‌ دایک بوو لیک بدریته‌وه، له‌به‌ر ئەوه‌ی هه‌چ کام له‌ وه‌رموودانه‌ی سه‌رتاشین و لابردنی ئازاروناپه‌حه‌تی به‌یه‌که‌وه هه‌تاوه‌ سه‌حیح نین، وه‌ پیغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) که ده‌فه‌رموویت: ((عن الغلام شاتان وعن الجارية شاة))، واته: ((بۆ مندالی کوپ دوو مه‌پ سه‌ربپن، وه‌ بۆ مندالی که‌چ به‌ک داته‌)) ئەمه‌یان ته‌فسیری: ((أهريقوا عنه دما))، واته: ((خوینیکی بۆ بپژن))، که‌واته: تاشینی سه‌ر ته‌فسیری: ((وأميطوا عنه الأذى))، وه‌، واته: ((ناپه‌حه‌تی و ئازاری لیّ دور بخه‌نه‌وه)).

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((مرتھن بعقیقته))

واته ئه‌و منداڵه‌ بarme‌یه هه‌تا گوێزه‌بانه‌که‌ی بۆ نه‌کری

ده‌رباره‌ی ئه‌م به‌شه‌له‌فه‌رمووده‌که‌ زانا‌یان جیاوازیه‌کی

نۆریان هه‌یه، (خطابی) ده‌فه‌رموویت: ((زانا‌یان بۆچوونی

جیاوازیان هه‌یه‌ ده‌رباره‌ی تیگه‌یشتن له‌م به‌شه‌ی

فه‌رمووده‌که‌، وه‌ باشترین بۆچوونیک که‌ ده‌رباره‌ی ئه‌م

مه‌سه‌له‌یه‌ هاتبیّت، ئه‌و بۆچوونه‌ی ئیمامی ئه‌حمه‌ ده‌که‌

ده‌فه‌رموویت: ((barme‌ واته‌ له‌کاتی شه‌فاعه‌ت کردندا ئه‌و

منداڵه‌ ناتوانی شه‌فاعه‌ت بۆ دایک و باوکی بکات))، هه‌ندیک

له‌ زانا‌یان ده‌فه‌رموون: واتای ئه‌وه‌یه‌ که‌ گوێزه‌بانه‌ پێویسته

و هه‌رده‌بیّت بۆی بکریّت، وه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌و

منداڵه‌ی شو به‌هاندووه‌ به‌ barme‌یه‌ک که‌ له‌ ده‌ستی barme‌ گردایه

و ده‌ستی به‌سه‌ردا گرتووه‌، واته‌ ئه‌و منداڵه‌ barme‌یه‌ له‌لای

ئه‌و گوێزه‌بانه‌یه‌ هه‌روه‌ک چۆن barme‌یه‌ک له‌لای

barme‌ هه‌لگره‌، وه‌ ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر واجبیّتی

گوێزه‌بانه‌.

وه (عطاء بن أبي رباح) ده‌فه‌رمویت: ((واته: ئەو دایک و باوکە بێ بەش دەبن له شه‌فاعه‌تی منداڵه‌که‌یان)).

وه له‌ سوده‌ه‌کانی گوڤزه‌بانە ئەوه‌یه که قوربانیه‌که به‌هۆیه‌وه‌ مروؤ نزیك ده‌بیته‌وه‌ له‌ خوا له‌ جیاتی ئەو منداڵی که له‌ دایک بوه‌ له‌ سه‌ره‌تای هاتنه‌ ناو دونیایه‌وه‌، وه منداڵه‌که‌ش ئەوپه‌ری سودی لی وەرده‌گری، هه‌روه‌ک چۆن سود له‌و دۆعایه‌ وەرده‌گری که بۆی ده‌کریت.

هه‌روه‌ها له‌ سوده‌ه‌کانی ئەوه‌یه که ئەو منداڵه‌ پزگاری ده‌بیته‌ له‌و بارمه‌تیه‌ی که تییدا‌یه‌تی.

هه‌روه‌ها فیدیه‌یه‌که که له‌باتی ئەو منالە ده‌دریته‌، هه‌روه‌کو ئەو فیدیه‌یه‌ی که خودای گه‌وره‌ ناردی له‌ جیاتی ئیسماعیل (سه‌لامی خوای له‌سه‌ریته‌) که به‌رانیك بو، وه‌ خه‌لکانی پیش ئیسلام ئەم گوڤزه‌بانیه‌یان ده‌کرد، وه‌ سه‌ری منداڵه‌که‌یان سور ده‌کرد به‌ خوینی ئازده‌له‌که‌، وه‌ که ئیسلام هات پېغه‌مبەری خودا (ﷺ) ئەم کاره‌ی وه‌کو خۆی هېشته‌وه‌و که سه‌ره‌پرینی ئازده‌لیکه‌، وه‌ ناوی له‌ (عقیقه‌) وه‌

گوږپي بۆ (نسبکه)، وه فهرموي: ((به هيچ جوړيک سهری منډال له سور نه کهن به خوین)).

وه پيغه مبر(ﷺ) پيی راگه ياندوين که ده بيت نه و سهر برينه وه کو عيبادت نه نجام بدهين، هه روه کو قوربانۍ، وه به دور نيه له حیکمه تي خوداوه له پوی شرع و قه دهره وه که نه م گوڙه بانه ببيت هوی جوان گه شه کردنی نه و منډال، وه به رده وام سه لامهت بونی، وه دريژی ته مهنی و پاريزراوی له شهيتان، هه تا به هر نه نداميکی نه و ناز له نه نداميکی نه و منډال پزگاری ده بيت له ناره حه تي^{۵۱}.

تاشيني سهری منډالی له دايک بوو

دهرباره ی تاشيني سهری منډال له دواي له دايک بوونی له چنه دهرمووده يه کدا فرمانی پيکراوه:

۱- فهرمووده که ی (سمره): وه تييدا هاتوه که: ((... ويخلق رأسه ...))، واته: وه سهری بۆ ده تاشريت.

⁵¹ تحفة المودود لابن القيم، ص: ۱۱۹-۱۲۰.

۲- فه رمووده که ی (علی): وه تییدا هاتوه که: ((... یافاطمة احلқи راسه...))، واته: ئه ی فاگمه سری بۆ بتاشه.

۳- فه رمووده که ی (عمرو): وه تییدا هاتوه که: ((... ووضع الأذی عنه))، واته: وه ناره حه تی لی دور ده خریته وه.

که واته هه موو ئه م فه رموودانه به لگه یه له سه ر واجبی تی تاشینی سه ری مندال، چونکه به شیوه ی فه رمان کردن هاتوه له لایه ن پیغه مبه ری خواوه (ﷺ)، وه ده بی ت ئیمه ش جیبه جی بکه ی ن، وه هیه جیاوازیه ک نیه له نیوان مندالی کوپ وکچدا له بهر ئه وه ی فه رمانه که گشتی یه، وه پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت: ((إنما النساء شقائق الرجال))^{۵۲}. واته: ئافره تان هاو شیوه ی پیاوانن.

وه (أبو عمرو بن عبد البر) ده فه رمویت^{۵۳}: ((وه دربارهی سه رتاشینی مندال له کاتی گوئزه بانه دا، ئه وه زانایان به سوننه تیان ده زانی، وه فه رموده ی سه حیحش له

⁵² صحیح: رواه الدارمی وغيره وانظر سلسلة الأحادیث الصحیحة (ح: ۲۸۶۳).

⁵³ فی ((التمهید)) (۴/۳۱۸).

پيغه مبهروه (ﷺ) هاتوه که له فهرموده که ی گوڙه بانه دا
 فهرمويه تی: ((وه سهری ده تاشريت، و ناوی لی ده نريت)).
 وه محمدی کورپی علی ده لیت: صالح بوی گیراینه وه: که
 باوکی وتویه تی_ نیمامی نه حمه د_ : سوننه ت وایه که سهری
 نه و منداله بتاشريت له پوڅی حه و ته میدا^{۵۴}.

کاتی سهر تاشینه که

پيغه مبهري خوا (ﷺ) بوی دیاری کردو وین که تاشینی
 سهری نه و منداله ده بیت حه و ته م پوڅی له دایک بوونی بیت، وه ک
 له فهرموده کانداهاتو.

(قرع) حه رامله

قرع: بریتیه له تاشینی به شیک له سهری مندال، وه
 نه تاشینی به شه که ی تری.
 وه ده باره ی (قرع) چند فهرموده به ک هاتووه له وانه:

⁵⁴ قاله الخلال في ((الجامع)) ذكر حلق رأس الصبي، والصدقة بوزن شعره.

عن ابن عمر (رضي الله عنه) أن النبي (ﷺ) رأى صبيا حلق بعض رأسه و ترك بعضا فنهى عن ذلك و قال : (احلقوا كله أو اتركوه كله)⁵⁵.

واته: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مندالیکى بینى که به شیك له سه ری تاشرابوو وه به شه که ی تری ده ستکاری نه کرا بوو، ئه ویش نه هی لی کردن له و کاره و فه رمووی: ((یان هه موو قزی سه ری بۆ بتاشن یان ده ستکاری مه که ن)).

که واته دروست نیه تاشینی به شیك له سه ر و نه تاشینی به شه که ی تری، به هه مان شیوه کورت کردنه وه ی به شیکی سه رو ده ستکاری نه کردنی به شه که ی تری وه ک (حه فر).

وه یبن قه یم_ په حمه تی خوا ی لیبیت_ ده فه رمویت: ((مامۆستا مان_ واته ئیبن ته یعیه په حمه تی خوا ی لیبیت_ ده فه رمویت: وه ئه م فه رمایشته له ته واویتی خوشویستنی

⁵⁵ أخرجه البخاري (٥٩٢١، ٥٩٢٠)، ومسلم (٢١٢٠)، و أبو داود (٤١٩٥)، و النسائي (١٣٠/٨)، و ابن حبان (٥٤٨٤)، و البیہقی (١٣٠/٨) ((شرح السنة)) (٩٩/١٢).

خوداو پیغه مبه ره که یه تی (ﷺ) بۆ دادپه روه ری، وه
 فه رمانیان به دادپه روه ری کردوه ته نانه ت دهریاره ی مروؤ
 له گه ل نه فسی خویدا، به وه ی که قه ده غه ی کردوه له وه ی که
 به شیک له سه ری بتاشی و واز له وه ی تری بهینی، چونکه
 نه وه سته مه له سه ری مروؤ.

وه هاوشیوه ی نه مه: ((نه وه یه که پیغه مبه ر (ﷺ) نه می
 کردوه له دانیشن له نیوان هه تا و سیبه ردا))، چونکه سته مه
 له به شیک له جه سته.

وه هه روه ها: ((نه می کردوه له وه ی که مروؤ به پیدای
 بهوات له کاتی که که یه ک تاک پیلای له پیدای بیت، به لکو
 ده بیت یان هه ردو تاکه که ی له پی بکات، یان به پی خاوسی
 بهوات)).

وه (قزع) چوار جۆری هه یه:

یه که میان: نه وه یه که هه ندیک بهش له سه ری بتاشیت
 لیرو له وی، که نه مهش له (تقزع السحاب) وه هاتوه واته
 په رشو بلای هه وری ئاسمان.

دوهم: ئه وهیه که ناوه پاستی سه ری بتاشی و واز له ملاو لاکه ی بهینی.

سییه م: ئه وهیه که ئه ملاو لای سه ر بتاشی و واز له ناوه پاسته که ی بهینی.

چواره م: ئه وهیه که پیشی سه ری بتاشی و واز له پشته سه ری بهینی.

ئه مانه هه موی (قزع)ن، والله أعلم^{۵۶}.

به خشینى زیو به قه ده رکیشی قژی له دواى تاشینی

پیغه مبهری خوا (وَعَلَى اللَّهِ) فه رمانی کرد به (فاطمة) ی کچی که به قه د وه زنی قژی حه سه ن زیو بکریت و بیکات به خیر، که ده فه رمویت: ((یا فاطمة احلقي رأسه و تصدقي بزنة شعره فضة، قال: فوزناه فكان درهما أو بعض درهم))^{۵۷}.

⁵⁶ تحفة المودود لابن القيم، ص: ۱۶۴-۱۶۵.

⁵⁷ حسن: أخرجه الرمذي (۱۵۱۹)، وأحمد (۳۹۰/۶)، والطبراني في ((الكبير)) (۳۰/۳)، وغيرهم، وحسنه شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) (۴۰۳/۴).

واتە: ئەي فاطمە سەری منداڵە کەت بتاشەو بەقەد کیشی قژەکەي زیو بکەرەو بیکە بەخێر، پاشان فاطمە فەرمووی: منیش قژە تاشراوەکەیم کیشا وایزانم کە بەقەد درەهەمێک بوو یان چەند درەهەمێک.

لەوانە یە هەندێک بڵێن تاشینی سەری منداڵ و کیشانی و کڕینی زیو، وە بەخشینی تاییبەتە بەیەکیکەوێ کە گوڭزەبانە نەکات بۆ منداڵی، بەلام ((فاطمە پڕەزای خۆای لیببیت بەردەوام لەدوای ئەو هەركاتی منداڵی ببوایە سەری دەتاشی و بەقەد وەزنی قژەکەي زیو دەبەخشی بەهەزاران))⁵⁸.

وە بەهیچ شێوەیەک بەخشینی ئالتون دروست نیە چونکە لە فەرموودەکاندا تەنها باسی زیو کراوە، وە ئەوەش بۆچونی حافظ (ابن حجر) لە فتح الباری (۴/ ۱۴۸) دا.

وە کاتی بەخشینی زیوێکە پۆژی حەوتەمە چونکە لە فەرموودەکاندا باسی تاشینی سەر دەکات لە حەوتەم پۆژدا،

⁵⁸ أخرجه سعيد بن منصور من مرسل أبي جعفر الباقر صحيحاً.

وه نه وهش هه مان بۆچوونی ئیمامی نه حمه ده وه له بهر
نه وهی زیو ئیستا مامه له ی پئی ناکرئ و سکه یه کی په سمی
نیه له ولاندا هه ر بۆیه دروسته به قه د کیشی قرئی مندا له که
پاره ی نه مپۆ بده یت به هه ژار.

دروست نیه به هیج شیوه یه ک خوینی ناز له که بدریت

له سه ری مندا له که

عن ابي بريدة أنه قال: ((كنا في الجاهلية إذا ولد لأحدنا
غلام ذبح شاة ولطخ رأسه بدمها، فلما جاء الله بالإسلام كنا
نذبح شاة ونخلق رأسه و نلطحه بزعفران))⁵⁹.

واته: له سه رده می نه فامی و بیباوه پیدای نه گه ر که سیك له
ئیمه مندا لئیک کوی بیباوه مه پئیک بۆ سه ر ده بپی و
خوینه که ی ده سووی له سه ری مندا له که وه، به لام کاتیک که
خوای گه وره ئیسلامی بۆ ناردين و نه فامی نه ما، هه لده ستاین
به سه ربپینی مه پو سه ری مندا له که مان ده تاشی و له باتی

⁵⁹ صحیح: أخرجه أبو داود (۲۸۴۳)، والطحاوي (۴۵۶/۱-۴۶۰)،
والحاكم (۲۳۸/۴)، والبيهقي في ((الکبری)) (۳۰۲/۹-۳۰۳).

ئەو هی خوین بدهین له سهری منداڵه که، زهغه رانمان ده دا
له سهری که بریتیه له بۆنیککی خوش.

وه ئه م فه رموده یه ئەو هی لی وهرده گیری که
سورکردنی سهری منداڵ به خوینی ئه و حه یوانه ی که بۆی
سه ر ده بریت له کارو پیشه ی سه رده می نه فامیه و ئه و کاره
به هاتنی ئاینی ئیسلام هه لوه شاهه ته وه و نه ماوه، وه لی دانی
زه غه ران یان هه ر بۆنیککی خوش له سهری منداڵه که کاریکی
چاکه.

هه روه ها له پریوایه تیکی تر دا هاتوه که عائشه (رضی الله
عنها) ده فه رموویت: ((فامرهم النبي ان يجعلوا مكان الدم
خلوقا))⁶⁰.

واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رمانی پی کردین که له
جیاتنی خوین بۆنی خوشی بدهین له سهری منداڵی تازه له
دایک بوو. هه روه ها (مهنا بن یحیی الشامي) ده فه رموویت:

⁶⁰ صحیح: أخرجه ابن حبان (۱۰۵۷)، و عبدالرزاق (۷۹۶۳)، و أبو یعلی (۸/ح ۴۵۲۱)، و البزار (۱۲۳۹- زوائد)، و غیرهم.

((له‌لای ئه‌بو عه‌بدو‌ل‌لأ (ئه‌حمه‌دی‌کۆ‌ری‌حه‌نبه‌ل) بووم باسی
فه‌رمووده‌که‌ی (یزیدی‌کۆ‌ری‌عبدال‌مزن) یم له‌بو‌کرد‌که‌له
باز‌کیه‌وه‌ده‌ی‌گێ‌رێ‌ته‌وه‌که‌پی‌غه‌مبه‌ری‌خوا(ﷺ)
ده‌فه‌رمووی‌ت: ((یعنی‌عن‌ال‌غلام‌ولای‌مس‌رأسه‌بدم))^{٦١}.

واته: گوئزهبانه‌بو‌مندال‌ده‌کرێ‌ت، و‌به‌هیچ‌شی‌وه‌یه‌ک
خوێن‌نزیکی‌سه‌ری‌نا‌خړێ‌ته‌وه، ئی‌مامی‌ئه‌حمه‌دیش
په‌حمه‌تی‌خوا‌ی‌لی‌بی‌ت‌فه‌رمووی: ((چه‌ند‌فه‌رمووده‌یه‌کی
ته‌واو‌و‌پێک‌و‌پێکه)).

یه‌ک‌له‌دوای‌یه‌ک‌ئه‌نجام‌دانی‌کاره‌کان (الترتیب)

پی‌غه‌مبه‌ری‌خوا(ﷺ) که‌ده‌فه‌رمووی‌ت: ((یذبح‌و‌یحلق
و‌یس‌می))، واته: حه‌یوانه‌که‌سه‌رده‌برێ‌ت‌و‌سه‌ری‌مندال
ده‌تاش‌رێ‌ت‌و‌ناوی‌لێ‌ده‌نرێ‌ت، هه‌ندێک‌له‌زانا‌یان‌پیتی‌(و)
واویان‌کرد‌وه‌به‌به‌ل‌گه‌له‌سه‌ر‌ئه‌وه‌ی‌که‌مه‌رج‌نیه‌ئه‌و
کارانه‌یه‌ک‌له‌دوای‌یه‌ک‌بکرێ‌ت، به‌بێ‌پیش‌و‌دوا‌خستن.

⁶¹ حسن: أخرجه ابن ماجه (٣١٦٦)، والطحاوي (٤٦٠/١)، وانظر: سلسلة
الاحاديث الصحيحة لشيخنا الألباني_رحمه الله_ (٢٤٥٢).

به لام له ریوايه ته که ی ئه بی شه یخ له فه رموده که ی
(سه موره) هاتوه که ((یلذبح یوم سابعه لم یخلق)).

واته: حه وته م پۆژ نه و حه یوانه سه ر ده بپریت و پاشان
سه ری منداله که ده تاشریت.

وه ابن جریج ده فه رموویت: ((یه که م جار حه یوانه که
سه رده بپریت پاشان سه ری منداله که ده تاشریت)⁶²، وه
بۆچونیکى (عطاء) ی باس کردوه که پیچه وانه ی ئه و
ته رتیه یه.

ئیمامی (بغوي) له ((التهذيب)) دا ده فه رموویت:
((سوننه ت وایه که حه یوانه که سه ر بپریت ئنجا سه ری
منداله که بتاشریت، وه ئیمامی نه وه وی له (شرح المهدب) دا ئه و
بۆچونه ی هه لبژاردوه و به راستی داناوه.

چه ند حوکه میکی تاییه ت به گوئزهبانه

یه گهم: پتویسته ئه و حه یوانه ی بۆ گوئزهبانه که
به کاردیت (مه پ بیت یان بزن یاخود به ران).

دووه م: ده بیټ ئه و ئاژه له ساغ و بئ عیب بیټ، وه عیبیش جورى هیه له وانه: کوږی دیارو ئاشکرا، نه خوشی و شەلی و لاوازی زور هتد.

وه ئیمامی مالیک ده فەرمویت: ((گوڙه بانه هاوتای سه ربړینی (هەدی) و قوربانیه، وه دروست نیه ولاخی کوږ بکړیت به گوڙه بانه، هه روه ها له پو لاواز، وه قاچ شکاو، وه نه خوش، وه نابیت هیچ له گوشت و پیسته که ی بفروشریت، وه ئیسقانه کانی ده شکینریت، وه خاوه نه که ی لیشی ده خوات و لیشی ده کات به خیر^{۶۳}.

سیه م: سورکردنه وه و لینانی گوشته که چاکتره و باشتره وه ک له وه ی هه ر به کالی دابه ش بکړیت به سه ر خه لکیدا.

(قسطلانی) ده فەرمویت: ((سوننه ت وایه گوشتی حه یوانه که ناماده بکړیت و لی بنریت وه کو هه موو ئه و بونانه ی که چیشت و گوشتی تیدا لیده نریت و خه لکی بۆ بانگ ده کړیت.

((عبدالملك الميموني) ده فهرمويت: ((پرسيم له ئيمام
 نه حمه د گزشتي نه و حه يوانه لي ده نريت؟ فهرموي: به لي))،
 هه روه ها نه وه هه مان بوجوني (عطاء) ه.

وه نه بوداود ده فهرمويت: له ئيمام نه حمه ديان پرسى: نه و
 ماله له سهر يان قورسه بيكه ن به خواردن، فهرموي: با
 خوراگرين⁶⁴.

وه ئيبن قهيم په حمه تي خواي ليبيت_ده فهرمويت:
 ((له بهر نه وهى كه خواردنه كه ي ليتا نه و ناپه حه تي لابرده
 له سهر هه ژاران و دراوسيكان كه خويان ناماده ي بكه ن، وه
 نه مه ش زياده چا كه يه كه، وه سوپاس كردنى نه و نيعمه ته يه،
 وه دراوسى و مندا لان و هه ژاران خوش حال ده بن پتي، له بهر
 نه وهى نه گهر كه سيك خواردنيكي پيش كه ش بكرت كه
 ناماده كرابيت بوجو خواردن، خوشى و شاديه كه ي زياترو ته واو
 تر ده بيت بوي، تا نه وهى كه به كالي بيدريتي و توشى

⁶⁴ ((مسائل الإمام أحمد)) لأبي داود (ص ۲۵۶).

نارەحەتی و خەرجی بێت بۆ ئامادەکردنی، هەربۆیە ئیمام ئەحمەد دەفەر مۆیت: بابیکەن بە خواردن و خۆراگرێن⁶⁵.

چوارەم: دروست نیه کۆبوونەوهی دوو کەس یان زیاتر لە کڕینی ئازەڵێکدا بۆ گوڤزەبان، هەروها دروست نیه سەر بڕینی حەییوانێک وەک گوڤزەبانە بۆ دوو منداڵ یان زیاتر، بە لکو هەر منداڵ و بەشە حەییوانی خۆی بۆ سەردەبڕیت بە تەنها، لەبەر ئەوهی بە لگەیە کمان نیه هەتا بلێین دروستە، وە دربارەیی ئەوهی کە کەسیک قوربانی بکات و ناوی گوڤزەبانەشی لێ بهێنێ لە گەڵیدا، واتە ئازەڵێک سەر بڕیت بە مەبەستی قوربانی و گوڤزەبانە بە یە کەوه، ئەوا ئیمامی ئەحمەد سێ بۆچونی هەیە: یە کە میان: دروستە و جێگەی هەردوکیانی بۆ دەگرێتەوه، دوهم: تەنها جێگەی یە کێکیان دەگرێتەوه و یەکیانی لە سەر لادەچێ، سێم: وەستاوه لەو مەسەلەیەدا و فەتوای بە هیچیان نەداوه.

⁶⁵ ((تحفة المردود)) لابن القيم (ص ۱۲۶).

به‌لام پێویسته ئه‌وه بزانی که هه‌موو عیباده‌تێک له جۆنه‌تی و چه‌ندیتیدا ده‌بی‌ت بوه‌ستین و له خو‌مانه‌وه هه‌یج نه‌که‌ین هه‌تا به‌لگه‌مان به ده‌سته‌وه نه‌بی‌ت له قورئان و سوننه‌ت و روتی زانایانی پێشین.

پینچه‌م: ده‌بی‌ت گوێزه‌بانه‌که سه‌رپرینی حه‌یوان بی‌ت، نه‌ک نرخ‌ی حه‌یوانه‌که بکری‌ت به‌خیر، واته‌ پاره‌دان دروست نیه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌رپرینی حه‌یوانه‌که له شه‌رعدا مه‌به‌سته، وه‌ گوێزه‌بانه‌ش (سه‌رپرین) خۆی بو‌خۆی عیباده‌ته‌ و له قورئاندا له‌گه‌ڵ نوێژدا باس کراوه، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمووی‌ت: (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ) الک‌وثر: (۲)، هه‌روه‌ها سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بریتی‌هه‌ له سه‌رپرینی حه‌یوانه‌که، وه‌ دروست نیه له سوننه‌ت و کرداری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لایه‌ه‌ین.

وه (سلیمان بن الأشعث) ده‌فه‌رمووی‌ت: پرس‌یار کرا له ئیمام ئه‌حمه‌د منیش گویم لێی بو ده‌رباره‌ی حه‌وتم: وتیان

حه وتم به لات هه باشتره یان نرخى ولاخه که بدریت هه ژاران؟
فه رموی: حه وتم که م به لاوه باشتره ⁶⁶.

شه شه م: سونته وایه ئیسقانی ئه وحه یوانه ی که
سه رده بریت نه شکینریت به لکو له شوینی جومگه کان لیک
جیا بکریته وه و گوشته که ی لی دابمالریت، وه ئیمام ئه حمه د
فه توای به وه داوه، به هه مان شیوه ش (عطاء و جابر و
عائشة) رضي الله عنهم، وه ئیمامی شافعی ش په حمه تی
خوای لی بیت.

به لام ئیمامی مالک به دروستی زانیوه شکاندنی ئیسقانی
ناژه له که، وه فه رمویانه هیچ به لگه به کی سه حیح نیه که ئه و
کاره قه ده غه بکات، وه عاده ت وایه که ئیسقانی ناژه ل
شکینراوه که گوشتی پیوه بوه، وه ئه وه ش به رژه وه ندی
تیدایه بو خواردنی، وه زیاتر سود لیوه رگرتنی، وه هیچ
مه صله حه تیک نیه که ئه و کاره مه نع بکات، وه ئه وانه ش که
ده لین نابیت ئیسقانی ئه و ناژه له بشکینریت، ده ستیان

⁶⁶ ((تحفة المودود)) لابن القيم، ص (۱۱۱).

گرتەووە بە هەندیک لەو فەرمايشتانهی که باسمان کرد لە
هاوەلان و تابەین، وە ئەو فەرمودە مۆرسە لەی ئەبوداودیش،
وە دەلێن بەو شیۆهێ جۆانتر و چاکترە و پێزی
خواردنە کەشی تێدایە، وە مادەم لە جیاتی ئەو مندالە سەر
دەبەریت باشتەر وایە ئێسقانی نەشکێنریت، وەکو گەشبینێک
بەسەلامەتی و لەش ساغی ئەو مندالە^{٦٧}.

هەوتەم: هیچ فەرمودە یەکێکی سه حیج نیە کە بڵێت
پێویستە قاچی حەیانە کە بێریت بۆ لای مامانە کە و بدریت
بەو.

ناونانی مندال

پێویستە مندالی تازە لە دایک بوو ناویکی لی بنریت وەکو
گوێراپایەلی کردن بۆ فەرمانی پیغه مبهری خوا (ﷺ) کە لە
چەندەها فەرمودەدا هاتووە، وە سوونەت وایە لە پۆژی
هەوتەمی لە دایک بوونی دا ناو بنریت، لەو فەرمودانە:

⁶⁷ تحفة المودود لابن القيم، ص: ۱۳۱-۱۳۲.

- ۱- فهرموده که ی (عمرو بن شعیب عن ابیه عن جدّه) وه
 تییدا هاتوه: ((أمر بتسمية المولود يوم سابعه..... الحديث)).
 واته: پیغه مبهر (ﷺ) فهرمانی کردوه به وهی که ناوی
 منداڵ بنریت له پوژی حه وته می له دایک بونیدا.
 ۲- ئه وه فهرمایشته ی پیغه مبهر (ﷺ): که تییدا هاتوه:
 ((... ویسمی فیه الحديث)).

واته: وه تییدا ناوی منداڵه که ده نریت.

- ۳- وه فهرموده که ی ئه بو موسا که ده فهرمویت: ((ولد لي
 غلام، فأتيت به النبي (ﷺ)، فسماه إبراهيم، وحنكه
 بتمرة))⁶⁸.

واته: منداڵیکمان بو، منیش بر دم بۆلای پیغه مبهری
 خوا (ﷺ)، ئه ویش ناوی لێنا ئیبراهیم، وه مه لاشوی شیرین
 کرد به خورما.

68 أخرجه البخاري (٥٤٦٧)، ومسلم (٢١٤٥).

هه ندیک له زانایان ده فەرموون دروسته ناوانی منداڵ
پیش ئەوەی بگاتە پۆژی حەوتەمی وە بەلگەشیان:
فەرموودە کە ی (أبي موسى الأشعري) یه: وفيه ((ولدي غلام
فاتيت به النبي (ﷺ) فسماه ابراهيم....)).

کەواتە دەبیّت لە دواى لەداىک بوونی منداڵە کە حەوتەم
پۆژ ناوبنرێ ئەگەر هاتوو ناویان بۆ نەدۆزیە وە، بەلام ئەگەر
هاتوو پیشتر ناویان بۆ دانابوو ئەوا دەتوانن هەر کە لەداىک
بوو ناوی بنێن، بەلگەشمان ئەو فەرموودە یە کە ((ان النبي
دخل ذات يوم علي اهله فقال: ولد لي الليلة ولد سمعته
ابراهيم))^{6۹}.

واتە: پۆژیک پیغه مبهری خوا (ﷺ) چوو لە یەكێك له
خیزانه كانی و فەرمووی: ئەم شەو خۆی گەورە منداڵێکی پێ
بەخشیم ناوم نا ئیبراهیم.

خۆشه‌ویست‌ترین ناو له لای خوای گه‌وره

عن جابر قال: ((ولد لرجل منا غلام فسماه القاسم، فقلنا لا نكنيك أبا القاسم ولا كرامة. فأخبر النبي صلى الله عليه وسلم فقال: سم ابنك عبدالرحمن))^{۷۰}.

واته: جابر (رضي الله عنه) ده‌فه‌رموویت: ((پیاویك له ئیمه‌(واته له ئه‌نصار) مندالیان بوو ناوی نا قاسم، ده‌فه‌رموویت: ئیمه‌ش پیمان ووت بانگت ناکه‌ین به‌ باوکی قاسم، وه ئه‌م هه‌واله‌ گه‌یشته‌وه به‌ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، ئه‌ویش فه‌رمووی به‌ پیاوه‌که: منداله‌که‌ت ناوینی عبدالرحمن)).

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((أن أحب الأسماء إلى الله عبدالله و عبدالرحمن))^{۷۱}.

واته: خۆشه‌ویست‌ترین ناو له لای خوای گه‌وره‌ بریتیه له عبدالله و عبدالرحمن.

⁷⁰ أخرجه البخاري (٥٧٠/١٠-٥٧١ - فتح)، ومسلم (٣٦٣/١٤ - نووی)،

وغیرهم.

⁷¹ أخرجه مسلم (٢١٣٢/١٤ - نووی)، و أبو داود (٤٩٢٨)، وغیرهم.

ئیمامی (قرطبی) ده فەرموویت: ((هه موو ناویک ئه گه ره وه کو
 ئه و دوو ناوه وابیته وه فەرمووده یه ده یگریته وه، به نمونه ی
 (عبدالرحیم و عبدالملک و عبدالصمد)، هه ره ها بۆیه
 خۆشه ویسترین ناوه به لای خوای گه وره وه، چونکه ده لاله ت
 ده کات له دوو پله و ئاست که په یوه ندی هیه به خوای
 گه وره و مرقفه وه، که بریتیه له پله ی په رستن و سیفاتی
 جوان به نیسبه ت خوای گه وره وه، وه به ندایه تی و زه لیلی و
 ملکه چی به نیسبه ت مرقفه وه، وه هه ندیک له زانایان
 ده فەرموون: ناوه یێنانی ئه و دوو ناوه له فەرمووده که دا
 به ته نها، له بهر ئه وه یه که له قورپاندا ووشه ی (عه بد)
 نه دراوه ته پال ناوه کانی خوای گه وره جگه له و دوو ناوه
 نه بیته، خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ
 كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدَا﴾ الجن: ۱۹. وه ده فەرموویت: ﴿وَعِبَادُ
 الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ الفرقان: ۶۳.
 وه هه ره ها: ﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ﴾ الإسراء: ۱۱۰.

دروست نیه بووتریت (باوکی قاسم) (أبو القاسم)

عن أبي هريرة قال: قال أبو القاسم (رضي الله عنه): ((سموا باسمي ولا تكتنوا بكنتي))^{۷۲}.

واته: دروسته ناوتان وهكو ناوی من وابت، به لام با نازناوه كانتان وهكو نازناوی من نهبت، واته دروسته مندال ناو بنریت (محمد)، به لام دروست نیه به باوکی بوتریت (باوکی قاسم).

ئیمامی نه وهوی ده فره مویت: ((زانایان بۆچونی جیاوازیان هیه ده باره ی نازناوی (باوکی قاسم) وه بوون به سی مه زه به وه.

یه که م: دروست نیه به هیچ شیوه یه ک بوتریت (باوکی قاسم) بۆ که سیک که ناوی محمد بیت یان غه یری محمد، وه نه وه بۆچونی ئیمامی شافیه یه وه وه ها داودی ظاهریش.

⁷² أخرجه البخاري (۵۷۱/۱۰ - فتح)، ومسلم (۳۵۹/۱۴ - نووي)، وغيرهم

دووه م: دروسته بۆ هه مووکه س به لگه شیان نه وه یه که
قه دهغه کردنی نازناوی (باوکی قاسم) تایبته بووه
به سه رده می پیغه مبهروه (ﷺ).

سیه م: دروسته بۆ که سیك که ناوی محمد نه بیته، به لام
بۆ محمد ناو دروست نییه.

هه ندیک له زانایان به وپه پری ئینکارییه وه دهغه رمون:
((دروست نییه هیچ که سیك ناوی خۆی بنیته قاسم بۆ نه وه ی
به باوکی نه وتیته (باوکی قاسم)).

ئیمامی (طبري) ده لیت: ((بۆچونیکی تریش هه یه که
چاره مه: ئه ویش نه وه یه که دروست نییه به هیچ شیوه یه ک
ناوی منداڵ بنیته محمد و بانگیش بکریته (باوکی قاسم).

وه بۆچونیکی تره یه که پینجه مه: ئه ویش نه وه یه که:
قه دهغه کردنی ناوان به محمد و نازناو به (باوکی قاسم)
تایبته بووه به و کاته ی که پیغه مبهری خوا (ﷺ) له زیاندا
بووه، به لام له دوا ی وه فاتی ئه و نه گه ر ئه و که سه ناوی

محمد بوو یان نه حمد دروست نیه پئی بووتری (باوکی قاسم) به لام نه گه ر ناوی تری هه بوو نه وا دروسته .

حافظ ابن حجر ده فهرموویت: ((نه و بۆچونه ی کۆتای له هه موویان په سه ندره و چاکتره، وه مامۆستا نه بومحه ممه د بن ئه بی جه مره ده فهرموویت: ((باشتر وایه مروف بۆچوونی یه که م هه لبرئیریت که ده لئ دروست نیه بووتری (باوکی قاسم)، بۆ که سیك ناوی محمد بیٹ یان نا، چونکه نه وه یان بۆ مروف دلنیا تره و زیاتر پیزو حورمه تی تیدایه بۆ ناز ناوی پیغه مبه ر(ﷺ)، که بریتیه له (باوکی قاسم) ^{۷۳}.

ناوی دل ته نگ و ناخوش

عن ابن المسب عن ابيه ان اباه جاء إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: ما اسمك؟ قال: حزن، قال: أنت سهل، قال: لا اغیر اسما سمانیه أبي، قال ابن المسيب: ما زالت المحزونة فينا بعد)) ^{۷۴}.

⁷³ (فتح الباري، جزء ۱۰، ص: ۷۰۳ - ۷۰۴).

⁷⁴ أخرجه البخاري (۹/ ۶۱۹۰ - فتح).

واته: پۆژیک باپیره ی (سعید بن المسیب) چو بو لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) پرسپاری لی کرد ناوت چیه؟ نه ویش ووتی: ناوم (حزن)ه، واته: خه ماوی یان خه م، پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمووی: تو ناوت دلشاده باپیریشی ووتی: من ناویک ناگوپم که باوکم نه و ناوه ی ناوم، ئیبن موسه ییبه ده فه رموویت: باپیرم نه و ناوه ی پیغه مبه ری (ﷺ) هه لته بژاردوو نه یو یست، هه ر بۆیه هه تا له ناوماندا ما بوو هه میشه دل ته نگ و خه ماوی بوو، چونکه ناوه که ی خه فه تاوی ناخۆش بوو.

گۆرینی ناویک بو ناویکی خۆشتر

عن أبي هريرة أن زينب كان إسمها برة فقل: تزكي نفسها فسمّاها رسول الله صلى الله عليه وسلم زينب^{٧٥}.

ئه به وهره یه ده فه رموویت: زه ینه ب که (ژنی پیغه مبه ری خوا به (ﷺ) ناوی (بره) بوو، خه لکی ده یان ووت پا کانه بو

خۆی ده‌کات (واته به باش ناوی خۆی ده‌هێنێ) و له‌خۆی پازیبه، چونکه نه‌و ناوه واتای (چاکه‌خواز) ده‌گرێته‌وه.

ئیمامی (طه‌بری) ده‌فه‌رمووێت: دروست نییه‌ ناوان به‌ ناویك كه ماناكهی ناخۆش بێت یان خراب، هه‌روه‌ها ناویك كه پاكانه‌ی تێدا بێت، هه‌روه‌ها ناویك واتاكه‌ی جوین دان بێت.

ئه‌بو داود ده‌فه‌رمووێت: ((پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نۆرێك له‌و ناوه‌ ناخۆشانه‌ی گۆڕپوه كه گویێ لیبووه، له‌وانه: (عاص) سه‌رپێچی كار، (عتله) نوێل، (غراب) قه‌له‌ په‌ش، (شهاب) بلیسه‌ی ئاگر، (حرب) جه‌نگ، وه‌ چه‌نده‌ها ناوی تر.

ناوان به‌ ناوی پیغه‌مبه‌رانه‌وه (عليهم السلام)

عن المغيرة بن شعبة قال: لما قدمت نجران سألتوني فقالوا: إنكم تقرؤون (يا اخت هارون) و موسى قبل عيسى بكذا و كذا، فلما قدمت من على رسول الله صلى الله عليه وسلم

سألته عن ذلك فقال: ((إلهم كانوا يسمون بالنباءهم و
الصالحين قبلهم))^{۷۶}.

(موغیره) ده فه رموویت: کاتیڤ که چووم بۆ ناوچه ی
(نه جران) (خه لکه که ی گارون) لییان پرسیم: ئیوه له
قورئانه که تاندا ئه م ئایه ته ده خویننه وه: ﴿يَتَّخِذَ هَرُونَ﴾
مریم: ۲۸.

واته: ئه ی خوشکه که ی هارون (علیه السلام) که
مه به سستی مه ریه می دایکی عیسیایه (علیها السلام)، خو
(موسی) (علیه السلام) که براکه ی ناوی هارونه (علیه السلام)
له پیش عیسادا ژیاون (علیهم السلام) به ئه وه نده و ئه وه نده
سال، ئیتر چۆن به دایکی عیسا ده لئین خوشکی هارون. ئنجا
(موغیره) فه رمووی: کاتیڤ که شتمه مه دینه و چووم بۆ لای
پیغه مبه ر (ﷺ) ئه و پرسیاره م لی کرد ئه ویش فه رمووی:
((خه لکانی پیش ئیمه ناوی منداله کانیاں ده نا به ناوی
پیغه مبه ران و پیاو چاکانی پیش خویان)).

(إبن بطال) ده‌فه‌رموویت: له‌م فه‌رموودانه‌وه ئه‌وه
 وه‌رده‌گیرئ که دروسته‌ ناوانانی من‌دال به‌ناوی پیغه‌مبه‌رانه‌وه
 (عليهم السلام)، وه سه‌عیدی کوپی موسه‌یی‌ه ده‌فه‌رموویت:
 ((أحب الأسماء الى الله الأسماء الانبياء))، واته: خوشه‌ویست
 ترین ناو له‌لای خوای گه‌وره‌ ناوی پیغه‌مبه‌رانه‌وه (عليهم
 السلام).

كه‌سیك هاوه‌ئه‌كه‌ی بانگ بکات به‌ناوی خویه‌وه به‌لام

یه‌ك وشه‌ له‌ ناوه‌كه‌ی كه‌م بکاته‌وه به‌و مه‌درجه‌ی

نه‌چیته‌ بابی

ناو و ناتۆره‌وه

قال ابو حازم: عن ابي هريرة قال قال لي النبي: يا أبا

هريرة).

ئه‌بو هوره‌یره په‌زای خوای لی‌بی‌ت ده‌فه‌رموویت:

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بانگی کردم و ووتی: ((يا أبا هريرة)).⁷⁷

⁷⁷ (صحيح البخاري- كتاب الأدب- باب من دعا صاحبه لنقص من اسمه حرّفا).

وعن أبو سلمة بن عبد الرحمن: ((أن عائشة زوج النبي قالت: قال رسول (ﷺ): ((يا عائش هذا جبريل يقرئك السلام)، فقلت: وعليه السلام ورحمة الله، قالت: وهو يرى ما لا نرى)).

عائیشه ی خیزانی پیغه مبهر (ﷺ) دهفه رموویت: جارێک پیغه مبهری خوا (ﷺ) پێی ووت: ئه ی (عائیش) ئه وه جبریه و سه لامت لی دهکات، منیش ووت: (وعليه السلام ورحمة الله)، ئه وه ی که تو دهیبینی ئیمه نایبینین^{۷۸}.

ناخوشتین ناو لای خوای گهوره

عن أبي هريرة قال: قال رسول الله (ﷺ): ((أخنى الأسماء يوم القيامة عند الله رجل تسمى ملك الأملاك))^{۷۹}.

واته: ناخوشتین ناو له لای خوای گهوره له پۆژی دوایدا ناوی که سیکه که بریتیه له (ملك الأملاك) واته پادشا و خاڤه نی هه موو دهسه لات و مولکه کان.

^{۷۸} صحیح البخاری (۶۲۰/۱)، و مسلم (۲۴۴۷).

^{۷۹} أخرجه البخاری (۶۲۰/۵/۹-صح).

وه ههروه ها ووشه ی (أخنى) به (أخنع) یش هاتووه^{۸۰}، که به واتای زه لیل دیت، به هه مان شیوه (الحمیدی) که مامۆستای بوخاریه دهه رموویت: ((واته زه لیل ترین ناو له لای خوای گه وره ئه و ناوه یه))، عیاضیش دهه رموویت: ((ئه و ناوه بچوکتین ناو و ریسواترین ناوه له لای خوای گه وره)).

وه ووشه ی ((تسمى)) واته: ئه و که سه ئه و ناوه له خۆی بنی یاخود پیی پازی بیّت که پیی ووترا.

سوفیان_ په حمه تی خوای لیبیت_ دهه رموویت: ((به وینه ی (ملك الأملاك)، ((شاهان شاه)) واته پادشای پادشاکان، وه به وه لیکی داوه ته وه.

که واته ناگاداریه ئه و ناوه ی که پیغه مبه ر (ﷺ) به ناشیرین ناوی بردووه و به خراپه باسیان دهکات به ته نها ئه و ناوه ناگریتته وه، به لکو هه موو ناویک که ئه و واتایه ی هه بیّت ئیتر به هه ر زوبانیك بیّت، وه کو (خالق الخلق)، (أحكم الحاکمین)، (سلطان السلاطین)، (أمیر الامراء)، ههروه ها

ووتراره به هه مان شیوه دروست نیه بوتری (په حمان، قدوس، جبار)، وه جیاوازی هیه ده رباره ی (حاکم الحاکمین) دا، وه به هیچ شیوه یه كه نه و ناوانه دروست نیه با نه و كه سه مه به سستی پیی ته نه اشوینیك بیت وهك: (ملك الأملاك) مه به سستی وابی كه ته نه ناوچه یه کی دیاری كراو ده لیت.

نه و ناوانه ی دروسته مروقی موسولمان له مندال بنیت

عن جابر بن عبد الله قال: ((أراد النبي أن ينهي عن أن يسمى بـعلي و بركة و بأفـلح و بيسار و بنافع و بخو ذلك، ثم رأيته سكت بعد عندها، فلم يقل شيئاً، ثم قبض رسول الله ﷺ ولم ينه عن ذلك، ثم أراد عمر أن ينهي عن ذلك ثم تركه))⁸¹.

جابر ده فهرمویت: ((پیغه مبه ری خوا ﷺ)) ویستی كه قه ده غه مان لی بکات له وه ی كه مندالانمان ناو بنیتین به م ناوانه: (یعلی) بلند، (بركة) و (أفـلح) پزگار یان سه ركه وت،

⁸¹ (۲۱۳۸- شرح صحیح مسلم للنووی).

(یسار) واته که سیکی ده وله مهند، (نافع) سودمهند، به لام پاشان بینیم که بیده نگ بوو له ناستی نه و ناوانه و هیچی نه ووت مه تا وه فاتی کرد، پاشان (عومەر) خوا لیتی پازی بیت وویستی که قه ده غه ی بکات ناوانان به و ناوانه، به لام نه ویش وازی له و کاره هینا و جی به جی نه کرد.

که واته پیویسته موسلمان ناویکی خوش له مندالی خوی بنیت، نه ک ناویک بیت که به هوییه وه خه لکی گالته ی پی بکات و ناپه حه تی بکات له بهر نه وه ی ده گونجی باوک ناویکی به لاوه خوش بیت به لام له داهاتوودا نه و منداله به هوییه وه توشی ناپه حه تی بیت، وه ئاشکرایه ئازاردانی موسلمان هه رامه، که واته با ناویکی خوش که له لای خوی گه وره خوشه هه لبرئیت بۆ مندالی، هه روه ها دروست نیه ناوانان به ناویک که به ندایه تی له خوبگریت بۆ غه یری خوا وه ک (عبد الرسول، عبد الحسین، عبد العلی، عبد الکعبه)، وه ئیبن حه زم کۆپای زانایانی نقل کردووه له سه ر حه رامی نه و جوړه ناوانه ته نها (عبدالمطلب) نه بیت له بهر نه وه ی پیغه مبهری

خوا (ﷺ) ده فەرموویت: ((أنا النبي لا كذب أنا ابن عبدالمطلب)).

به لām ئەم فەرموودهیه به لگه نیه له سه ر ئەوهی که ئەو ناوه دروسته، له بهر ئەوهی فەرمووده که ته نها باسی پووداو و هه والّه نه ک ئەمر و نه هی، پیغه مبه ر (ﷺ) باسی باپیری ده کات، واته باسی ناویک ده کات که پۆیشتوو و خاوه نه که ی نه ماوه و مردوو، که واته به هیچ شیوه یه ک دروست نیه که س ناوی مندالی بنیّت (عبد المطلب)، به لکو ئەوهی پێویسته مرقف ناوی ئاسان و ساده و خوش که خه لکی به رگوئی که وتوو و واتای زانراوه هه لبرژی به ومه رجه ی له شه ر عدا قه ده غه نه کرابی وه کو ئەو ناوه نامۆیانه ی ئەمړۆ که زۆر به یان ناوی خه لکی بپاوه پ، چونکه حه رامه و خوشوبه اندنه به وان.

ناوی فریشته کان

زانایان هه ندیکیان ده فەرموون: ناوان به ناوی فریشته کانه وه حه رامه، هه ندیکی تر ده فەرموون: باش نیه،

ئه وانی تر ده فهرموون: دروسته به لام چاکتر وایه مروفه خوئی
له و ناوانه بیاریزییت وه کو: (جبرائیل، اسرافیل، میکائیل)،
به لام ئه و ناوانه ی که له قورئاندا هاتوو ه که ره شه رعه ن
قه ده غه نه کرابوو دروسته، وه ئه مه بۆچوونی (شیخ محمد بن
صالح العثیمین) ه په حمه تی خوای لیبتیت.

هه ندیك فهرمووده ی (ضعیف و موضوع) که

دهرباره ی ناوان هاتوو ه

۱. ((أحب الأسماء الى الله ما عبد وحمد)). لأصل له — سلسلة
الأحاديث الضعيفة (٤١١).

واته: خو شه ویستری ناولای خودا ئه و ناوانه یه که
به ندایتی و سوپاس گوزاری له خوئی گرتبیت بۆ خودا.

۲. ((أحب الأسماء الى الله ما يعبد به)). موضوع — الضعيفة
(٤٠٨).

واته: خو ش ترین ناوله لای خودا ئه و ناوانه یه که
به ندایه تی تیدایه .

۳. ((حق الولد على الوالد أن يحسن اسمه ويحسن أدبه)).
موضوع - الضعيفة (۱۹۹).

واته: مافی منداڵ به سه ر باوکیه وه نه وه یه که ناویکی
خوښی بو دابنیت وه جوان په روه رده ی بکات.
۴. ((من ولد له ثلاثة فلم یسم أحدهم محمدا فقد جهل)).
موضوع - الضعيفة (۴۳۷).

واته: هه رکه سیڅ سی منداڵی کوړی بو وه یه کیکیانی ناو
نه نا محمد نه وه نه وکه سه نه فامه.
۵. ((من ولد له مولود فسمّاه محمدا تبرّکا به کان هو و
مولوده في الجنة)). موضوع - الضعيفة (۱۷۱).

واته: هه رکه سیڅ منداڵیکی بو وه ناوی نا محمد وه کو
پیروزیه ک بو پیغه مبه ر (ﷺ) نه وه خوښی و منداڵه که شی
ده چنه به هه شته وه.

۶. ((یناد مناد يوم القيامة أن من كان اسمه محمد فليقم فليدخل
الجنة إكراما لمحمد)). لا أصل له كما قال شيخ محمد عید
العباسي.

واته: له پوژئی قیامه تدا که سیڅ بانگ دهکات و ده لیت
هر که سیڅ ناوی محمده با هه ستیت و پرواته ناو
به هه شته وه وه کو پیزیک بو محمد (ﷺ).

خه ته نه کردن

خه ته نه کردن له سه حیجی سوننه تی پیغه مبهری خوا
(ﷺ) هاتووه و باس کراوه، ئه بو هورهیره خوالینی پازی بیت
بۆمان ده گیریتته وه له پیغه مبهری خواوه (ﷺ) که
ده فهرموویت: ((الفطرة خمس: الختان والاستحدا وقص
الشارب وتقليم الأظافر ونف الإبط))^{۸۲}.

واته: پینج ئاکارو خوړه و شتی ئیسلام هیه که هر
که سیڅ جیبه جیی بکات ئه واهه ستاوه به زیندوو کردنه وهی
شیعاری ئیسلام و بهرز پاگرتنی، ئه و پینج ئاکاره ش
ئه مانه ن: ((خه ته نه کردن، لابردنی مووی دهوری عه و ره تی
پاش و پیش، کورت کردنه وهی سمیل، کورت کردنه وهی
نینۆک، لابردنی مووی بن بال)).

⁸² أخرجه البخاري (٦٢٩٧-فتح)، ومسلم (٢٥٧/٣-نوري)، ومالك في ((الموطأ))
(١٩٢٧)، وأبو داود (٤١٩٨)، وغيرهم.

نافره تیش هه مان جوکمی هه یه

دهرباره‌ی خه ته نه کردنی نافره تیش چهند فه رموده یه ک

هاتووه:

۱- قوله (ﷺ) لَامْ عَطِيَّةُ (الخاتنه): ((احفصي ولا تنهكي فانه انظر للوجه واحظي للزوج))^{۸۳}.

واته پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) به (ام عطیة) ی فه رموو: به
نزمی له وپارچه گوشته بیره و هه مووی لی مه که ره وه، چونکه
مانه وه ی به شیکی، واده کات نافره ت پوو بدات به می‌ردی و
پوخساری جوانبیت، وه نه وهش بۆ می‌ردی چاکتره، وه (ام
عطیة) رضی الله عنها خه ته نه ی مندالانی ده کرد.

۲- قوله (ﷺ): ((اذا التقى الختانان فقد وجب الغسل))^{۸۴}.

⁸³ صحیح: أخرجه أبو داود (۵۲۷۱)، و الحاکم (۵۲۵/۳)، وابن عدي في ((الکامل)) (۱۰۸۳/۳)، و الخطيب في ((تاريخه)) (۲۹۱/۱۲).

⁸⁴ صحیح: أخرجه الرملي (۱۰۸-۱۰۹)، وابن ماجه (۶۰۸)، و احمد (۱۶۱/۶).

واته: هر کاتيک هر دوو شويني خه ته نه کراو له ژن و مېردا گه شت به يه ک نه وا پټويسته هر دوو کيان خويان بشون.

که واته له م دوو فرموده يه دا باسي شويني خه ته نه کراوي ژن و پياو ده کات که به لگه يه له سر نه وه ي که ئا فره تانيش خه ته نه کراون.

وه ئيمام نه حمد ده فرموويت: ((نم فرمودانه به لگن له سر نه وه ي که ئا فره تانيش خه ته نه کراون)).

چاک بزانه که خه ته نه کړدنې ئا فره تان هر له سر ده مي پيشينه وه هه بووه، وه نه وان نه و کاره يان واز لي نه هيناوه. بؤ زياتر دلنيا بوون بگه پيره وه بؤ (سلسلة الأحاديث الصحيحة)، ئيمام نه لباني له و باره يه وه چنده ها فرموده و نه سهری هيناوه (۳۵۳/۲) که قسه بؤ که س ناهي ليته وه، ته نها نه وانه نه بيت که توشي نه خو شى شه هوه ت بون.

حوکمی خه ته نه کردن

بۆچوونی ته واو بریتی به له وهی که خه ته نه کردن واجب، به لگهش له سهری فهرموده ی پیغه مبهر (ﷺ) و فه توای زانایانه.

پیغه مبهر (ﷺ) به (باپیره ی عثیم بن کلب) ی فهرموو کاتی که هات بۆ لای و موسولمان بوونی خو ی پاگه یاند: ((القی عنک شعر الکفر واختن))^{۸۵}. پی ی فهرموو: ((ئه و قژه ی سهرت بتاشه ئه وه قژی سهرده می بی باوه پیه وه خۆشت خه ته نه بکه)).

که واته فهرمانی پیکرد که خه ته نه بکات وه ئه وهرمانهش بۆ واجبیته.

ئیمام ئه لبانی په حمه تی خوای لیبیت له ((تمام المنه ص: ۶۹)) ده فهرموویت: ((دهر باره ی حوکمی خه ته نه کردن،

⁸⁵ حسن: أخرجه أبو داود (۳۵۶)، و عنه البيهقي (۱۷۲/۱)، واحد (۴۱۵/۳)، يقول الإمام الألباني إمام المحدثين رغم انف الأغرار و الأحداث_ رحمه الله هذا الحديث حسن، كما بينه في ((الإرواء)) (۷۹)، وصحيح أبي داود رقم (۳۸۳).

بۆ چوونی راست له لای ئیمه ئه وه به که واجبه، وه ئه وه ش
 بۆ چوونی زۆریه ی زانایانه وه کو (مالیک و شافعی و ئه حمد و
 ابن القیم)، وه (ابن القیم) ده باره ی وا جبی تی خه ته نه پازده
 شیوه ی باس کردوه، به لام ئیمه ته نها دوو دانه ی لی باس
 ده که ین:

یه که م: خوی گه وره ده فه رمو یت: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
 أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ النحل: ۱۲۳.

واته: شو ین ئاین و په یره ی ئیبراهیم بکه ون (علیه
 السلام)، وه ئاشکرایه که خه ته نه کردن یه کی که له
 شیعه ره کانی ئاینی پیغه مبه ر ئیبراهیم (علیه السلام)،
 هه روه ک (ابوهریره) بۆمان ده گیر یته وه له پیغه مبه ری خواوه
 (ﷺ) که ده فه رمو یت: ((اختن ابراهیم بعدما ات علیه
 ثمانون سنة))^{۸۶}.

⁸⁶ أخرجه البخاري (۶۲۹۸ - فتح)، و مسلم (۲۳۷۰)، والبيهقي (۸ / ۳۲۵)، و
 احمد (۲ / ۳۲۲ - ۴۱۸) واللفظ له.

واتە: پێغەمبەر ئیبراھیم (سەلامی خواى لیبیت) خۆی خەتەنە کرد لە دواى ئەوەی کە تەمەنى گەشتبوو هەشتا سالی.

دووهم: خەتەنە کردن یەکیکە لە دیارترین شیعارەکانی ئاینی ئیسلام کە بە ھۆیەو موسوڵمانان لە گاور جیا دەبێتەو.

ھەرۆھا حوکمەکی گشتیە بۆ پیاوان و ئافرەتان، بەلام دەگونجی ھەندیک ئافرەت ھەبێت کە ئەو پارچە گوشتەیان نەبێت، کەواتە لەو حالەتەدا ئەو فرمانە ئەوان ناگرێتەو.

کاتی خەتەنەکردن

پێشتر باسمان کرد کە حوکمی خەتەنەکردن واجبە، کەواتە ھەر شتیک فرمانی پی کرابوو پێویستە زۆر زوو جیبەجی بکریت، لەگەڵ ئەوەی کە چەند فرمودەیەک لە بارەى کاتی خەتەنە کردنەو ھاتوو و دیاری کردوو بەوێ کە لە پۆژی ھوتەمدا بیت، بەلام ھیچ کام لەو فرمودانە

بی قسه و باس نیه و سه نه دی فه رموده کان قسه ی زور
له سه ره نه مه ش نه و سی فه رموده یه یه :

یه که م: عن جابر بن عبد الله ان رسول الله (ﷺ): ((عق
عن الحسن و الحسين و ختنهما لسبعة ايام))^{۸۷}.

واته پیغه مبری خوا (ﷺ) گویند بانه ی بو حه سه ن و
حوسین کرد و خه ته نه ی کردن له حه وته م پوژی له دایک
بوونیا ندا.

دووهم: عن ابن عباس قال: ((سبعة من السنة في الصبي يوم
السابع ... ويختن ...)).

واته: (حه وت شت سوننه ته جیبه جی کردن ی له حه وته م
پوژدا بو مندال یه کیکیان خه ته نه کردنه ...).

سیهم: عن ابي جعفر قال: ((كانت فاطمة تعق عن ولدها
يوم السابع و تختنه و تحلق شعر رأسه و تصدق بوزنه
ورقا))^{۸۸}.

⁸⁷ رواه ابن عدى في ((الكامل)) (۳/۱۰۷۵)، و الطبرانی في ((الصغير))
(۲/۱۲۲)، و البيهقي في ((الكبرى)) (۸/۳۲۴) و في ((الشعب)) (۶/۳۹۴).

واته: (فاطمه) _خوای لی پازی بیت_ گوێزەبانه ی بۆ مندالی ده کرد له ههته م پۆژی دا و خهته نهشی ده کرد و سهری ده تاشی و به قهده و زنی قژه که ی زیوی ده کرد به خیر. که واته گومانی تیدا نیه زوو نه جامدانی خهته نه بۆ مندال زۆر باشتره له بهر نه وهی نازاری که متره، به پیچه وانه ی درهنگ خستنی چونکه نه و کاته نازاره که ی زۆتره و ناخۆشه، پیغه مبهری خواش (ﷺ) نه گه ره لێ بژاردن له ده ستیدا بووایه بۆ جیبه جی کردنی کاریک، کامه یان ئاسانتر بووایه نه وه یانی هه لده بژارد ماده م تاوانی تیدا نه بووایه، خهته نه کردنیش ده رکه وتنی عه و ده تی مرۆفی تیدایه، که واته ده رکه وتنی عه و ده تی به مندالی زۆر باشتره له وهی ده رکه ویت به گه و ده ی.

بهشی چوارهم

په روهرده و فیر کردنی مندال

به پیوستم زانی وه کو زیاده سود گه یاندن به خوینه ری
 نازیز ئه م به شش بخمه پال به شه کانی تری ئه کتیه
 به هوی گرنگی باسه که و پیوستی موسولمانان بوی، چونکه
 گومانی تیدا نیه خراپترین هوکار بو خراپکردنی کو مه لگه
 بریتیه له خراپ په روهرده بوونی پوله کانی ئه و کو مه لگه یه،
 وه له بهر ئه و هویه ئاینی ئیسلام به و په پی چاودیریه وه
 ده پوانیتیه لایه نی په روهرده و فیر کردنی مندال چونکه
 به هویه وه ده توانین کو مه لگه یه کی موسولمانی به خته وهر پیک
 بهینین، هه روها خوی گه وره فرمانی کردووه به په روهرده
 و فیر کردنی مندالان و ده فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُواْ
 أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ التحريم: ۶.

خوی گه وره ده فهرموویت: ئه ی ئه و که سانه ی که خوی
 گه وره مننه تی خوی پشتووه به سه رتاندان و ئیمانی پی
 به خشیون، ئیوه ش هه ستن به جیه جیکردنی ئه رک و

مافه کانی ئەو ئیمانە بەو هی خۆتان و مالّ و مندالتان بپاریزن
له ئاگری دۆزهخ، پاراستنی خودی مرۆڤ بەو دەبیّت که
خۆت بپاریزیت له توپه ی خوی گه و ره، ئەویش به جیبه جی
کردنی فه رمانه کانی و خۆپاراستن له و شتانه ی که قه ده غه ی
کردووه، هه روه ها ته وه کردن له و کاره خراپانه ی که خوی
گه و ره پێی ناخۆشه و به هۆیه وه مرۆڤ به ره و ئاگری دۆزهخ
ده چیت، هه روه ها پاراستنی مالّ و مندالّ به وه ده بیّت به
جوانی په روه رده یان بکه ین و فیّری کاری جوانیان بکه ین و
پالنه ریان بین بۆ گوێپایه لی کردنی فه رمانه کانی خوا.

که واته پارێزراوی مرۆڤ له وه دایه که هه لّبیّت به جیبه جی
کردنی فه رمانه کانی خوی گه و ره له خودی خۆی و ئەو
که سانه ش که له ژێر سه ره په رشتی ئەودان، وه خوی گه و ره
ئاگادارمان ده کاته وه به وه ی که سووته مه نی ئاگری دۆزهخ
مرۆڤه کانه له گه لّ به رد.

پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فهرموویت: ((کل مولود یولد علی الفطرة فابواه یهودانه أو ینصرانه أو یمجسانه))^{۸۹}.

واته: هه موو مندالیک که له دایک ده بیټ له سه ر پاکیتی و ئیسلام له دایک ده بیټ، به لام که وورده وورده که وره بوو دایک و باوکی ده یگورن و له سه ر ئه و پاکیتی له لای ده به ن، یان ده یکه ن به گاور، یا خود جوله که، یان ناگر په رست.

وعن معاذ بن جبل ان النبی (ﷺ) قال: ((انفق علی عیالك من طولک ولا ترفع عنهم عصاک))^{۹۰}.

واته: ئه وه نده ی توانات هه یه نه فه قه و خه رچی مالت بکیشه و خو ش گوزه رانیان بکه و بی ئاگامه به لییان و ناگا داریان بکه ره وه له و شته خراپانه ی که ده بیټ خو یانی لی بپاریزن وه هه میشه چاودیریان بکه و بیان ترسینه له سه ریچی کردنی خوای گه وره.

^{۸۹} أخرجه البخاری (۴۷۷۵-۶۵۹۹ فتح)، و مسلم (۲۶۵۸)، و مالک

(۹۹۵/۱)، و ابو داود (۴۷۱۴)، و الرمذی (۲۱۳۸)، و غیرهم.

^{۹۰} رواه احمد.

که واته منداڵ ئاسوده یی مروّقه له ژبانی دونیادا، خوشی و شادی ته مهنیه تی، ژبان به وانه وه خوشتره، هه ربه هوی مندا له وه مروّ تووشی پزق و پوزی خوایی ده بیّت و په حمهت و به زهی داده به زیت به سه ریدا، به لام هه موو ئه مانه ی که باسم کرد کاتی ک پووده دات که په روه رده ی منداڵ په روه رده یه کی چاک بوو، وه له سه ر چاکه خوازی و په وشتی به رزگه وره بوون.

خوړه وشتی پیغه مبهری خوا (ﷺ) له گه ل مندا لدا

عن عمرو بن أبي سلمة قال: كنت غلاما في حجر رسول الله و كانت يدي تطيش في الصحيفة فقال لي رسول الله ((يا غلام سم الله تعالى و كل بيمينك، و كل مما يليك))⁹¹.

شیخ (عثیمین) په حمه تی خوای لی بیّت له شه رحی ئه م فه رمووده یه دا ده فه رموویت: ((گومانی تیدا نیه که خواردن و خواردنه وه به دهستی راست واجبه، وه خواردن و خواردنه وه به دهستی چه پ حه رامه، هه رکه سی به دهستی چه پ بخوات

⁹¹ متفق علیه: (۵۳۷۶ - صحيح البخاری)، (۲۰۲۲ - صحيح المسلم).

یان بخواته‌وه تاوان باره‌و سه‌ریچی‌کاره، سه‌ریچی‌خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی کرده‌ووه (ﷺ)، وه‌خۆی شو‌به‌اندووه به شه‌یتان و دۆستانی شه‌یتان له‌بیّ باوه‌پان، که‌واته‌ واجبه‌ ده‌ستی‌پاست به‌کاربه‌یتریت بۆنان خواردن‌یاخود خواردنه‌وه‌ی شتی به‌سوود، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ نه‌توانیّ وه‌کو شه‌له‌لی ده‌ست (فاتقوا الله ما استطعتم)، پاشان (عه‌مر) فه‌رمووده‌که‌مان بۆ باس ده‌کات و ده‌فه‌رموویت: من‌دالّ بووم، پوژتیک له‌ کۆشی پیغه‌مبه‌ری خوا‌دا (ﷺ) دانیشتبووم ده‌ستم به‌ملاو لادا ده‌برد له‌سه‌ر سفره‌ی نان خواردنه‌که، ده‌ستم بۆ ئه‌م شت ده‌برد و بۆ ئه‌و شت، من‌دالّ بووم نه‌مده‌زانی، له‌ پاست و چه‌پ و به‌رده‌م و ناوه‌پاستی سفره‌که‌ شتم هه‌لده‌گرت و ده‌م‌برد بۆ ده‌مم، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رموی: ((یا غلام سم الله)) واته‌ پۆله‌ بلّی به‌ناوی خوا له‌کاتی ده‌ست کردن به‌ نان خواردن، ((وکل بيمينک و کل لما یلیک))، وه‌ به‌ ده‌ستی‌پاست نان بخۆ، وه‌ له‌به‌رده‌م خۆته‌وه‌ بخۆ، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سیّ ئاکاری جوانی

فیږی ئه م منداله کرد که هه رسیکیان ئاکاری که سیکه که شوین که و ته ی سوننه ت بیت، (بسم الله) ووتنی به ناوی خوا له کاتی نان خواردن که واجبه ووتنی، (کل بیمینک) به دهستی راست نانه که ت بخو که نه ویش هه ر واجبه، (وکل مما یلیک) له به رده می خو ته وه نان بخو، که نه مه ش پړیز و نه ده بیکه له گه ل نه و که سانه ی که له گه ل تن له سه ر سفره ی نان خواردن، چونکه ناشیرینه و کاریکی باش نیه له به رده م نه وه ی په ناته وه شت هه ل بگریت و شت بخویت، پیغه مبهری خوا (ﷺ) سی ئاکاری جوانی فیږی ئه م منداله کرد له سه ر سفره و له یه ک کاتدا، که نه مه ش یه کیکه له و کاره پر به ره که ت و پیرو زانه ی پیغه مبه ر (ﷺ) که خه لکی فیږی زانست ده کات له هه موو بو نه یه کدا.

به هه مان شیوه ده بیت قوتابی زانستی شه رعی و غه یری نه وانیش، هه رکه سیک سوننه تیک ده زانییت، ده بیت پوونی بکاته وه بو خه لکی له هه ر بو نه یه کدا بیت، با نه لیت ئاخر من نه هلی عیلم نیم (مه لا نیم)، راسته تو زانا نیت به لام خو.

هه‌ندیك كاری جوان و چاك ده‌زانیت كه له ئیسلامدا هه‌یه،
 پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((بلغوا عني ولو آية))^{۹۲}
 واته: چی ده‌زانیت له قسه‌و گوتار و كرداری من به‌خه‌لكی
 رابگه‌یه‌نه، نه‌گه‌ر نه‌وه‌ی كه ده‌یزانیت ئایه‌تیک بیت له‌قورئان،
 هه‌ركاتیك له‌هه‌رشوینیک توانیت مه‌وه‌سته‌و نه‌وه‌ی ده‌یزانیت
 له سوننه‌ت بلاوی بگه‌ره‌وه له‌ناو خه‌لكیدا، باخیر و پاداشت
 و چاكه‌ت ده‌ست بگه‌ویت، وه‌ خیر و چاكه‌ی نه‌وانه‌یش كه
 به‌گویت ده‌كه‌ن و ئیش به‌و ئامۆزگاریه‌ چاكانه‌ت ده‌كه‌ن هه‌تا
 پۆژی دووای.

عن ابو قتادة ((ان النبي كان يصلي وهو حامل أمانة بنت
 ابنه زينب فاذا ركع وضعها و إذا قام حملها))^{۹۳}
 واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نوژی ده‌کرد وه‌ ئومامه‌ی
 كچی زه‌ینه‌بی كچی (واته كچه‌زاكه‌ی) له باوه‌شیدا بوو، كه

^{۹۲} البخاري (۳۴۶۱).

^{۹۳} صحيح البخاري (۵۱۶)، و صحيح مسلم (۵۴۳).

ده چووه رکوع و سوجه دایده نا که هه لده سایه وه
ده یکرده وه باوه شی.

قال شداد بن الهاد عن ابيه: خرج علينا رسول الله (ﷺ)
وهو حامل الحسن و الحسين فوضعه، ثم كبر للصلاة فصلى
فسجد بين ظهراني صلاته سجدة أطاها فلما قضى الصلاة،
قال: ((ان ابني ارنحني فكرهت ان اعجله))⁹⁴.

واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) پۆژیک هاته ناو مزگه وته وه
وه حه سه ن و حوسین له باوه شیدا بوون، وه ختی نوێژ هات و
هه ردوکیانی له سه ر زه وی دانا و (الله اکبر) ی چوونه ناو
نوێژی خویند و دهستی کرد به خویندنی نوێژه که ی، وه له
پکاتیك له پکاته کاندای که سوجه ی برد زۆر درهنگ سه ری
به رز کرده وه له سوجه، وه پاش ته واو بوونی نوێژه که
فه رموی: ((ئه م کوپه خۆشه ویستم چووبووه سه ر پشتم،

⁹⁴ صحيح: أخرجه احمد في ((مسنده)) (٤٩٣/٣)، والنسائي في ((المجتبي))
(١١٤١)، و ابن حزم في ((المحلى)) (٩٠/٣)، و ابن ابي عاصم في ((الاحادی و
المثاني)) (٩٣٤).

منیش چه زه نه کرد که په له ی لی بکه م بویه هه لئه سامه وه
هه تا خزی دانه به زی له سه ر پشتم)).

په روه رده و فیږکردنی مندال له سه رده تای ته مه نیه وه

تاینی ئیسلام گرنگیه کی زوری داوه به په روه رده و
فیږکردنی مندال به مه به سستی چه سپاندنی بیروباوه پ له دل و
ده روونیا ندا، نه مه ش ده رده که وی هه ر له یه که م ساته کانی
ژیانی هاوسه ری، نه ویش به هه لېژاردنی ئافره تیکی چاک و
به په وشت، وه پیاوړیکی خاوه ن دین وپه وشت، هه روه ها
پاهیتنانی مندال له سه ر فیږیوونی نه ده بی خه وتن، نان
خواردن، له سه رخوویی، پاراستنی زوبان، پیژی گه وره، سلاو
کردن، به لام به شیوه یه کی له سه رخو و وورده وورده، به
پتی ته مه ن و کاته کان، هه روه ها سوننه تی پیغه مبه ری خوايه
(ﷺ) فیږکردنی مندال کاروبای ئاینه که ی هه ر له ده ست
نوویژ و پاک و خاوینی ونویژ و پښوو و پاراناوه و خوږه وشتی
جوان، هه روه ها ووتنی نه و دوعایه ی که له سووننه تدا هاتوه
له کاتی چونه لای خیزان که بریتیه له: ((بسم الله، اللهم

جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا ((، فقال: ((لأن رزقه الله بولد لم يضره الشيطان)).

واته: به ناوی خوا، خوابه گیان شهیتان دوورخه ره وه لیمان، وه ئه و مندالەش که پیمان ده به خشی به دوری بگره له شه پی شهیتان، ئنجا فه رمووی: نه گهر خوای گه وه مندالیان پی ببه خشی ئه و هه رگیز شهیتان ناتوانیت ئازاری پی بگه یه نی.

هه روه ها جیبه جی کردنی گوئزه بانه و هه لبراردنی ناوی خوش و دادپه روه ری له نیوان مندالان و فیرکردنی ئه و شتانه ی که سوودی هه یه بویان له دنیا و دواپوژدا، هه روه ها پاپانه وه له خوای گه وه و داوای دوعای خیر بویان به و جوړه ی که له قوپاندا هاتوه: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتًا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْ لَنَا لِمُنْقِيْنَ

إِمَامًا ﴿٧٤﴾ الفرقان: ٧٤، وه ئه و فه رمایشته ی ده رباره ی

زه که ریا (سه لامي خوی لبیت): ﴿قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ

دُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ﴾ (۳۸) آل عمران: ۳۸.

تیکه ل بوون به دوونیای مندا ل

هه ندیک کهس واهه ست ده کهن نه گه ر له گه ل

مندا له کانیا ن پوو خوش و کراوه و هاوړی بن، ده بیته هو ی

نه وه ی که لاواز وبی پړز بیت له لایان و شوین و ئاستی

باوکایه تی له ده ست ده دات، به لام ئه م جوړه بیرکړدنه وه یه

هه له یه و دووره له راستی یه وه، چونه تیکه ل بوون به

دونیای مندا ل و هه لس و کهوت کړدن له گه لیا ن

خوپه وشتیک ی به رز و جوانه و ئه و جوړه هه لس و که و ته

هه مان شته که پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیش چه نده ها سه ده

بانگه وازی بو کړدووه به ووته و کردار، نه وه تا به مندا له کانی

بنه ماله ی (عباس) ی مامی ده فهرموو: ((من سبق إلي فله كذا

وكذا فيستبقون اليه فيقعون على ظهره و صدره فيقبلهم))^{۹۵}

^{۹۵} رواه احمد و قال الحافظ في التهذيب (۴۲۱/۸): وهو مرسل - حد الاسناد

واته: هر یه کیکتان رابکات بولای من و زووتر بگاته لای
من نه وا منیش نه وه و نه وهی ده ده می، نه وانیش به ره و
پووی پایان ده کرد و ده که وتن به سه پرستی و سنگی دا،
پیغه مبه ریش (ﷺ) هلی ده گرته وه و ماچی ده کردن.

هه ست گردنی مندال به هه ست و سوزی دایک و باوکایه تی

پیویسته دایک و باوک وا له منداله کانیان بکه ن که هه ست
بکه ن به سوز و میهره بانیان، چونکه سوز و به زه ی یه کیکه
له په وشته به رز و پیروژه کانی ثابنی ئیسلام، وه یه کیکه له و
ئاکاره جوان و دیارانیه که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیی
ناسراوه، هه روه ک نه نه س بومان ده گپیته وه و ده فهرمویت:
(ما رأیت أحدا أرحم بالعیال من رسول الله صلى الله علیه
وسلم، قال: کان إبراهيم مسرّضاً له فی عوالی المدینه فکان
ینطلق ونحن معه فیدخل البیت فیاخذه فیقبله ثم یرجع))^{۹۶}.

واته: که سم نه دیوه هینده ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
به په حم و سوزییت به رامبه ر به مال و مندالی، ئینجا

فه رموی: ئیبراهیمی کوپی له ده وروبهری مه دینه بوو له مالیک به خویان ده کرد و شیریان ده دایه، بهرده وام پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده چوو بۆ لای وه ئیمهش له گهلی ده چووین که ده پۆیشت بۆلای، کاتی که ده چوو نه ناو ماله که وه ئیبراهیمی ده کرده باوهش و ماچی ده کرد و پاشان ده گه رایه وه بۆ مه دینه.

هه روه ها سۆزو میهره بانی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ته نها بۆ مال و مندالی خۆی نه بوو به لکو هه موو که سانی خاوهن باوه پری گرتی و یه وه به گشتی و له ناویاندا مندا لان به تایبه تی، ئه نه س ده فه رمو ییت: ((كان كلما مر بصبيان هش لهم و سلم عليهم))⁹⁷.

واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه رکاتی که به لای مندا لاندا تیپه پ بباویه به و په پری دلخۆشی و دهم به پیکه نینه وه سلاوی لی ده کردن، هه روه ها ئه بو هورهیره بۆمان ده گێریتته وه و ده فه رمو ییت: ((أن النبي قبل الحسن بن علي فقال الأقرع بن

حابس إن لي عشرة من الولد ما قبلت منهم أحدا، فقال رسول الله (ﷺ): ((من لا يرحم لا يرحم))^{۹۸}.

واته: جاريك پیغه مبهري (ﷺ) ماچی هسه نی کوپی نیمامی علی کرد، کابرایه کیش له ویدا بوو ناوی (نه قره ع) بوو ووتی: من ده مندا لم هیه هه تا نیستا که سیانم ماچ نه کردووه، پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرمووی: ((هه رکه سیك به په حم و سۆز و میهره بان نه بیئت خواش په حمی پی ناکات)).

خز مه ت گردن و به خپو گردنیان به ده ست و دلیکی فراوانه
نوم سه له مه پرسپاری کرد له پیغه مبهری خوا (ﷺ)
ده رباره ی نه وهی که نه گه رپاره و پولی خوی خه رج بکات بو
مندا له کانی نایا پاداشی ده ست ده که ویت، پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرمووی: ((نعم لك اجر ما انفقت عليهم))^{۹۹}.

واته: به لئ چهنده پاره یان بو خه رج بکه یت نه جر و پاداشتت بو ده نوسری، به لکو ناینی نیسلام خه رجی مال و

^{۹۸} متفق علیه.

^{۹۹} متفق علیه.

مندالې به باشتړين و چاكتړين پښگاكانې مال خه رچ كردن
 داده نيټ و پاداشتكي گه وره ي بؤ داناوه، پيغه مبهري
 خوا (ﷺ) ده فهرمويت: ((دينار أنفقتہ في سبيل الله و دينار
 أنفقتہ في رقبة و دينار تصدقت على مسكين و دينار أنفقتہ
 على أهلك، أعظمها أجرا الذي أنفقتہ على أهلك))^{۱۰۰}.

واته: دينارېك له پښي خوادا و بؤ جيهاد به خشيبيت، وه
 دينارېك به خشيبيت بؤ ئازاد كړني به نده يه كي موسولمان له
 كوښلايه تي، وه دينارېك كړديت به خير و دينارېك كه بؤ مال
 و مندالې خوت خه رچت كړدوه، پاداشتي كامه يان له
 هه موويان زياتره، بې گومان نه وه يان پاداشتي زياتره كه بؤ
 مال و مندالې خوت خه رچت كړدوه.

موسولمان كاتيک گوي بيستي ئه م فهرمودانه ده بيت،
 پټويسته به ده ست و دلې فراوانه وه هه ستيت به جي به جي
 كړدنې پټويستي مال و مندالې، به تاييه ت كه ده زانيت
 پيغه مبهري خوا (ﷺ) هه پرشه ده كات له و پياوانه ي هه ست

به لیپرسراوی ناکهن و گوی ناده نی، به وهی که سزای
سهخت و تاوانی گه وره له نهستویانه وهك دهفه رمویت:
(کفی بالمرء إنما أن يضيع من يقوت))^{۱۰۱}.

واته: به سه بۆ مړوځ که نه وهنده تاوان باربیټ به هوی
ههست نه کردنی به لیپرسراوی، بیټه هوی فهوتاندنی نه و
مال و مندالهی که نه م به ختویان دهکات، واته نه گهر مړوځ به
باشی حهقی مال و مندالی نه دات له پووی خواردن و جل و
به رگ و پیویستی تر، تاوانباره و به لکو نه و تاوانه به سه بۆ
نه وهی خوای گه وره سزای سهختی بدات.

**جیاوازی نه کردن له نیوان کوړ و کچدا له پووی سۆزو
خوشه ویستی و پیدا ویستی پوژانه**

هه ندیک کهس له وانه یه نارپه حهت و بی تاقهت بن به هوی
نه وهی که خوای گه وره کچی پی به خشیون و ته مه ننا و
ئاواتی نه وه ده خوانن که خوای گه وره به ته نها کوپی پی
به خشیبانا یه، به لام نه م جوړه که سانه بی ناگان و نازانن که

¹⁰¹ رواه مسلم و ابوداود و غیرهما.

خوا چ پاداشتیك و پیزیكي به خشیوه به و دایك و باوكه ی كه
 كچی پی به خشیون به هو ی ئارامگرتنیان له سه ر په روه رده و
 فیركردنیان، نه گه ر بزنان چ پاداشتیكي زورچاوه پی ئه و دایك
 و باوكه میهره بانه دهكات، ئه و اهه رگیز ئه و ئاواته یان
 نه ده خواست و به لكو ئوخه ی ئه و ه یان ده خواست كه له
 شوینی ئه و دایك و باوكانه بن كه كچیان هه یه .

پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فهرموویت: ((من كان له ثلاث
 بنات فصبر عليهن و أطعمن و سقاهن و كساهن من جدته،
 كن له حجابا من النار يوم القيامة))^{۱۰۲}.

واته: هه ركه سیك سی كچی هه بیته ئارام بگریته له
 سه ریان، وه خه رجیان بكیشیت له پووی خواردن و جل و
 به رگ، ئه و له پوژی دوایدا ده بنه دیوار و به ریه ستیك له نیوان
 ئه و دایك و باوكه و ئاگری دۆزه خدا، واته به هو ی ئه و سی
 كچه یه وه خوای گه وده نا یخاته ئاگری دۆزه خ.

¹⁰² صحیح: أخرجه مسلم (۱۶۳۱)، و أبوداود (۲۸۸۰)، و النسائي في
 ((المنجى)) (۲۵۱/۶)، و ((الكبرى)) (۱۰۹/۴)، و الترمذي (۱۳۷۶) و غیرهم.

وه له پړوايه تيكي تردا دهفه رموويټ: ((من كان له ثلاث بنات يؤيهن و يكفهن و يرجهن فقد وجبت له الجنة، فقال رجل من بعض القوم و اثنين يارسول الله (ﷺ)؟ قال: ((و اثنين)).

واته: هه ركه سيك سى كچى هه بيت خزمه تيان بكات و شويني حه وانسه و پيداويستى پوژانه يان بو دابين بكات و به سوز و ميهره بان بيت له گه لياندا، نه وا به راستى به هه شت جيگه ي نه و كه سه يه، پياويك له ناو خه لكه كه دا ووتى: نه ي نه گه ر دوو كچ بيت نه ي پيغه مبه ري خوا (ﷺ)؟ نه ويش فه رمووى: نه گه ر دوو كچيش بيت.

هه روه ها ثاينى ئيسلام كه ثاينى ژيانه و چاره سه ره بو هه موو نه و كيشانه ي كه پووبه پووى مروقه كان ده بيت هه له پوژگاردا، جه خت ده كاته وه له سه ر نه رم ونيانى نواندن له گه ل ئافره تدا، بو نمونه ده گونجى ئافره ت له دواى شوكردى تووشى جيا بوونه وه بيت له گه ل هاوسه ره كه ي دا و ناچار بگه رپته وه بو مالى باوكى، له وانه شه باوكى نور كه م

ده رامه ت بیټ و هه ژار بیټ، له م کاته دا ئاینی ئیسلام
هه لده سیټ به سار پیژ کردنی برینی ئه و باو که هه ژاره به وه ی
پادا شتیکی زور گه وره ی ده ست ده که ویټ، پیغه مبه ری خوا
(وَعَلَيْهِ السَّلَامُ) به (سراقه بن جعشم) ی فه رموو: ((ألا أدلك على
أعظم الصدقة أو من أعظم الصدقة؟)) قال: بلى يا رسول الله،
قال: ((إبتك مردودة إليك ليس لها كاسب غيرك))^{۱۰۳}.

واته: نات ه ویټ پیټ بلیم کام چاکه و خیر کردنه له هه موو
چاکه و خیر کردنیك گه وره تره؟ منیش و وتم: به لئ ئه ی
پیغه مبه ری خوا (وَعَلَيْهِ السَّلَامُ)، فه رموو: گه وره ترین چاکه و خیر
ئه وه یه که خه رچی ئه و کچه ت بکیشی که گه راوه ته وه بولات
و له میرده که ی جیا بووه ته وه و که س نیه یارمه تی بدات تو
نه بی.

¹⁰³ رواه البخاري في ((الأدب المفرد)).

چاو کراوهی و شاره زای بهو شتانهی که ده بیته هوئی بنیات

نان و ناراسته کردنی منداډ

دایک و باوکی موسولمانی شاره زان، چاو کراوهیه و ده زانیت که منداډه کانی چی ده خویننه وه و چی ده نوسن و هه روه ها شاره زان ده رباره ی ثاره زووه کانیان، هه روه ها ده زانن که منداډه کانیان ها ورپییه تی کی ده که ن و پووده که نه چ شوینیک له کاتی ده ست به تالی دا، که واته پیویسته دایک و باوک هه موو ئه م شتانه بزنانن ده رباره ی منداډه کانیان به شیوه یه که منداډه کان هه ست نه که ن، هه ریویه ئه گهر هاتوو هه سستیان کرد که تووشی لادان بوون و شتی خراب ده خویننه وه و ثاره زووی خرابیان هه یه، یاخود ها ورپی خرابیان هه یه، وه تووشی ئاکار و پیشه ی ناشرین و ئه و جوړه یاریانه بون که باش نین وه یان هه رامن، وه زوړبه ی کاته کانیان به فیرو ده دات، ئه و له و حاله ته دا به و په پری نهرم و نیانی و حکمه ت و لی زانینه وه ده یان گیلنه وه بو سهر پیکای پاست و له و پیناوه شدا باشتیرین شیواز به کار ده هیئن.

جیاوازی نه کردن له نیوان منداله کانی دا

یه کیک له و شیوازه چا کانی که به هیوه وه مندال فیتری
خوپه وشتی جوان و ئاکاری باش ده بیټ ته وه یه که باوک و
دایک جیاوازی نه کهن له نیوانیادا، وه هیچ کامیان پیش
نه خن به سهر ته وانی تر دا، ته گهر ته و منداله له سهر ته و
جوره شیوازه گهره بیټ وه دوور بیټ له هه ست کردن به که م
ته رخه می له به رامبه ری، ته واهه رگیز تووشی پق لی بوونه وه
له خوشک و براکانی تری نابیت، (نوعمانی کوپی به شیر)
بۆمان ده گیت پیته وه که باوکی چوو بۆلای پیغه مبهري (ﷺ) وه
پتی ووت: ((انی نخلت ابني هذا غلاما کان لي فقال رسول
الله ﷺ): ((أکل ولدك نخلته مثل هذا؟ فقال: لا، فقال
رسول الله ﷺ): ((فارجعه))، و فی روایة فقال رسول الله
ﷺ): ((أفعلت هذا بولدك کلهم؟))، قال: لا، قال: ((اتقوا
الله واعدلوا فی اولادکم))، فرجع أبي فرد تلك الصدقة، و فی
روایة: فقال رسول الله ﷺ): ((یا بشر ألك ولد سوى
هذا؟))، قال: نعم، قال: ((أکلهم وهبت له مثل هذا؟))، قال:

لا، قال: ((فلا تشهدني إذا، فإني لا أشهد على جور))، ثم قال: ((أيسرك أن يكونو لك في البر سواء؟))، قال: بلى، قال: ((فلا إذا))^{١٠٤}.

واته: ئەم کۆرەم بەنده یەکم پێ بەخشیوه، پێغه مبهریش (ﷺ) فهرمووی: ((هه موو منداڵه کانت به هه مان شیوه ی ئەم کۆرەت به ندهت پێ بەخشیون))، ئەویش ووتی: نه خێر، پێغه مبهری خواش (ﷺ) فهرمووی: ((ده ماده م وایه بیگیڕه وه بۆ خوۆت و مهیده ری))، له پیاو یه تیکی تردا پێغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ((ئایا منداڵه کانی تریشت هه مان شتت داوه پێیان؟))، باوکیشم ووتی: نه خێر، پێغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ((له خوا بترسن و دادپه روه ربن له نێوان منداڵه کانتان))، پاشان باوکم گه راپه وه و ئەو خێره ی که دایبومی لێی وه رگرتمه وه، له پیاو یه تیکی تردا پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئهی بیشر ئایا منداڵی ترت هه یه بیجگه له م؟))، ووتم: به لێ، فهرمووی: ((به هه موویان هه مان

شت پی به خشیون؟))، ووتم: نه خیر، ئنجا فه رمووی: ((ده که واته من مه که به شایهت به سه ر ئه م کاره ته وه چونکه من شایهتی بو زو لم و سته م نایه م))، پاشان فه رمووی: ((حه زده که یت هه موویان وه کو یه ک و ابن بو ت له چاکه و خیردا)) ووتم: به لئی، فه رمووی: ((که واته نه خیر مه یده ری)).

ووریا کردنه وهی مندال له و شتانهی که حه رامه ئه نجام دانی

١- ئاگادار کردنه وهی مندال له کوفر کردن و جوین دان و له عنهت کردن و قسهی ناخوش، وه بو یان پوون بکریته وه که کوفر کردن حه رامه و بی باوه پی ده بیته هوی زه ره ره مه ندی و چوونه ناو ئاگری دۆزه خ، هه روه ها پاراستنی زوبان له به رده میاندا هه تا ببینه پیشه نگیکی باش بو یان.

٢- ووریا کردنه وه یان له هاوه ل په یدا کردن بو خوای گه وره به هه موو جو ره کانیه وه، له وانه پارانه وه له غه یری خوا، ئیتر ئه وهی که لئی ده پارپیته وه مردوو بی ت یان زیندوو، بو جیبه جیکردنی کارێک، هه روه ها سویند خواردن به غه یری خوا، (چونکه ئه و که سانه ش وه کو هه موو خه لکی

هیچیان دەسەلات نیە و ناتوانن زەرەر بگەیەنن یاخود قزانج).

۳- وریاکردنەوێ مندال لە جۆره کانی قوماڕ وەك (یانصیب) و (طاوولە) و چەندەها جۆری تر، جا ئەگەر بۆ کات بەسەر بردنیش بێت، چونکە ئەو جۆره بە ناو یاریانە سەردە کیشیت بۆ قوماڕ، هەروەها دەبێتە هۆی دروست بوونی پق و کینه و لە دەست دانی پارە و پول و بەفیرۆدانی کات و فەوتاندنی نوێژەکان.

۴- پێگرتن لە مندالان لە خۆبەندەوێ ئەو گۆفاره خراپانە ی که بابەتی خراپ و وێنە ی ئافرهتی تێدا یە، یاخود چیرۆکی پۆلیسی و جنسی تێدا یە. هەروەها پێگرتن لێیان لە چوون بۆ سینەما و سەیرکردنی ئەو شتانە ی که زەرەری مە یە وە لە تەلە فزیۆنە کانه وە نیشان دەدریت، چونکە ئەمانە مەمووی دەبێتە هۆی خراپ کردن و تپک دانی خوڕە و شتی مندالان و داها توویان.

۵- ووریا کردنه وهی مندالان له ترسناکی جگهره کیشان و بۆیان پوون بکریته وه که هه موو پزیشکه کانی دونیا پیکه وتوون له سه ره وهی که جگهره کاریگهری خراپی هه یه له سه ره لاشه و به هۆیه وه مرۆف تووشی نه خووشی (سرطان) ده بیته و هه روه ها ده بیته هۆی زهره بوونی ددانه کان و بۆنی ناو ده م ناخووش ده کات و سنگی مرۆف تووشی نه خووشی ده کات و هه یچ سو دیکی نی یه، هه ر بۆیه هه رامه جگهره کیشان به هه مان شیوه فروشتنی، وه پێویسته ئامۆزگاری مندالان بکریته به خواردنی نه و شتانه ی که سوودی هه یه بۆیان وه کو میوه .

۶- پراهیانی مندال له سه ره پاست گۆی به ووته و کردار، وه ووریا کردنه وه یان له ترسناکی درۆ کردن و خراپی سه ره نه جامة که ی، نه بیته درۆیان له گه لدا نه که ین ته نانه ت به گالته شه وه، هه روه ها کاتی که په یمانی کمان پی دان جی به جیی بکه ین.

۷- دوورکه وتنه وه له مالې حرام وبه کارنه هيناني له به خيوکردنی مال و مندالدا وه کو به رتيل و سو(ريبا) و دزی و غهش و خيانهت و ... هتد، چونکه مالې حرام هوپه کی سهره کيپه که مندال به هوپه وه ياخی ده بيت و که سيکی بی گوی و خرابی لی دهرده چیت.

پيويسته منداله کانه مان فيري نويز بکهين

پڻغه مبهري خوا(ﷺ) ده فهرمويت: ((مروا اولادکم بالصلاة وهم أبناء سبع واضربوهم عليها وهم أبناء عشر و فرقوا بينهم في المضاجع))^{۱۰۵}.

واته: فهرمان بکهين به منداله کانتان به وهی که ههستن به فير بوون و نه نجام دانی پينج فهرزه نويز، کاتيک که ته مه نيان گه يشته هوت سالی، نه گه رباش به دهم فهرمانه که وه نه هاتن وه سست بوون له جي به جي کردنی نويزه کان، به قسهی خوش و نهرم و نيانی له گه لياندا هولا

¹⁰⁵ صحيح: أخرجه أبوداود (٤٩٤)، و ابن خزيمة (١٠٢/٢)، و الحاكم

(٢٠١/١)، و غيرهم .

بدن هه تا نوڙه کان له کاتی خوی دا بکه، ئەگەر ته مەنیا
گه یشته ده سالی و هه روا مابوونه وه، ئنجا شیوازیکی تر
به کاربهینن ئەویش لیدانه، به لام لیدانیک که زهره ر نه دات له
لاشه ی و کاریگه ری خراپی نه بیت له سه ر جهسته ی وه له
کاتی لیدانه که دا سه ر و ده م و چاوی بپاریزیت و له وشوینه ی
نه دهیت، هه روه ها جیگای خهوی کوپ و کچ جیابکه ره وه، با
نیتر کوپان له لایه ک بخهون و کچان له لایه کی تر.

که واته بو فیڕکردنی نوڙ ده بیت نه م خالانه بگریته بهر

١- دهست نوڙ گرتن و نوڙ کردن له بهر چاویدا و بردنی
بو مزگهوت و هاندانیان بو خویندنه وهی ئەو نامیلکانه ی که
باسی چۆنیه تی نوڙکردن دهکات.

٢- فیڕی قورپان خویندنه وهی بکه و سه ره تا له سوره ته
کوړته کانه وه دهست پی بکه، وهکو فاتحه و سوره ته کانی
کوڙای جوژنی (عم).

٣- هاندانی مندالان بو نامه ده بوون له نوڙی جومعه و
جه ماعه تدا له مزگهوته کان وه فیڕبکرین که له دوا ی

گه وره کانه وه سه ف دروست بکه ن بۆ نوێژ، ههروه ها نه رم و نیانی له کاتی ئامۆژگاری کردنیاندا ئه گه ره له یان کرد، وه نابیت توپه یبین لێیان و به دهنگی به رز هاوار نه که یین به سه ریاندا، ههروه کو ئه مرق ده بینین له مزگه وته کاندا، چونکه له وانه یه به هۆی ئه و توپه بونه وه جارێکی تر ئه و منداله نه وێریت بیت بۆ مزگه وت تۆش به و کاره ت گونا هباری.

٤- ههروه ها فیتری حوکه مەکانی نوێژ بکریڤ وه کو: مه رجه کانی نوێژ و واجباته کانی و ئه و شتانه ی نوێژی پێ به تال ده بیته وه و فیتری چۆنیه تی نوێژه کان و زیکره کانی ناو نوێژ و ... هتد.

٥- له گه ل ئه مانه شدا پا به ئنریت له سه ره به پۆژو بوون که ته مه نی گه یشته حه وت سال بۆ ئه وه ی که پێگه یشت به لایه وه ئاسان بیت.

جل و بهرگی مندالان و خودا پوشینی کچان

هاندانی کچ بۆ خودا پوشین و شه رم و حه یا مه ر له مندالیه وه بۆ ئه وه ی که گه وره بوو په یوه ست بۆ ت پێوه ی،

که واته نابیت جلی کورت و پانتول و کراس له بهر بکات چونکه نه وه خوشوبهاندنه به پیاوان و به خه لکانی بی باوه په وه، هه روه ها رابهینرین له سهر داپوشینی سهر نه گهر به پارچه قوماشیکی ته نکیش بیت کاتی ته مهنی گه یشته حوت سال، هه روه ها ناموژگاری کردنی مندالان به وهی هه ره گه زه و په یوه ست بیت به جلی تایبه تی خویه وه بو نه وهی جیابیت له پگه زه که ی به رامبه ری، وه دوورین له پوشاکی خه لکی بیگانه به نیسلام وه کو پانتولی ته سک و چه نده ها عاده تی خراپی بی باوه پان، پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرموویت: ((لعن الله المتشبهين من الرجال بالنساء، و المتشبهات من النساء بالرجال))، و ((لعن الله المخنثين من الرجال المترجلات من النساء))^{۱۰۶}.

واته: له عنه تی خوا (له عنه ت: واته دووربوون له په حمه تی خوا) له و پیاوانه بیت که خویان ده شوبهینن به ژنان، وه له عنه تی خوا له و ژنانه بیت خویان ده شوبهینن به

پياوانه وه، وه له عنه تي خوا له پياوي ژتاني وه له عنه تي خوا
له و ټافره تانه ي پوښاكي پياوان له بهرده كنه و ځويان وه كو
پياو نيشان ددهن.

پهروه كردن و فير كردني خوړهوشي جوان

١- پراهيټاني منډال له سر به كارهيټاني دهستي پاست له
شت وه رگرتن و شت به خشين و نان خواردن و ټاو
خواردنه وه، وه به دانيشتنه وه و ووتني (بسم الله) له
سهره تادا و ووتني (الحمد لله) له كوتاي دا.

٢- پراهيټاني منډال له سر پاك و خاويټني و كردني
نينو كه كاني و شتنې دهست له پيش نان خواردن و دواي نان
خواردن، هه روه ها فيري ځوپا كړنه وه بكريټ و جل و بهرگي
ځوي پيس نه كات.

٣- به هيمني و له سر ځوي ټاموژگاري كردنيان به
شيوه يه كي بي دهنك و نه شكندن و ناو زرنگاندي له بهر
چاوي خه لكيدا نه گره له ي كرد.

۴- فه رمان کردن به مندالّ له کاتی بانگ داندا به بیّ دهنگی و وه لام دانه وهی بانگ بیژ.

۵- بۆ هه موو مندالّیک جیگه یه کی تاییه تی خۆی بۆ دابین بکریّت، ئە گەر ده سه لات نه بوو ئەوا هه رکه سه و به تانی خۆی جیابیت وه باشتر وایه که ژووریک بۆ کچان و ژووریک بۆ کوپان دابین بکریّت.

۶- فێربکریّت پیسی له سه ر پێگا و سه رجاده کان فریّ نه دات و ئە گەر شتی بینی فریّ درابوو لای بیات.

۷- ووریا کردنه وهی له هاوپی خراپ و چاوودی ری کردنیان له وهی که نه وه ستن له سه ر جاده و کۆلانه کان.

۸- سلاو کردن له مندالان له ناو مالّ و له پێگا و له کاتی بینینیان به شیوهی (السلام علیکم ورحمة الله).

۹- ئامۆژگاری کردنیان به وهی که چاک بن له گه لّ دراوسیّ و ناپه حه تیان نه که ن.

۱۰- پراهینانی مندالّ له سه ر پێزگرتنی میوان و خزمه ت کردنی به و شیوهی که شایسته یه .

ئارام گرتن له سه‌ر مردنی مندال

پیویسته له کاتی مردنی مندالماندا ئارام بگرین و پازی ببین به قه‌ده‌ری خوای گه‌وره و ناشکوری و هاوار و دوعای شه‌ر نه‌یه‌ت به‌سه‌ر زوبانماندا، وه تی‌بگه‌ین که مندال نه‌مانه‌ت و مولکی خواجه و که‌ی بیه‌وی‌ت وه‌ری ده‌گری‌ته‌وه، هه‌ری‌ویه ئیمان‌داری ته‌واو نه‌و که‌سه‌یه که له یه‌که‌م ساته‌کانی مردنی منداله‌که‌یدا ئارام ده‌گری‌ت و کاریک ناکات که خوای گه‌وره پی‌ی پازی نه‌بی‌ت، پاسته‌ مردنی مندال ناپه‌حه‌ته و ناخۆشه به‌لام ئارام گرتن له‌سه‌ری خیر و پاداشتی زۆری هه‌یه:

۱. پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمووی‌ت: ((لا يموت لأحد

من المسلمين ثلاثة من الولد فتمسه النار إلا تحلة القسم))^{۱۰۷}.

واته: هه‌ر موسولمانیک سێ مندالی به‌مری‌ت نه‌وا ئاگری دۆزه‌خ به‌ر جه‌سته‌ی ناکه‌وی‌ت نه‌وه‌نده‌ی نه‌وه‌ نه‌بی‌ت که خوای گه‌وره سو‌یندی له‌سه‌ر خواردوه. چونکه خوای

¹⁰⁷ أخرجه الشيخان و البيهقي (٦٧/٤) عن أبي هريرة.

گه و ره سویند ده خوات و ده فره مویت: ﴿وَإِنْ مِّنْكُمْ إِلَّا
وَارِدُهَا﴾ مريم: ۷۱.

واته: هه موو که سیڤ هه رده بیټ به جه هه ننه مدا تی
به پریت. یه کیڤ له خیزانه کانی پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی
چۆن هه موو که سیڤ ده بیټ به ناو ئاگری دۆزه خدا تی
به پریت؟ چۆن خوای گه و ره سویند له سه ر شتی وا ده خوات؟
پیغه مبه ریش (ﷺ) فره مووی: ((مه به سستی خوای گه و ره
ئه وه یه هه موو که س ده بیټ به سه ر ئه و پرده دا بپوات که
به سه ر جه هه ننه مدا دروست کراوه و ده تگه یه نیتته به هه شت،
که موسولمان به سه ر پرده که دا تی په پی و چووه ئه و
به ره وه ئه و سوینده که ی خوای گه و ره دیتته جی، به لام بی
باوه پ ده که ویتته خواره وه بو ناو جه هه ننه م)).

۲. هه روه ها ده فره مویت: ((ما من مسلمین يموت لهما ثلاثة
من الولد لم يبلغوا الحنث إلا أدخلهم الله و أبویهم الجنة بفضل
رحمته، قال: و يكونون على باب من أبواب الجنة فيقال لهم:

ادخلوا الجنة فيقولون حتى يجي أبوانا، فيقال لهم ادخلوا الجنة أنتم و أبواكم بفضل رحمة الله))^{۱۰۸}.

واته: هه موسولمانيك سى مندالى بمریت وه نه گه یشتبنه ته مه نی بالغ بوون، نیلا خوی گه وه دایک و باوکی نه و سى منداله ده خاته به هه شته وه به په حم و به زه ی خوی، به و مندالانه ده وتری: برۆنه ناو به هه شته وه، نه وانیش له به رده م یه کیک له ده رگاکانی به هه شته وه ستاون وه ده لئین نارۆینه ناو به هه شته وه هه تا دایک و باوکمان نه یه ن، نجا پیان ده وتریت: برۆنه به هه شته وه خوتان و دایک و باوکتان به فه ضل و په حمه تی خوی گه وه.

۳. هه روه ها ده فه رمویت: ((ایما امرأة مات لها ثلاثة من الولد كانوا حجابا من النار، قالت امرأة واثنان؟ قال: واثنان))^{۱۰۹}.

¹⁰⁸ أخرجه النسائي (٢٥٦١)، و البيهقي (٦٨١٤)، و غيرها بسند صحيح على شرط الشيخين.

واته: هر ئافره تیک سی مندالی بمریت ده بڼه په رده و بهر به ستيك له نيوان نه و ئافره ته و ئاگرى دوزه خ، ئافره تيك له ويدا بوو ووتى: ئه ي نه گه ر دوو مندالی بمریت؟ فه رموى: نه گه ر دوو مندالیشى بمریت.

به لام با چاك بزانيں نه م خير و پاداشته گه وره به بو نه و كه سانه به كه ئارام ده گرن له سهر مردنى منداليان و كاريك ناكه ن كه خواى گه وره پى ي ناخوش بيت.

وصلی الله وسلم علی نبينا محمد و علی اله و صحبه اجمعين
و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

109 أخرجه البخاري (۳/۹۴)، و مسلم، و البيهقي (۴/۶۷) عن أبي عبد

الحدري رضي الله عنه.

پېړستې بابته گان

بابته

ژماره لاپهړه

۱- پېشه کی..... (۲)

۲- بهشی یه که م:

* فهرمانی شهرع بۆ زۆر خستنه وهی نه وه..... (۸)

* نهینتی یه که م قیزه و گریانې ساوای له دایک بوو..... (۱۱)

* مزده دان به و که سهی که چاوه پتی منداڵ ده کات..... (۱۲)

* نه و پېرۆز باییهی له تازه بووک ده کریت..... (۱۴)

* دوو پرسپاری گرنګ: پرسپاری یه که م..... (۱۵)

* پرسپاری دووهم..... (۱۸)

۳- بهشی دووهم:

* شیرین کردنې مه لاشووی..... (۲۱)

* سوودی مه لاشوو شیرین کردن..... (۲۶)

* بانګ دان به گوږی مندا له دایک بووه که دا..... (۲۷)

۴- بهشی سی یه م:

* گوڙه بانه..... (۳۶)

* واجبیتی گوڙه بانه..... (۳۹)

* بۆچوونی زانایان..... (۴۱)

- * ژماره ی نه و حه یوانه ی که بۆ کوړ و کچ سه رده بریت.....(۵۰)
- * نایا بۆ گوڙه بانه بیجگه له مهر و بزن ناژه لی تر ده بیت؟.....(۵۷)
- * کاتی سه ربړنی ناژه له که.....(۶۰)
- * به مهرج نه گراوه نه و که سه ی که گوڙه بانه که ده کات حه یوانه که به دهستی خوی سه ربړیت.....(۶۴)
- * کی ده بیت هه ستیت به گوڙه بانه.....(۶۴)
- * هه بوونی توانایی له نه نجام دانی گوڙه بانه دا.....(۶۶)
- * نایا پوځی حه و تم له یه که م پوځی له دایک بوونی منداله وه حساب ده کړیت؟.....(۶۸)
- * دروسته پیاو یا خود نافرمت گوڙه بانه بۆ خوی بکات.....(۶۹)
- * واتای ووشه ی (مکافی) چی یه؟.....(۷۲)
- * قال (ﷺ): ((امیطوا عنها لأذى)).....(۷۳)
- * قال (ﷺ): ((کل مولود مرتهن بعقیقه)) واته نه و منداله بارمته یه هه تا گوڙه بانه ی بۆ ده کړی.....(۷۹)
- * تاشینی سه ری مندالی له دایک بوو.....(۷۸)
- * کاتی سه رتاشینه که.....(۸۰)
- * (قرم) حه رامه.....(۸۰)
- * به خشینی زیو به قه د کیشی قزی له دوا ی تاشینی.....(۸۳)

- * دروست نیه به هیچ شیوه یه ک خوینی حه یوانه که بدریت له سهری منداله که..... (۸۵)
- * یه که له دوا ی یه که نه نجامدانی کاره کان (الترتیب)..... (۸۷)
- * چه ند حوکمیکی تایبهت به گوڤزه بانه..... (۸۸)
- * ناوانانی مندال..... (۹۴)
- * خوښه ویست ترین ناو له لای خوا ی گه وړه..... (۹۷)
- * دروست نیه بوتری باوکی قاسم..... (۹۹)
- * ناوی دل ته نگ و ناخوښ..... (۱۰۱)
- * گوږینی ناویک بلی ناویکی خوښتر..... (۱۰۲)
- * ناوانان به ناوی پیغه مبه رانه وه (علیهم السلام)..... (۱۰۳)
- * که سیك هاوه له که ی بانگ بکات به ناوی خو یه وه به لام یه که وشه له ناوه که ی که م بکاته وه به و مه رجه ی نه چیتته بابی ناووناتوره وه..... (۱۰۵)
- * ناخوښترین ناو له لای خوا ی گه وړه..... (۱۰۶)
- * نه و ناوانه ی دروسته مروفی موسولمان له مندالی بنیت..... (۱۰۸)
- * ناوانان به ناوی فریشته کان..... (۱۱۰)
- * هه ندیک فرموده ی ضه عیف و مه وضوع که ده ریاره ی ناوانان ماتووه..... (۱۱۱)
- * خه ته نه کردن..... (۱۱۳)
- * تافره تیش هه مان حوکمی هه یه..... (۱۱۴)

- * حوكمی خه ته نه كردن..... (۱۱۶)
- * كاتى خه ته نه كردن..... (۱۱۸)
- ۵- به شى چواره م: په روه رده و فير كردنى منداڼ..... (۱۲۱)
- * خوړه وشتى پیغه مبهري (ﷺ) له گه ڼ منداڼدا..... (۱۲۴)
- * په روه رده و فير كردنى منداڼ له سهره تاي ته مهنى يه وه..... (۱۲۹)
- * تيځكه ڼ بوون به دونياى منداڼ..... (۱۳۱)
- * هه ست كردنى منداڼ به هه ست و سۆزى دايك و باوكا يه تى..... (۱۳۲)
- * خرمه ت كردن و به خيوكردن يان به ده ست و دليكي فراوانه وه..... (۱۳۴)
- * جياوازي نه كردن له نيوان كړپوكچدا له پړوى سۆزو خوښه ويستى و پيداويستى پوژانه..... (۱۳۶)
- * چاو كراوه ي و شاره زاي به و شتانه ي كه ده بيته هوى بنيات نان و ناراسته كردنى منداڼ..... (۱۴۰)
- * جياوازي نه كردن له نيوان منداڼه كانى دا..... (۱۴۱)
- * وړيا كړنه وه ي منداڼ له و شتانه ي كه حه رame نه نجام دانى..... (۱۴۳)
- * پيويسته منداڼه كانمان فيرى نويز بكه ين..... (۱۴۶)
- * جل و به رگى منداڼان و خوداپوشيني كچان..... (۱۴۸)
- * په روه رده كردن و فير كردنى خوړه وشتى جوان..... (۱۵۰)
- * نارام گرتن له سهر مردنى منداڼ..... (۱۵۲)